Poštarina plaćena u gotovu.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXIV. - BROJ 4. 5.

UREDNIKOVA POŠTA

O OVOM BROJU »LUČI« ne treba mnogo govoriti. Neka o tome govore same ove naše stranice, ispisane našim dačkim perima. Urednik je nastojao da čitav broj bude što raznolikiji i da okupi po mogućnosti što veći broj suradnika. U koliko je dopuštalo kratko vrijeme između dva broja, stvar je dosta dobro provedena. Uza sve to moramo naglasiti, da nam fale prilozi od nekih sposobnijih drugova, koji radi bilo kojeg razloga nisu mogli poslati svoju saradnju. Također nam je u posljednji čas stiglo nekoliko dobrih radova, koji nisu mogli naći mjesta u »Luči« i ako ona izlazi u ovako povećanom broju strana.

Što se tiče principa, kojeg se urednik držao pri uređivanju ovoga broja, mislim da je vrlo jasan. Htjelo se dati jedan dački broj, koji bi ispunili sami daci. To je i provedeno. U koliko ima odstupanja od toga principa, to je učinjeno radi toga, da se ne kida već započeti niz članaka (dr. Marković, prof. Grgec), a sa člankom dra Ščetinca je učinjena iznimka jer je članak stigao na vrijeme redakciji, te zbog raznih poteškoća nije prije ušao, a kako se radi o članku, koji, ako se dulje s njime čeka gubi aktuelnost, to ga donosimo u ovome broju.

Što se tiče feljtona, u ovome smo broju kanili izaći uopće bez feljtona, ali se ipak skupilo toliko stvari, da smo morali donijeti i feljton, koji nije u razmjeru sa ostalim gradivom, ali je relativno uspio. Upozoravamo na činjenicu, da lijepi broj suradnika »Luči« prati strane katoličke revije, kako se to vidi iz rubrike Internacionalni pregled, koju ćemo nastojati upotpuniti, te je donositi stalno u »Luči«. Suradnja u tome smislu će nam vrlo dobro doći.

Osim literarnih priloga ovaj broj »Luči« ima i lijep broj članaka, napisanih od samih daka. Iz tih se članaka razabire, kako su neki drugovi već dovoljno verzirani na raznim područjima kulturnih nastojanja, te mogu o svemu tome pisati sa prilično poznavanjem stvari. To je za naše današnje đaštvo vrlo lijepa svjedodžba.

Da se i onima, koji se ne bave pisanjem dade prilika, da pokažu što umiju i znadu, donosimo u ovom broju nekoliko dačkih »umjetničkih« radova. U pretežnom su to dijelu radovi druga Fiskovića, člana akademskog »Domagoja«, a osim toga imamo i radove ostalih drugova. Urednik »Luči« će rado donositi slične stvari i ovim putem moli sve domagojce, da mu pošalju slične radove.

Napokon u ovom broju imamo i jednu kompoziciju od druga Andreisa. Kompozicija je za izvedbu prilično teška i zapravo nema praktične svrhe, ali »Luč« na ovaj način hoće da iskaže priznanje i glazbenom daru druga Andreisa.

Urednik smatra svojom dužnošću, da zahvali svim drugovima, koji su se tako spremno odazvali njegovom pozivu, te ga poduprli upravo obilnom saradnjom. Bilo je dana, kada je stizalo deset do dvadeset pošiljaka. Uz kratko vrijeme imao je i sa samim čitanjem radova mnogo posla, jer ovaj broj naše »Luči« je čitava jedna knjiga, za koju se htjelo i te koliko truda. Kada bi urednik htio da svima odgovori nebi našao ni vremena ni prostora. Zato ovim putem svima skupa zahvaljuje uz molbu, da ga ne napuste ni u buduće, neka budu uvjereni, da on sa velikom ljubavi i sa mnogo dobre volje prima svaki rukopis, a nada se da će u budućnosti moći svakome dolično odgovoriti. Svima drugovima želi sretne Božićne blagdane uz želju, da ovih praznika ne zapuste pero, već da baš ovo slobodno vrijeme korisno upotrijebe i da urednika obraduju svojom saradnjom, za naredni broj, koji će izaći 1. veljače.

SVIMA PRETPLATNICIMA, SURADNICIMA I PRIJATELJIMA UREDNIŠTVO I UPRAVA »LUČI« ŽELE SRETNE BOŽIĆNE BLAGDANE.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. — »Luč« izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Kaptol 27. I. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan, stud. rer. com. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Preradovićeva ul. 37.
TISKARA »MERKANTILE« (Gj. Jutriša i drugovi) Zagreb, Ilica 35.

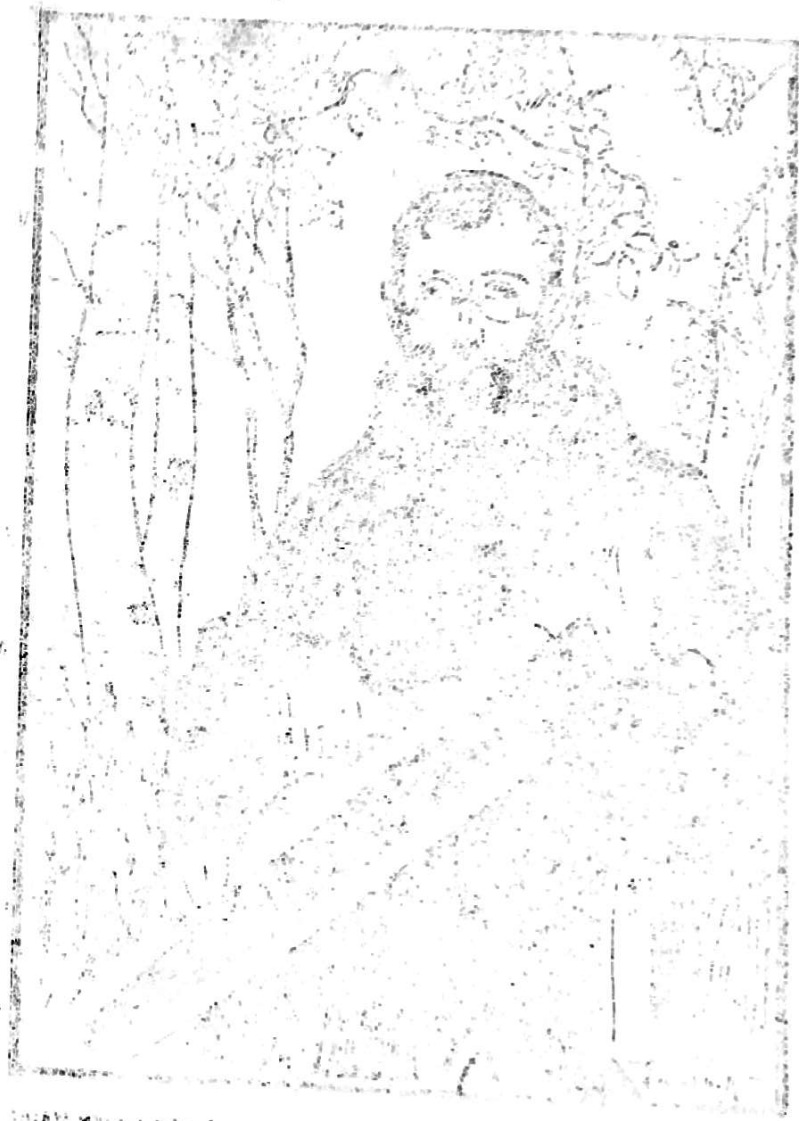

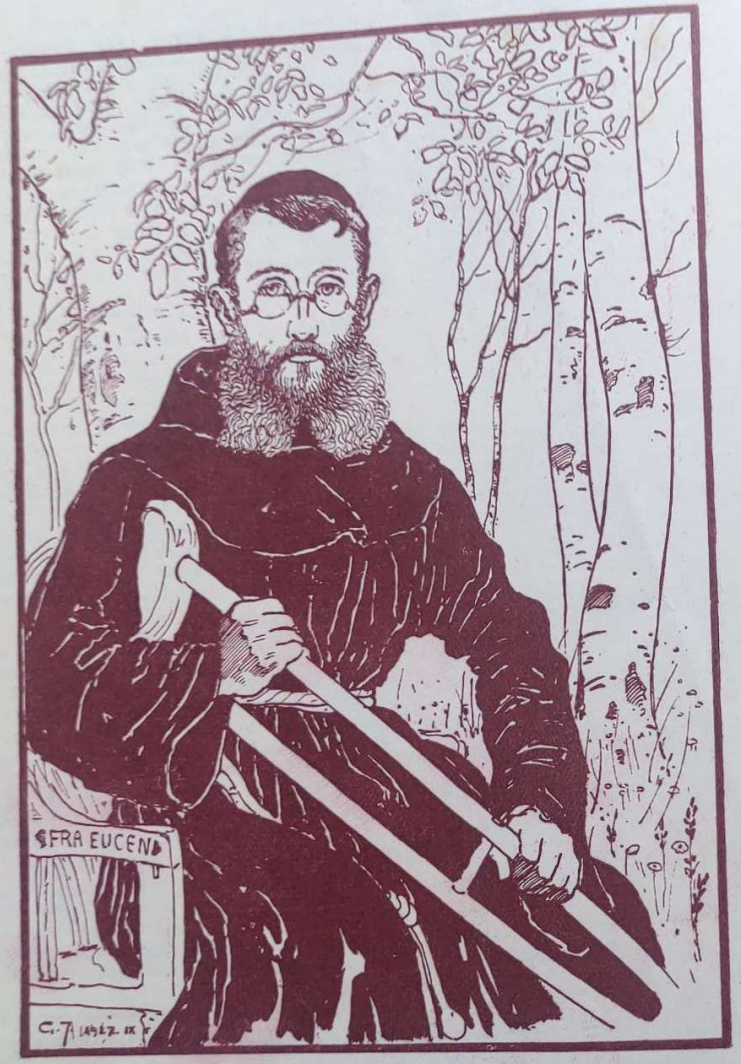

GABRIJEL JURKIĆ: FRA EUGEN MATIĆ
(Narcis Jenko)

LUČ

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

GOD. XXIV. ZAGREB, 1. I. 1929. BROJ 4.

RAD HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

Rad našeg hrvatskog katoličkog narodnog đaštva treba da odgovara svojoj svrsi i da po svojim sredstvima treba da bude dobar. Mi zacijelo tvrdimo, da je taj rad danas takav i da je prema tome dobar.

Zadaća, naime, hrvatskog katoličkog narodnog đaštva jest da hrvatskoj Katoličkoj Akciji dade radnika za sva područja javnog rada i to spremne stručnjake, koji će znati riješavati komplicirane i teške zadatke, koje katoličkoj inteligenciji nameće moderni javni život. U prošlosti je naše đaštvo toj svojoj zadaći dobro odgovorilo, kako dokazuju brojne danas već katoličke prosvjetne i druge institucije, a kako dokazuje i današnja naša đačka štampa, opstanak naše centrale-Lige.

Naš rad treba lučiti u glavnome u dva dijela; u individualni rad pojedinaca i u rad naših organizacija. Govoreći o prvome mislimo u prvome redu na Luč, koja je sebi stvorila lijep i ovelik krug saradnika-đaka (akademičara i srednjoškolaca), koji pokazuju da su sposobni, da katolički rade putem štampe, te koji se na taj način spremaju na tu vrst apostolata. Bilo bi lijepo, kada bi svi brojevi Luči, poput ovoga, bili puni suradnje Liginog đaštva. Jasno je, da takova želja radi mnogih uzroka nije posve ostvariva, ali uza sve to rezultati, koje je nastojanje uredništva Luči pokazalo u posljednje vrijeme, daju opravdane nade za budućnost i pokazuju, koliko imade intelektualnog života u našoj đačkoj omladini. O radu naših organizacija s tehničke strane ne treba gubiti riječi, jer to ne spada u okvir ovog referata, pa već, kada govorimo o radu na literarnom području, moramo istaknuti jednu važnu stvar. Naš đački publicistički rad mora biti držan u smjeru budućeg praktičkog rada katoličkih inteligenata t. j. u smjeru ozbiljnog i stručnog rada na pojedinim područjima svog javnog života. Tako i organizacijski rad mora da je praktičan, da sprema đaka za život i to za život katoličke Akcije. Organizacija mora da stvori u nama smisao za male žrtve, za sitni rad, koji često traži znatno više pregaranja no bavljenje znatno težim, ali interesantnijim problemima. Taj sitni rad, koji je zapravo organizacijski život, treba da radosno preuzimljemo, znajući cilj, kojemu ima da služi.

Dakako da taj »javni« rad katoličkog đaka ima i svoju pozadinu — individualni život pojedinca. Ligin đak valja da što više pažnje već u srednjoj školi posveti tome, da za budućnost stvori iz sebe potpuna i sposobna stručnjaka, koji će moći da radi (a ne samo brblja) na preporodu hrvatskog naroda u duhu Katoličke Akcije žrtvujući toj vrhovnoj svrsi svoje individualne ciljeve. Po sebi je jasno da ta intelektualna priprava mora biti popraćena živom ljubavlju za Crkvu duhom prave, oduševljene i apsolutne poslušnosti svim zapovijedima i savjetima crkvenih poglavara, Pape i Biskupa. Ako ta individualna djelatnost bude tekla u tom smislu i ako bude tom možda najkorisnijem radu zbilja biti temeljna ljubav i poslušnost Crkvi, naš će đački Pokret moći oživo-

tvoriti svoju zadaću, da Crkvi Božjoj dade lajičkih apostola spremnih za borbu, oružanih prikladnim oružjem.

Ovaj broj Luči kao da nam obećaje takav razvoj za budućnost. On nam pokazuje svestranu djelatnost naših daka, koji okupljeni oko Luči svojim radovima pokazuju kako se polagano razvijaju bilo u stručnjake bilo u sposobne diletante u najrazličitijim smjerovima, a na temelju svega toga mi držimo da je opravdano ako držimo, da je to daštvo i u svojim pojedincima izradeno onako, kako to mora da bude.

Eto, tako neka naš rad pode i dalje, neka naše dačke organizacije i dalje stvaraju sposobne pojedince, koji će pomoći našim starijima i dati drugi smjer i sadržaj intelektualnom, socijalnom pa i političkom životu našeg naroda, jer ćemo ovako izvršiti našu i Liginu zadaću.

Emil Pallua, cand. iur.
predsjednik Jug. Katoličke Đačke Lige.

BOŽANSKA VEČERA

U ovoj mirisnoj tami šaptava sumraka
oči cijede Čeda.
Poglede radosne na zvijezde, palme, na Majku,
što stoji pa Čedo gleda.

Plaši Ga se! ... To njeno je Dijete,
kojemu pozna Oca!
To je Bog, višnji Sin i neizmjerni Vladar svemira,
to Sunce iz njena krioca!

I žeže je ljubav ko plamičak, što gorama vrvi,
i življe joj srce kuca;
Onda se beskrajna razli radost po djevičanskoj krvi,
što plamenom Božjim paluca:

Radosna biser-suza s oka joj kanuv sleti
niz rumeni obraz vjerni
Na koljena naklonjen lagano kleče brižno
stas djevičanski, smjerni.

Tu na kolijevci prignutoj Djevici se čini,
da joj Sin srce isisava.
Nama, da na svaki gutljaj Njegov nebo i zamračena
zemlja

šapće potajno: Slava! ...

Šaravanja.

MOLITVA NA BOŽIĆ

Uglazbio Josip Andreis — *Muški zbor*

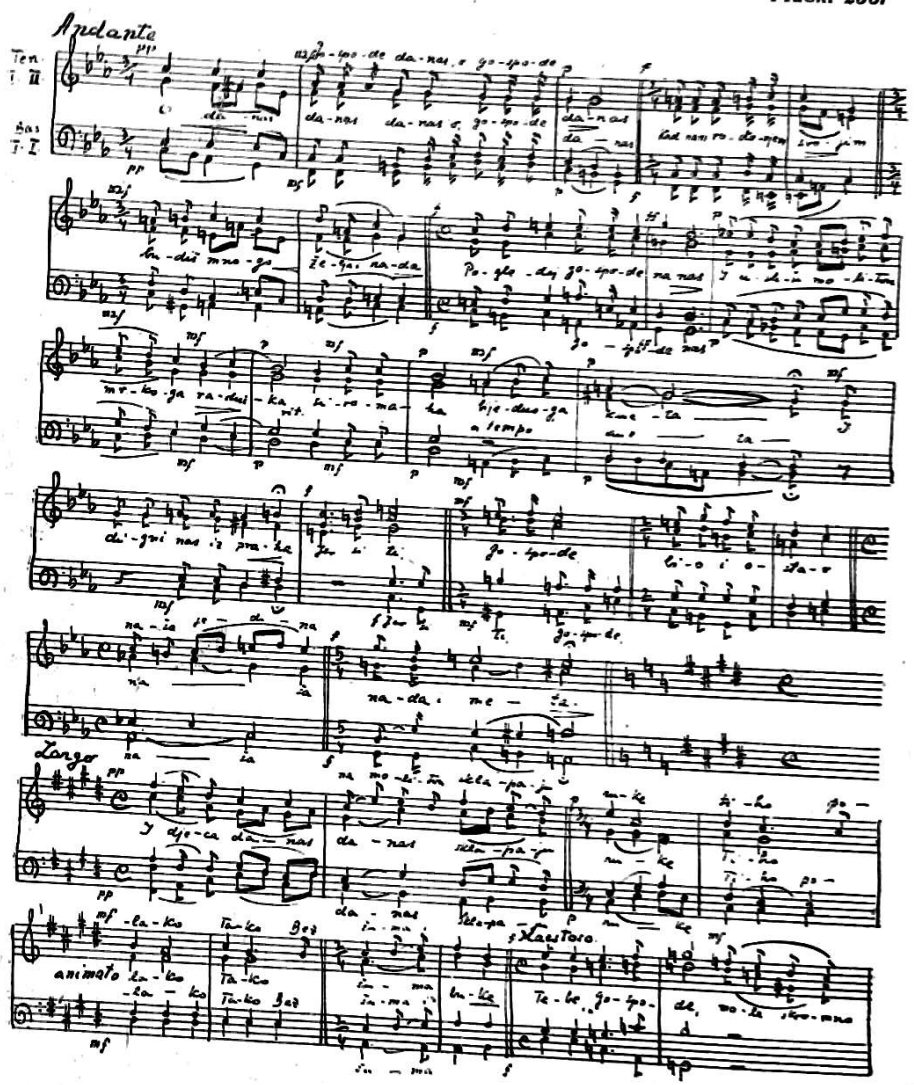

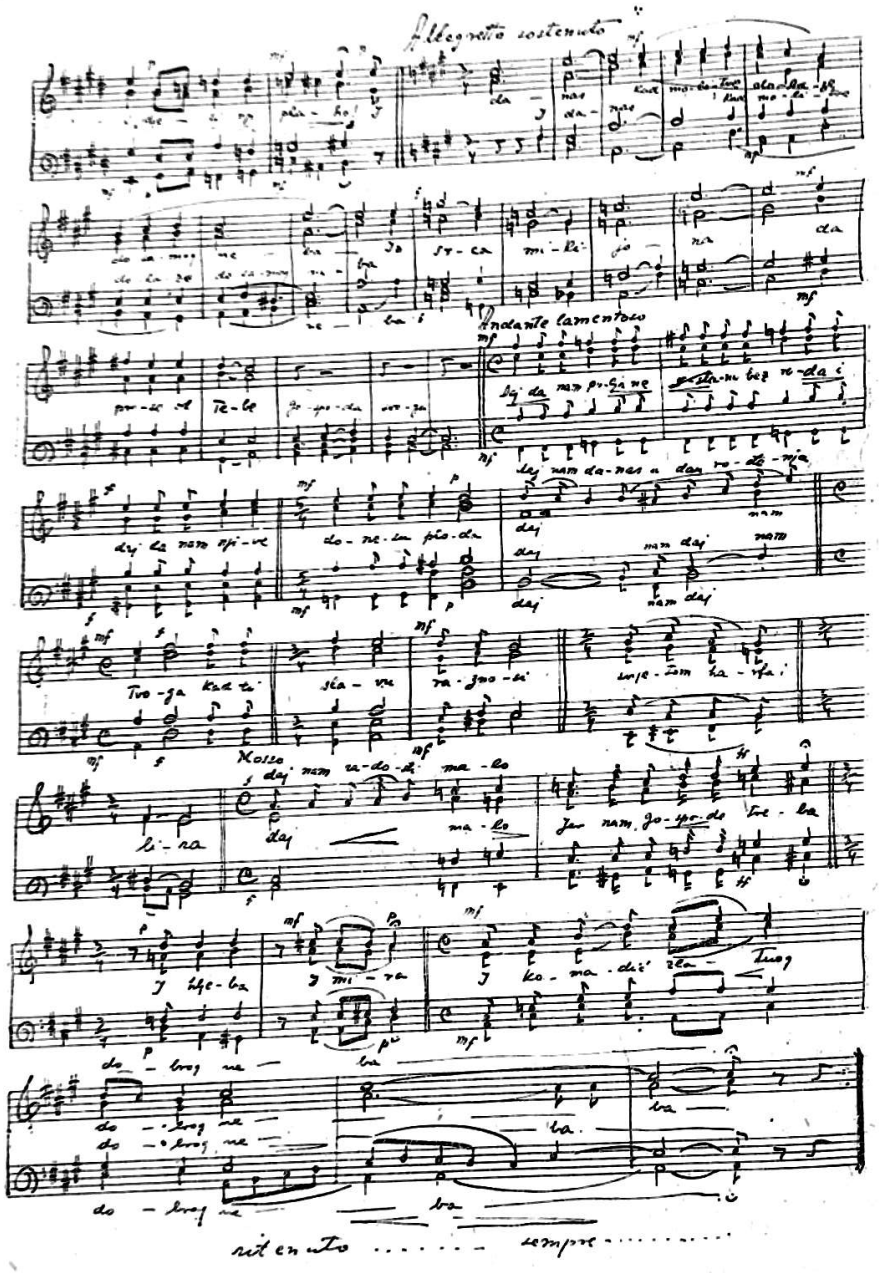

MOLITVA NA BOŽIĆ

O danas, Gospode, danas,
Kad nam rodjenjem svojim budiš mnogo želja i nada,
Pogledaj, Gospode, na nas
I usliši molitvu mrkoga jadnika,
Siromaha, bijednoga kmeta —
I digni nas iz praha,
Jer si Ti, Gospode, bio i ostao
Naša jedina nada i meta.

I djeca danas na molitvu sklapaju ruke,
Tiho, polako,
Tako —
Bez šuma i buke,
Tebe, Gospode, mole skromno i djetinji plaho.

I danas, kad molitve dolaze do samoga neba
I srca milijona, da prose od Tebe — Gospoda svoga
Daj, da nam polja ne ostanu bez roda
I daj da nam njive donesu ploda,
Daj nam danas u dan rodjenja Tvoga,
Kad Ti slavu raznosi svijetom i harfa i lira,
Daj nam radosti malo,
Jer nam, Gospode, treba
I hljeba
I Mira
I komadić zlatnog, dobrog neba.

Jerolim Iljadica.

ALLEGRO

I. BOŽIĆ.

Pjesma s jaslica brodi
na slami žutoj
snijegom posutoj
Isus se maleni rodi.

Olovni, sivkasti zrak
svjetlost zastire žutu.
Tiho! Korak se čuje
po sniježnom, mrzlome putu...

O prozor vjetar kucka.
Molbe k Djetetu nosi
djece, što vani mrznu
na mrazu veseli, bosi...

S oltara crveni žižak
u noć mrije crnu...
Topli prozebla srca,
što plaču, mole, trnu...

Pjesma samilosti zvoni
na slami žutoj
snijegom posutoj
za nas On suze roni...

II. VEČERNJI BLAGOSLOV.

Borovi svetački šušte
kroz blijedi svjetlucaj lune
uz trzaj zvonova starih,
što dušu Pozdravom pune...

Tamo po polju tvrdom
Marija tiho koraca.
Pred noge radosne djece
uže crvene baca...

Srca zamrla ljubne
poljupcem ljeću meke...
A srca plamsaju, gore,
da jednom krijese navijeke...

M. Meštrović.

POKRET I KNJIŽEVNOST

Dosta se puta naš Pokret napadao radi književnosti, a našoj se književnosti dosta puta nijekala vrijednost radi našeg Pokreta. Treba zato zaviriti u srž predmeta i ispitati njihove odnose. No njihovi se odnosi ne mogu odrediti, ako nam nije jasno, što pod njihovim pojmovima shvaćamo. Oni su dapače već u samom pojmu određeni, jer pojam znači separaciju n e č e s a od svega ostaloga sa čime t o n e š t o nema veza i lučenje tog istoga od svega onoga što t o n e š t o nije.

I.

Ako potražimo kroz povijest i sadašnjicu bitnu oznaku svih pokreta, prvo je, što će nam svima upasti u oko, da se svi oni ispoljuju kao duhovnost. Ali duhovnost ne shvaćena u svom mehanizmu ni u svojoj pasivnosti, jer se može dapače kazati, da to i nije duhovnost. Nego uzeta u svijesnosti ili aktivnosti svojoj. Svaki je dakle pokret jedna duševna aktivnost. Pokret sam u sebi, bez obzira na materijalni, vanjski ili objektivni njegov sadržaj i cilj, ne može ništa drugo niti da bude. Nema pokreta, koji nijesu duševni, ni onih koji bi bili pasivni (i oni negativni i opet su aktivni u svojoj negativnosti!) jer tada naprosto ne bi bili pokreti. Nije naime moguće da bude akcija nešto što nije akcija, da bude pokret nešto što pokret nije. Pa i zanatlijski pokret ili trezvenjački ili bilo koji drugi što se čini da za objekt ima najmaterijalniju materiju, i opet ne mogu da prave nego ljudi. T. j. bića, koja imaju duh i to aktivni duh.

Ali su aktivnosti duha različite. Ta različnost još ne niječe niti smije nijekati jedinstvenost duha. Nego jednostavno tvrdi, da se ona ispoljuje čas u jednoj čas u drugoj, čas u trećoj aktivnosti. Ako zaplovi pročućenom fantazijom, što stvara individualne slike, likove i momente, žive i psihički realne, duh tada nosi umjetničku ili estetsku aktivnost. Ako izgrađuje univerzalnosti, što se u pojmovima ispoljuju, duh je logički aktivan. I tako dalje.

Pitanje je, dakle, koju duševnu aktivnost na sebi nosi »pokret«. On nije ni estetska ni logička aktivnost. Njih ne može niti da ima za cilj. Za cilj može da ima etičku ideju; ali ne kao prostu jednu spoznaju univerzalnog estetskog principa, već kao praktičko djelovanje i provađanje. On teži da prema stalnim principima morala radi, da ih »primjenjuje« u život, da prema onome, što zna ili misli, da je unosno, udesi a, b, c.... momente u zajednici življenja. On je dakle etičko-praktička aktivnost. — Djela mučenika, herojstva, trgovanje i t. d. ne nose na sebi značaj ni spoznajni ni estetski, nego voljni. Svijest spoznava načelo, ali u tom spoznanju nije pokret; on se sastoji tek u volji, koja djeluje ili »primjenjuje«.

II.

Razne pokrete bilježi i literarna historija. I to se toliko uvriježilo u naš govor i rasprave i prikaze o književnosti, da neprestano u auktorima ili književnim djelima tražimo elemente jedne ili druge literarne struje, škole, pokreta. Tim su duhom pisani i svi naši udžbenici i sve naše kritike, koje hoće da skrupuloznom analizom svedu pod općenite tipove, oznake i pravce sva djela i pisce. Te se oznake uveličavaju i na silu natežu, ali ako ni to ne uspije, onda se prave razne gradacije u istim ili kombinacije između različitih škola.

Ali o književnosti kao komponenti jednog pokreta može se govoriti samo s velikom rezervom. Ako se pod književnost broji sve ono što je pisano, i novinski članci informativne naravi i teoretska dokazivanja matematičara o ispravnosti raznih formula i pedagoške upute raznih odgojitelja i sve tako redom, onda se može vrlo lako zaključiti, da jedan pokret može imati svoju pokretašku literaturu, i dapače da mu je u savremeno doba kad je štampa neka snažna velevlast«, nužna.

No već ne bi bio ispravan zaključak, koji bi netko iz toga izveo, a koji bi tvrdio, da sva literatura t. j. sve što je pisano može ili čak mora da bude esponenta jednog ili drugog pokreta. Naime, svaki je pokret aktivnost čisto praktično moralne naravi; a između pisanih stvari imade i takovih, koji, ako ih se ne uzme u smislu materijalno napisanih knjiga, takovu narav nemaju. Ni filozofija po svojoj spoznajnoj vrijednosti nije takova; a takova nije ni jedan drugi dio pisanih stvari, koji se naziva književnošću u užem smislu.

Većina uprav na nju misli, kad o književnosti govori, jer izgleda, da samo njoj pripada to ime »književnosti«. Ali jer imaju nejasan ili pogrešan pojam o njoj, dolaze do nejasnih ili pogrešnih zaključaka, a među takove ide n. pr. i onaj, što i takovu književnost u užem smislu postavlja na razinu pokreta i miješa je s ostalim njegovim komponentama. Istina je naprotiv, da ona ne može kao takova biti komponenta nijednog pokreta, pa ni onih što se literarnim nazivaju, a pogotovo ne onih političkih, ekonomskih, kulturnih, socijalnih, trezvenjačkih ili sličnog.

Takovu književnost inače nazivaju pjesništvom; lirikom, epikom i dramatikom; romanima, novelama, crticama; beletristikom. Ali sve te oznake izražaju tek jedan vanjski i formalni značaj, koji nam još ne može garantovati, da iza njega ne leži nešto, što ne spada pod pravi pojam te književnosti. Jer se može vrlo zgodno u stihovima, n. pr. pisati političke govore i propagande, ko što su to radili neki naši »stihotvorci«, budući im je taj oblik izgledao najpristupačniji za puk. Isto se tako može u drami ili eposu ili romanu na mrtvo ime mrcvariti filozofske probleme, pa i opet ti romani, eposi i drame ne će radi toga spadati pod krug literature u užem smislu.

Nju možemo postaviti pod jedan širi pojam, koji je širi tek po formalnom opsegu, t. j. pod umjetnost. Literatura je dakle pisana umjetnost, jednaka po vrijednosti, i ako ne po sredstvima, drugim umjetnostima: slikarstvu, muzici, baletu i t. d. Ali kao što svaka slika, svaki kip, svaki ples nije umjetnost, tako ni svaki stih, ni svaka priča, ni svaka drama nijesu umjetnoust. — Nešto, što je mehaničko, što je puka imitacija, računom izmjerena kopija nije umjetnost. Umjetnost je jedna između aktivnosti našeg duha, koja nije ni filozofska ni praktička, nego osjećajno-fantazijska. — Takova je i književnost u užem smislu ili tačnije »lijepa književnost«. Osjećaj, ali ne sirovi osjećaj, nego formirani, idealizovani, nanovo stvoreni. Fantazija, ali ne pasivna, koja samo obnavlja stare opažaje, nego kreativna, što i onomu starome dava novi život. Osjećaj i fantazija, ali u jednom obliku, nutarnjem obliku ili formi izraženi. Osjećaj, koji uzbiba našu duševnost i s fantazijom izgradi svoju realnost, koja se kao lirički fluid u adekvatnom kalupu izrazi, bilo bojama, bilo zvukovima, bilo gestama, bilo riječima... to je umjetnost. To je i »lijepa književnost.«

III.

»Lijepa književnost« (kao umjetnost) ne može se identifikovati sa nijednim pokretom jer njih dvoje prikazuju različite ili odijeljene djelatnosti duha. I literarni pokreti i opet su pokreti i po svojoj biti jednake naravi kao i svi ostali. Literata doista može da bude i najagilniji član jednog bilokakvog pokreta, ali ne kao literata, kao umjetnik, sa svojom osjećajno fantazijskom djelatnošću duha, nego jedino praktičkom. Nije on i ne može da bude umjetnik za to, što je član ili pristaša ovog ili onog književnog pokreta, struje, škole. Jer i škole i struje u književnosti, kao i u svakoj umjetnosti uopće, ne stvaraju i

ne mogu stvoriti umjetnika; mogu mu dati sredstva, da se kao praktičui radenik može uzdržavati i slobodno razvijati, mogu mu dati odvažnosti i pokrepe tehničko materijalne naravi, mogu mu s druge strane dati neko iskustvo, neke formalne discipline, neke prokušane metode, neki sadržaj. Ali to sve još nije umjetnost i ne mora da bude. Jer za nju nema boljih i gorih disciplina, boljih i gorih literarnih škola, smjerova, pokreta. Svi su oni pasivni, a svaki od njih može da postane uz pravi individualni početak umjetnikov jedna forma-sadržaj t. j. umjetnost.

Škole, smjerovi, struje mogu da dadu tek materijal, koji može biti i politički i socijalni i kulturni i ljubavni i trezvenjački i štogod hoćete, ali taj sadržaj nije ništa s obzirom na umjetnost. To sve ima velikih svojih važnosti i odgovara drugim djelatnostima našim, ali pod umjetnost ne spada. Doista ona ne može biti nešto apstraktna te mora da se služi nekim sadržajem, materijalom, srestvima, ali taj materijal može da postane svojina i kakve druge aktivnosti duha. A da postane umjetnost, potrebna je jedna zasebna djelatnost, koja će materijal na svoj način oduhoviti, dati mu plastičnost, psihičku realnost i proželi ga čuvstvom i protkati ga maštom do jedne adekvatne forme.

Shematizacija umjetničkih proizvoda vrši se proizvoljno i iz praktičkih razloga (pa i to može da ima svoju važnost!), a pomoću sadržajnih ili formalnih sličnosti i razlika i ostalih okolnosti. A njih kao djelove škola zajedno sa školama samima možemo shvatiti ili kao teorije, a onda spadaju u filozofiju, ili kao praktičke, a onda su pokreti kao i svi ostali, sa stalnim tendencijama i pretenzijama i metodama i srestvima.

»Lijepa književnost« daleko je i od jednoga i od drugoga: te kao što se ne smije strpati s filozofijom, tako se ne smije ni sa praktično moralnom aktivnošću.

IV.

No ipak, iako pokret ne može direktno da ima veze sa stvaralačkom umjetnikovom djelatnošću, on može da determinira njegova privatna i javna djelovanja i tako izgradi njegov karakter, narav, ličnost. I tek se preko ovoga može baciti jedan spajajući most između pokreta i književnosti.

Umjetnost je pojedinčeva ličnost i, ako je prava, ne može biti drugačija od njegove umjetničke ličnosti, A lica, premda nijesu puki produkat okoline, ipak se ne mogu nje odreći i ne nositi u sebi svojstva i oznake njezine, jer su iz tog materijala isisali sebe. Pokreti idu za tim, da izgrade lica, i to što više lica, prema svojim načelima i da licima davaju priliku, da se prema stalnom smjeru razvijaju. Teže da stvore svoje društvo, a to znači ljude različitih zvanja, nadarenosti i zanimanja da odgoje po stalnim principima. I ako na taj način jedan pokret uspije da čitavo društvo bude odgojeno po njegovoj osnovi, onda je siguran, da će svi produkti svih pojedinaca, sve njihove djelatnosti (pa i umjetnička) biti u skladu s načelima pokreta, koji je takove ličnosti stvorio. (Naravno je, da se pojedinci donekle mogu odalečiti, a to baš zato, jer čovjek nikada nije puki produkat okoline, nego ima svoje stvaralačke djelatnosti, koje znadu da primljene spoznaje i iskustva pretvore u svoje novo i vlastito).

Potpuno je ista stvar sa kat. pokretom i kat. umjetnošću: slikarstvom, kiparstvom, muzikom, literaturom i t. d. Ne može biti kat. umjetnik, ako njegova duševnost, njegova bit, njegova ličnost nije katolička: jer umjetnik ne može ne biti bez svoje ličnosti, kad je doista umjetnik. Ne može da vara, da hini, da nateže, jer time mogu da nastanu tek formalne dotjeranosti; zato se uprav

uvijek i traži u literaturi ono što je »iskreno«, što je »proćućeno«, što je lično i nepatvoreno, jer je u stvari to prava umjetnost.

Katolička literatura može da postoji, ako ima kat. pjesnika. A kat. pjesnika ne može da bude, ako nema kat. ljudi. Kat. Pokret ide za stvaranjem takovih ljudi: on ne može da ide za stvaranjem pjesnika; ali kad izbaci jednog po svojim načelima izgradenog čovjeka, koji se istodobno »rodio« pjesnikom, onda taj pokret ima katoličkog pjesnika i s njime katoličku literaturu.

Stvorimo kat. društvo, ali u bitnosti svojoj katoličko, i onda ćemo imati kat. političara, kat. ekonoma, kat. sociologa, kat. filozofa i kat. — umjetnika!

Luka Perinić.

BOŽIĆNA LEGENDA

Opet dolaze pred mene majko, slatki glasovi i dragi spomeni mirisnih djetinjskih dana, mirisni sanak rajske slutnje još podrhtavaju na vedama mojim, čarobni trakovi sreće iz doba blistavih dragulja, puni najdivnije harmonije, razblažuju srce moje.

Opet sam u našem malom domu, blizu Tebe, kraj tvojeg toplog krila i dobre ruke, majko.

— A danas je Sveta Noć —

... Snijeg pada na kućice mojega sela. Ulice su bijele kao sag od hermelina posut blistavim zrakama sunca. Ljudi polaze zadovoljni i veseli u crkvu, a zvukovi zvona i brujanje orgulja zamire pod plavim nebom ... i bude misao na vječnost ...

U našoj sobici veselo plamsa vatra, na mirisnom božićnom drvu čuje se zvonko udaranje kuglica i grohot oraha ... sve to budi u meni slatke raskoši djetinjih dana.

Opet sam kod tebe majko. Mnogo sam ti skrivio otkako odrastoh.

Dok sam bio kod tebe, duša mi mirisaše nevinošću bijeloga cvijeta, hodao sam kroz rascjetane proljetne staze, posute mirisnim laticama mog nevinog cvijeća; bio sam dijete te nisam žudio ni za čime, što bi me rastužilo. Ljeti sam slušao cvjetanje ruža, šuštaj zelenog lišća, šumor zrelog žita pokritog crvenim glavama maka.

U jeseni sam gledao umiranje prirode idući pustom alejom ... i vidjeh da se sve rodi zato, da jednom umre.

A onda dođe djevojče neko, te probudi u meni snagu proljetnog života, te oživi u meni želju za radostima. Lažna nada ušla je u moj život, a moje bijele ruže venule su sve više.

Ali nisam našao ono što sam želio, nisam našao ono što očutih u svakom cvijetu, svakoj ptičici i travki, nisam našao bijele ljubavi iskrenosti.

A tebe sam majko bio zaboravio, ti si umorno i zamišljeno stupala dalje svojom teškom stazom.

Bilo je časova kad si čula moj zov iz daljine, mislila si zacijelo da se ja vraćam da ti poljepšam tvoju skromnu stazu i olakšam tešku bol.

Ali ja sam utonuo u val života. A kada je svelo lišće palo na moju dušu, te me ostave svi, sjetih se ljubavi tvoje. Svu svoju ljubav odvratih od tebe, a kada sam bio otjeran kao pseto, ti si me prognanog primila, premda sam ti nosio samo jad.

Dođoh k tebi pustom alejom golog drveća suhog spletenog granja, poput ruke sklopljene iza molitve.

A Ti si me majko privila k srcu, opet su procvale moje bijele nevine ruže.

— Danas je sveta noć — puna nepomućene tišine, blage radosti i djevičanske bjeline. Čuj, majko, netko kuca na naša vrata, otvorit ću, možda to vjetar huji.

Prevarih se. To je bijedno prozeblo dijete, gladno siroče, prognano i nesretno a u ovom svetom danu nepomućene harmonije.

Primi ga, majko, u topli kut našeg siromašnog stana, zgrij mu prozeble ručice i nesretno srce. Bit ćemo sretniji.

— Gluha je noć —

Selo sniva!

Kraj toplog kamina sjedi nas troje, ti majko u sredini, a mi kraj tebe. Srce nam je puno ljubavi. Najednom zasja naša siromašna sobica od nekog nepoznatog svijetla.

To je preletio nebom sjanji trag meteora, prošao je Bog siromaha, sa blagoslovom preko naših glava, noseći ljubavi po zemlji preko sela i gradova.

Staro Čiče, 4. XII. 1925.

Stjepan Devčić.
student iuris.

*MUČENIK IZ AMFITEATRA**)

Digla se svjetina tiho. Ko kip nijemo stoji
unaokolo kamene dvorane. Bez riječi.
Očima vitla od ulaza na ulaz: Nek se
krv lijeva, a glava pada! Mač neka zveči! . . .

Ulazi Krešencije sklopljenih ruku. Glavu
i pogled mirni spustio k zemlji je vlažnoj . . .
Nasred ga dvorane zimne zaustavi krvnik
ljuti držeći mač u ruci goloj, snažnoj . . .

Kleči. S usana plavih smiješak se titra topli . . .
. . . Zamahne krvnik. Po tlu martirska krv zapljusne . . .
Pala je glava. Po Njoj ubica gladni gazi . . .
Al' vijenca bijelog ne slome ruke grešne, gnusne! . . .

Split.

M. Meštrović.

*) Kao što svaka crkva ima svoga zaštitnika, tako je i naše sjemenište posvećeno mladom mučeniku Krešenciju. Mučen u 18. godini. Tako su konstatirali liječnici po kostima, koje se nalaze u oltaru naše kapele.

KARAKTERISTIKA KAT. ĐAKA

Svaki čovjek, kad se odlučuje na bilo što, oslanja se na jednu bazu, po kojoj će da izvede svoj naum. Bez toga ako radi ne će doći do cilja. Izgubit će se. Ili će pak što poduzeti, što je na štetu započetog mu rada. Tako će mu uzaludan biti sav trud i napor. Tko po planu radi stalnije će i prije stići kamo želi. Ovoga se principa drže države, društva, a i svaki razboriti i sređeni pojedinac. Športska, kulturna, socijalna, ekonomska, etička a i politička društva i organizacije imaju svoju devizu. Po njoj se vladaju i unapređuju. Bez nje bi kroz kratko vrijeme propali. A i sam rad jedne ili druge organizacije zahtijeva geslo, pa bilo ono vjersko ili nevjersko. Iz rada i mišljenja svakog organizacijskog člana mora da izbije neka namisao, koja tangira i crta društvenu, organizacijsku psihu.

Ligina je osnovka vjera, pa stoga ima i čisto katoličko geslo. Ono je puno rada, truda, žrtve i samoprijegora. Na svakom koraku pravi »ligaš« nailazi na zapreke. Ali, on ih se ne boji. Ne sustaje. Ide ravno k cilju. Ne mijenja ništa od svoga gesla. Neustrašivo probija sve falange opiranja i ide napred.

»Bog, narod, socijalna pravda«. Deviza puna vjere, posluha i altruizma. Pokorna sv. Stolici, biskupima, Bogu i narodu. Ni truna materijalnom egoizmu.

Materijalizam hoće da istjera odasvud Boga. — Materija je dala svemu život. Gledaj sebe, dobro jedi i pij. Zabavljaj se i čini što te volja. Nema suca, koji će ti suditi. A po tom ni supranaturalnog života. Za kratko smo vrijeme ovdje. Uživaj!

Može li katolički đak da se zadovolji ovim pukim frazama? Nikako. On zna: Bog je onaj, komu moraš da služiš. Gleda sve oko sebe i motri, razmišlja. Dolazi do Boga, koji sve ovo uzdržaje po svojoj volji, jer je sav svemir ovisan o Njemu. I on poznaje Boga gospodarem i prijateljem, savjetnikom i utješiteljem. Živi, kako uči sv. Crkva. Usavršuje samoga sebe. Unosi riječ i kult vjerski u obitelj i društvo. Potpuno je predan rukama Božjim. Živeći vjerskim životom usavršuje se i izgrađuje u potpunog čovjeka, da stupi u narod kao dobročinitelj.

Svak ima majku i oca, domovinu i ljubav prama njima. Rodio se ne znam gdje, čuti u duši neke osjećajne porive za onim krajem. S njim se diči. Ljubi ga. A ljubav je ta neizmjerna, nepresušiva. A to je svakome i sveta dužnost. Katoličkom đaku već kao članu Katoličke Akcije mora biti narod njiva, po kojoj će sijati po Božjoj volji. On u narodu živi, miče se i radi. A sve po direktivama sv. Stolice. Širi katoličke edicije među pukom, osniva nova društva bilo kulturna bilo pak ekonomsko-socijalna, kojima je glavna osnovka vjera. Diže svijest hrvatsku kod svih slojeva naroda. Uvjerljivo piše protiv nemorala, koji sve većim mahom zahvata osobito omladinu. Ali najveći njegov rad mora biti primjer. On se odgaja u katoličkim redovima, gdje se uči svakoj kreposti. Život njegov, rad, misli, riječi — sve mora da potiče i staje i mlade na poboljšanje. Ne pohađa nemoralna društva pri jednoj ili drugoj zabavi, ne ide u kino, kada se daje ovaj ili onaj kriminalni, nedostojni, pokvareni film, nečedne mu zabave nisu ni na kraj pameti. To je ono — narod! Kad njegovi drugovi a i odrasli vide, kako on živi, nije moguće a da i oni ne će s vremenom barem nastojati za popravkom. Exempla trahunt! . . .

Katolički intelektualac stupa u stalež, za koji se osjeća najpozvanijim. U njemu neumorno radi. Ne gleda samo svoju ličnu korist. Širokogrudno otvara srce svakom potlačeniku i siromahu. Danas, kada je »slabiji izrabljivan, a siromah oguljen i isisavan«, nastoji oko pravice. Štiti seljaka od nezasitlji-

vih lihvara. Uči ga pravednosti u društvu. Ne gleda ravnodušno isisavatelje maloga puka već ih najodlučnije pobija. Svijestan svoje misije u narodu piše, govori i radi proti nevaljalog socijalizma, ali i diže glas za pravo i zahtjeve potlačenog puka.

Deviza Bog, narod, socijalna pravda je dakle sama ljubav, posluh i žrtva, što slabe diže, a plemenitima daje snage, da oplemenjuju i druge. Ona mora da ispuni srce svakog katolika čistim Božjim altruizmom, koji ne će samo sebe da usavrši već nastoji oko sveopćeg boljitka i napretka. Pod ovo geslo mora se skupiti svaki Hrvat-katolik i neumorno bez velikih reklamacija i isprsivanja raditi oko rekristijanizacije našega naroda. Ovaj Hrvat-katolik, koji mrzi ovo geslo, koji ga omalovažava ili napada — podupošto ne želi dobra svojoj domovini, on je sa sobom gura u propast moralnu i političku. Jedino ljudi Boga, naroda, socijalne pravde mogu i moraju da uzdrže Hrvatsku, da je očuvaju od vjerskog nihilizma i zanemarivanja i da je kulturno privedu u red ovećih kulturnih naroda!

M. Meštrović.

UVOD U HRVATSKU KNJIŽEVNOST XX. VIJEKA:

IDEJNE OSNOVICE MODERNE

Ideje o svijetu i životu, koje su dale filozofijsku podlogu Modernoj, u glavnom se osnivaju na filozofiji Fridrika Nietzschea i njegovih popularizatora. Dakako da literatura ne znači izravno i jednostavno prenošenje filozofskih ideja u pjesništvo, nego ih uzima za polaznu točku, dok se po koji od zastupnika Moderne kasnije odvojio i razvio u drugom smislu. Nietzsche-ova filozofija u svojoj biti znači aristokratski individualizam: ispitujući zadaću čovječanstva. Nietzsche tvrdi, da se ona sastoji u što većem usponu kulture, a taj će proizvesti geniji, jaki ljudi, ako budu bezobzirno i bez prepreka išli za svojim ciljem. Otuda širim slojevima poznate krilatice o nadčovjeku, o »gospodskom moralu«: t. j. viši tip čovjeka, koji je potrebit kao nosilac toga velikog uspona kulture, razvit će se samo na osnovi t. zv. aktivnih vrlina: afirmacije snage, životne radosti, gospodovanja, vladanja. Samilosti, straha (Božjeg), suzdržljivosti i drugih »pasivnih« kreposti, koje se osnivaju naročito na odgovornosti prema višem Vladaocu svijeta i obzirnosti prema bližnjemu — tih kreposti ne poznaje Nietzsche, koji ih naziva »ropskim moralom« (Sklavenmoral). Danas teško da i treba dokazivati apsurdnost ovih moralnih zasada: jer je svjetski rat temeljito pokazao, do kakva je sloma države dovelo praktično provodenje »gospodskog morala«. Ne samo njemačko carstvo, tip države osnovane na aristokratskom individualizmu, na snazi jačega i apsolutnoj samosvijesti, nego i svi drugi narodi priznaju, koliko su bili otrovani Nietzscheovom filozofijom. U istinu je i sama ta filozofija u svojim krajnjim konsekvencijama i u svojim polaznim točkama često maglovita. Ali Nietzscheova golema snaga izražavanja, njegov pjesnički stil sjajne aforistike i zanosnih ditiramba umio je da zabljesne oči i da osvoji i one čitalačke krugove, koji se inače redovno ne bave filozofijom. Posljedica je toga bila, da su Nietzscheove karakteristične fraze postale popularnim geslima: tako naročito pored »nadčovjeka« fraza o »obraćanju svih vrijednosti« (Umwertung aller Werte), koja u stvari znači potpunu negaciju svega, što je stvorila kršćanska tradicija sa svojim »ropskim moralom«. To znači ne samo afront protiv filistarskog »gradanskog morala«, protiv kojega se počeo boriti Nietzsche u početku svoga filozofijskog razvoja, nego znači uopće

negaciju morala, načelni imoralizam t. j. da je svaki naš čin moralno indiferentan i samo »der Wille zur Macht« — težnja za moći i snagom nadčovjeka — daje mu njegovu moralnu oznaku. Pred zgradom bečke Secesije (izložbene zgrade, osnovane u doba procvata Moderne kao najkarakterističnije građevine toga stila) postavljen je kip Neronov. Rafinovani silnik, od kojega su zazirali vjekovi, doživio je ovdje svoju »apoteozu«: on je tip nadčovjeka.

Razumije se, da je čitava ova nauka nemogućna bez teorije o evoluciji, koju je naročito propagirao Ernest Haeckel, i kojoj je jezgra u nauci o descendenciji (razvijanju vrsta i, dosljedno čovjeka od majmuna) i o borbi za opstanak (struggle for life), po kojoj sve, što je slabije, nemoćno i niže mora da propadne, da se uzmogne razviti jači i savršeniji tip. Haeckel je t. zv. Darwinizam izgradio u sistem, zabacivši metafiziku i tvrdeći, da su filozofija i prirodna nauka. Njegov krajnji monizam postaje u stvari isto tako fantastičan kao i Nietzscheovo umovanje, pa dok je ovaj posljednji zaista i poludio, od Haeckela se odvrnula sva ozbiljna nauka, kada se uglavilo, da je u utvrdivanju svojih teorija sasvim zaboravio na metode ozbiljne nauke (slike sličnih embriona proglasio je naprosto jednakim itd.). Praktična je posljedica teorije o evoluciji borba za održanje rase, koja se osniva na dvima pokretnim nagonskim silama: na ljubavi (rasplod) i gladi (održanje pojedinca) — ova će se zasada očito izraziti u poeziji Moderne.

Teorija l'art pour l'art slijedi dosljedno iz Nietzscheova aristokratskog individualizma: umjetnost ima da bude sama sebi svrhom; t. j. ona se nema vezati ni o potrebe praktičnog života, ni o moralne ili religiozne zasade, kao ni o druge umjetnosti ili druge kulturne potrebe: nezavisno od svega ima da teži za vrhuncem tehničke istančanosti, ne obaziruči se kod toga na to, što će ostati razumljiva samo uskom krugu hiperkulturnih »nadljudi«. Ni moral ni pojam o umjetnosti »modernog čovjeka« nije isti kao onaj »mase«, koju on prezire.

Dok se tako umjetnost »Moderne« udaljila od života, socijalno-politička orijentacija te generacije nosi obilježje »realne politike« — za razliku od prethodne epohe literarnog realizma. Onda je književnost obradivala probleme praktičnog života, a politika (Starčevićeva) bila idealistična, osnivajući se na historijskom pravu (državnom pravu), koje je u stvari postojalo samo na papiru, dok je čitava zbiljska stvarnost bila s njim u opreci. Sada naprotiv poezija gradi zračne kule nekog fantastičnog svijeta vječne snage i veselja, a politika obračunava s državnim pravom u idealističnoj Starčevićevoj formi, stvara hrvatsko-srpsku koaliciju, ide u Budimpeštu i bori se tamo protiv povreda nagodbe, priznavajući ovu kao realnu činjenicu. I prvi počeci političkog rada Stj. Radića ide u okvir ove epohe i njene ideologije.

(Detaljnu analizu filozofijsko-moralnih doktrina iznijela je Mahnićeva »Hrvatska Straža« u svojim prvim godištima, te su mnogi njezini članci puni temeljitih informacija naročito o Haeckelu, o njegovu osnovnom biogenetskom zakonu i dr., kao i o kulturno-političkim idejama »naprednjačkog« i Radićevog seljačkog pokreta).

Dr. Ljubomir Maraković.

U HIPNOZI

— Karmine su! Karmine! Velike karmine daje starica Jela Tomićeva — šaptalo se selom... Šaptalo se, a nepozvani dolazili... Punila se stara, slamom pokrivena kuća. Punila se i žamor je bivao sve življi. Sve bučniji. Zdjele se praznile — rakija se nosila... Sve je bilo vrlo raspoloženo. Za čas zaciliknuše gusle. Tanko, pa dublje — metalno. Zaciliknuše. Krv se uzburkala, zanjihala — upalila. Lica se zacrveniše — usne zadrhtaše — i za čas je kuća odzvanjala od topota ljudskih nogu. Brže sve brže.... sve jače... Zaboravilo se na mrtvaca. Zaboravilo se na — sve. Otvorili su podrum. Pustili su vino. Pustili su neka teče, neka hladi, neka talasa...

Marva, kaj delate? — razjari se Valent, zet Jelin. Okasnio on. Zadržao se na groblju. Zadržao se uz svoju Mandu, a oni ovdje — načinili darmar. Povredili uspomenu njegove Mande. Oskvrnili je. Upekli njega u srce. Upekli ko ljutice zmije. Bez milosrda, bez ijednog trunka sućuti. Ojaden i uvrijeden do dna duše podigne ruku i upravo zaurla: Van, van! — oči mu zablisnu, usne se razjapiše...

Ti, marš van! — zapiskuta strina Jela.

Van! Ovo je moja kuća — van! I strina Jela, onako sićušna, skvrči se. Ispruži suhe ruke i zgrče prste. Ljudi se na čas zastali. Zbunili se, a onda vino zaigra. Stave se na stranu strine Jele.

Van, van, dotepenče! — zakriči Stevo Lokomac i podigne gusle.

— El to tvoje? Ha?

Valentu se smuči. Uhvati se za dovratnice, a zatim pograbi za ruku svoje dijete.

Idem, idem skup z Mirkom!

— Ne dam Mirka, vrisne Jela. Htel bi mi nuka zeti! Ne dajte ljudi! Ne dajte-e-e!

— Buš ga pustil! — i Lokomac se progura kroz skupinu. — Buš ga pustil — el to tvoje?

Valent pusti Mirka. Oči mu se zavrtiše. Slijepočice se htjele raspući. Krv udari u glavu. Ispane napolje. Dotetura do panja kraj jame i sjedne nemoćno na nj. Sve se oborilo na njega: umrla žena, protjerali ga, zanijekali mu dijete. Sve su mu oduzeli. Teško mu je bilo.

— El to tvoje? zvonio mu Lokomčev glas u ušima. — El je tvoje dete? El ima tvoje ime? — dobaciše mu. I ono, što mu je jedino ostalo i to mu uzeše. Iznemogao od unutarnje borbe podigao se i lagano otišao. Otišao je, a pratio ga histeričan smijeh strine Jele i hrapav glas Steve Lokomca. Otišao je — zgrčio je pesnice i htio ih sve prokleti. Prokleti u kost, u srž. Sve, baš sve, što sada banče u kući. Uzdigao je ruku, a zatim je pomalo spusti. Sve više i više... I nije prokleo — tamo je njegovo dijete...

II.

— Otišel je strina! — obratio se Lokomac k Jeli. — Bum mu ja dal — kaj bi on vaše dete... Este vidli, htel vam ga zeti... htel vas je poterati z grunta. Htel je on to — htel... al ne bu, strina, ne bu — samo nek dojde, bum mu ja pokazal. Bum mu ja pokazal, kak se v tuđu hižu dojde... Če bu došel poveste mi samo strina...

— Bum, bum, dragi sused... Em ste mi vi najbolši — kak ne bi vam povedala...

— Tok se i šika! — i Lokomac podigne pod pazuha gusle, pogleda čvrsto strinu Jelu. Pogleda je u oči. U žute staračke oči, kao da je hoće sažgati vrućim pogledima.

— Nekaj me zarezalo v joku — preplaši se Jela i sjedne na stolicu.

— Kaj bi bilo? nije nikaj. Bum pogledal — i Lokomac primi trepavice i povuče gornji kapak preko donjega.

— Nije ništ...

— Sad mi je bolše...

— Razmem se ja v take stvari... znam ja puno toga. Velim vam puno. Sega ja znam. Vu sve se razmem čak v coprije...

— Opčuvaj nas sveti križ! Jela se pobožno prekriži. Zavrti očima i udari se u prsa.

— Ja takaj znam, če mi ko oče škodu narediti i tak dale...

— Je — je — začudi se Jela... i otvori usta. A el bi znali, če bi ko meni htel...

— I te kak — nadoveže brzo Lokomac.

— To je dobro — bogme je to dobro...

— I ja velim da je dobro. — Ne bojim se ja nikoga v selu — makar čkomim — al sad pak moram još malo igrati. Lokomac se uspravi, upilji pogled u Jelu i — zasvira... teško, hrapavo — bez duše. Gudalo je letjelo povrh žica, bas je mumljao, a Lokomac je brojio i slagao. Brojio je sve lijepe oranice podkućnice i livade... Sve će to biti njegovo, ali kad? Oh kad bi bile njegove! Bio bi najbogatiji u selu... Najpoštovaniji. Nitko mu ne bi rekao žalnè riječi — nitko. Ni rodbina Jelina. Ni oni. — Ni oni, jer se ne bi usudili... Mislio je, mozgao, brojio. Gusle su prestale. Bas je očajno mumljao, a gomila se vrtjela. Vrtjela se bez prestanka. Nitko nije zamijetio, da Lokomac ne svira. Svi su bili zanešeni — veseli. Samo krv je udarala ritam. Samo krv je davala takt. Noge su skladno udarale. Stara je kuća odzvanjala — škripala. Plakala. Jela je zaneseno gledala Lokomca, kako stoji, nepomično. Ona je u njemu gledala nešto više. Nešto više, što znade sve. Kome nitko ništa ne može... Trgnuo se napokon i Lokomac — potegao par puta gudalom divlje. Žica je puknula, zajauknula i prebacila se nemoćno preko konjića — a njemu zadrhtaše čeljusti. Natuče kapu i pođe van... Strina se Jela lagano podigne. Gonjena nekom silom uhvati Lokomca za kaput. Povuče ga k sebe. Bojeći se da ne bi tkogod čuo, prišapne Lokomcu u uho:

— El bi i Tanićevi hteli škoditi?

Lokomac čas zastade. Zamisli se. Zatim se osebujno nasmije:

— Najprvi budu hteli...

— Budu pustili žabe. Nikom to nesmete povedati!

— Ne bum ne bum. Bum šutela kak grob.

— Onda zbogom strina.

— Zbogom!

Lokomac pođe, ali se okrene...

— Nikom povedati — i pođe rukom lagano, nezamjetno preko Jeline glave. Glas mu je bio čvrst i opor. Prodro je u nutrinu Jelina srca, a nju je upravo srce zazeblo. Zazeblo, kao da je komad leda... Ruke su joj nemoćno klonule, zadrhtale, a onda se spustile niz tijelo... Pogledala je Lokomcu u oči, u sive velike oči... On se okrenuo i otišao, a Jela ostala stajati. Gledala je Lokomčeve oči; kako se šire — i dolaze bliže... Dolaze do nje, ali se ne zaustavljaju, prelaze preko nje tamo do jame, što se stisnula na medi. Gore, plamte — voda se isparuje, nestaje je, a žabe se peku, kriče... skaču jedna

preko druge... zadnjom snagom udišu zrak i srču vodu, da se rashlade... Lokomčeve oči žare, ko žeravice... nestaju jame i žabe, a nevjesta Jelina, čući iza plota. Čući i pjene joj cure iz usta. Cure tokom, kao slap gorske bujice... Jedi se, čiči kao guja u procjepu... ciči, suši se, biva tanja, nestaje. Smotala se u oblačak magle — nestala. Nestalo je nevjesta. Nestale su Lokomčeve oči. Jela se trgnula. Jama se stisla u kutu na medi — krošnja se grbave jabuke nagnula nad površinu zelene vode i sve je bilo mirno... Samo u kući bila je graja i cika nepozvanih uzvanika...

III.

Spustila se večer. Tiha i rosna. Ogrnula se sivom magličastom koprenom. Skutevi joj silazili preko polja. Preko sazrele trave i presušenih poljskih potočića. Sastali joj sve preko šuma, nekalo u beskraju... Jela je sjedila na niskom pragu. Musava joj pregača padala preko koljena, a ispod nje virila jeftina drvena škljoca. Osušenim je rukama poduprla glavu i prstima kopala po kosi. Mali Mirko, unuk Jelin, spustio se do bake. Uhvatio se njene pregače. Raskolačio oči i gledao nepomično baku. Skutrila se Jela... Nije ćutila vjetrića, što se igrao s malim oplećem, koje joj je dopiralo jedva do polovice pleća. Zadubila se u nešto. A što? U nešto neodredena. Ili bolje: nije mislila ništa. Sjedila zureći u zemlju, u razderane opanke i trljave obojke. Zurila je bez osjećaja. Njezino srce nije bilo kadro da osjeća. Ohladila je, uledila se... Mjesto ljubavi uvriježila se zloba, nepovjerenje, podmuklost... U svima je vidjela neprijatelje...Svi su joj htjeli oteti unuka i... Svi su tražili zgodu i vrebali... svi su htjeli da potrate i zataru imetak. Dugo je tako sjedila... Napokon se malo uspravi i pogleda prema jami... Dobričina mjesec, bez ikakove zle misli, tapkao je zemljom. Prešao preko Jelinog štaglja i dvora. Zavirio u svaki kutić. Svuda je prosvijetlio, otkrivao je noćne tajne... Uspeo se na jabuku i nadvio se nad jamu... Jasno crven trak odrazio se vodom...

— Žaba — muklo se oglasi Jela.

— Žabe su napustili Tanićevi! — Jela se strese... Ruke joj zadrhtaše. Zjenice se raširiše.

— Žabe — žabe.

Jela je posve dobro vidjela žabu. Sjedila je polita mjesečinom, na kolcu usred jame. Bila je veća od drugih. I ljepša. Posve zelena. Zelenija nego sama voda... Kapljice su bile na njoj krvave... Upravo krvave dobro je opazila Jela. Na glavi nije bilo krune, ali ipak... ipak je bilo nešta. Nešto uzdignuto, poput ruba... Oči se žabi sjajile kao u groznici... Bokovi su se nadizali. Rasli u širinu..., a kraj glave povili se bjeli mjehurići. Veći i bjeliji... Žaba je rasla, rasla i dolazila bliže. Najednom se javi kreket. Oštar jak... Sa svih strana počnu izmiljavati žabe. Male i velike. Počele kreketati, gmizati prema Jeli...

Jela skoči... Mirko joj se uhvati za pregaču... Jela se otrgne, uhvati sjekiru potrči prema jami.

— U pomoć... pomoć! Tanićeve su pustile žabe, da mi krv popiju! U pomo! Zdvojno se krič razlijegao selom pomiješan djetinjim plačem... Sletjeli se ljudi... Jela je sjekla žabu... Mrcvarila je i zdvojno vikala... Jedva su je umirili... pokazavši joj unuka, kome je tekla krv iz razbijenog nosa.

— Dete moje, drago i tebi je žaba sisala krv... zaplače Jela, uhvati unuka i odnese ga ka kopanji, da mu ispere krv.

— Vmorile bi one tebe, da te nisem spasila — vmorile bi one tebe... Fala Bogu, koj me je opomenul. Lokomec... Neboj se, dete drago, ne budu one tebi nikoj — nikoj, dok je živa Jela...

Razišli se ljudi, slegnuvši ramenima...

— Luda je.

— Bogme je ponorela.

— Prav joj budi — svakako se komentiralo, a Jele je odnijela unuka u kuću i zamandalila vrata. Nagnula se nad krevet i gledala u unuka. Nije se usudila otrti mu krvave tragove oko nosa. Ni dirnuti ga. Samo da ga ne povrijedi, da mu ništa na žao ne učini... Mirko je zaspao. Jela sjedila kraj postelje, držala grčevito okrajak ponjave i gledala u slaba žuta lica i prsi, kako se nadižu. Unuk joj je okupirao sve misli i sva ćutila... Nije čula smjeh i kopanje zemlje pred prozorom. Nije zamjetila škripu na prozoru. Bio je Lokomac. Zurio je u Jelu. Njegova je volja prelazila nevidljivo na Jelu — i ona je klonula, glava joj pala na dušek i zaspala... Lakomac se tiho nasmije, zatvori prozor i iščezne...

Vladimir Dolar.

(Nastavit će se).

BIJELA PRIČA

Snježni borovi drhću u svjetlu zimskoga sunca,
U bijelom haljetku smiješi se nevini kraj
Goli se bregovi nižu u mliječnoj nestaju magli,
Pod otkapom ledena sfinga u tihi ne pušta raj.

Tek oko ti doseže svuda u nježne niance bjeline
I radosna djetinjski duša gleda u bijeli svijet.
Kad tanano sumračje dođe pod sivo olovno nebo,
Okno u bijeli sniježan stvara se ledni cvijet.

I spomeni obaspu dušu tad s sjajnim zvjezdicama,
Oči se sklapaju same, a priču romoni san.
U kaminu plameni huče, a vani sniježak praminja,
Da pripravi putove puste, kud novi će doći dan.

Vladimir Vrána.

SONET S MORA

Večer baca tamnu mrežu preko gora:
mrtvom šutnjom hoće sve da sapne, zlobna,
samo kljuju tamu tiha zvona drobna
i šetaju zvuci vršikama bora.

Osamljeni jarbol na vjetru uzdiše
i sjeća se davno uminulih dana:
plovio je često put dalekih strana,
a sad više ne će, ne će nikad više.

I noćno se nebo moru osmjehiva,
što ponosno bije o pospane žale
buneć u snu stara jedra žalostiva.

A vrh brda drhti mjesečina lako,
iz neba su zvijezde provirivat stale.
Noćas sve je lijepo i zamamno tako.

Stjepan Hrastovec.

PORTRETI IZ NAŠE PROŠLOSTI:

UZORI SADAŠNJOSTI I BUDUĆNOSTI

NARCIS JENKO.

Ako u Eckertu imademo naročitog predstavnika praktičnog vjerskog života i duboke kontemplativnosti, a u Rogulji predstavnika našeg organizatornog rada, u Narcisu Jenku imademo najsnažnijega predstavnika našega feljtona i one beletristike, koja se nadahnjuje suvremenim događajima. Izabrao sam ovdje kao predstavnika takve književnosti Narcisa Jenka prvo zato, jer se dne 26. VII. o. g. navršilo 10 godina nakon njegove smrti, a drugo i zato, jer držim, da naša kritika nije dovoljno pravedna prema njemu, jer ga često ili potpuno izostavlja kao književnika ili ne piše dovoljno o njegovim književnim djelima, koja su izašla djelomice u Osijeku (roman »Spiritus procellarum«), djelomice u Zagrebu (izdanje Društva sv. Jeronima »Bosančice« i izdanje Narodne Prosvjete »Razlomci«), a djelomice se nalaze u različitim časopisima ili u rukopisu.

Narcis Jenko zaslužuje od nas veće poštivanje s više razloga. Ponajprije on je među našim feljtonistima, kriticima i pripovjedačima glavni predstavnik serafinske Hrvatske, koja je dala najveći broj suradnika Mahnićevu hrvatskomu katoličkomu pokretu. Uz imena fra Ignacija Radića, fra Petra Grabića, fra Ante Cikojevića, fra Petra Vlašića, dra. fra Dominika Mandića, fra Teofila Harapina, Nedjelika Dugonjića, Vrhovčića i uz bezbrojne druge sinove sv. Franje Narcis je Jenko bio pisac, koji je sav svoj život posvetio ideama našega pokreta. Veliku smo hvalu dužni bosanskoj franjevačkoj redodržavi, koja je pokojnomu Narcisu Jenku, koji se zapravo zvao fra Eugenije Matić, dala mogućnost, da bez honorara radi za naše ratne listove toliko vremena, te se zapravo u njegovu radu vidi glavna naša literarna produkcija u vrijeme rata.

Držim, da u širini obrazovanosti nije bilo Narcisu Jenku premca u našim redovima sve do danas. On je poznavao osim klasika i skolastika njemačku, francusku i djelomice talijansku i rusku literaturu. Nije se zaustavljao samo kod beletristike, nego je duboko proučavao i znanstvena djela iz moralne, filozofske i socijalne struke.

Pisao je takvim snažnim stilom, do kojega se nije dovinuo nijedan hrvatski katolički kritik ni pripovjedač. Govorio je uvijek o najaktualnijim temama tako, da su svi čitaoci očekivali njegove feljtone u »Novinama« s najvećim zanimanjem. On je bio hrvatskim katolicima ono, što je hrvatskim liberalcima bio prije rata A. G. Matoš. Njegova dosjetka nije bila lakoumno potitravanje nekih Matoševih epigona, kakvih je bilo i u našim redovima, jer je on i u dosjetkama i paradoksima bio dubok. Poput Luisa Colome bio je on u svim svojim feljtonima i pripovijetkama propovjednik vječnih kršćanskih načela. Dosta je samo pročitati njegove »Razlomke«, pa će čovjek vidjeti, kako je duboka, moralna i opravdana Narcisova satira i paradoksalna ironija.

Taj skromni redovnik sv. Franje, koji je prošao sve hrvatske katoličke dačke sastanke u Bosni, tako je volio sve drugove, da im je i na frontu pisao jačajući im pouzdanje u Boga, a kod toga se nije nikada potužio na svoje bolove. Sjećam se, kako mi je pisao u Kataniju na Siciliji, gdje sam boravio kao ratni zarobljenik. Veselio se, što sam ostao na životu, a ja nijesam u to vrijeme ni slutio, da je on već dvije godine invalid i da mu je bila amputirana lijeva noga. U isto vrijeme, dok se taj daroviti pisac spremao na smrt, mi smo uživali u njegovim listovima, feljtonima i pripovijestima ni ne sluteći, da su

to proizvodi duha jednoga čovjeka, koji znade, da su mu odbrojeni dani života i da mu nema više spasa za ovaj svijet.

Narcis je Jenko po mojem mišljenju još i danas nenatkriljeni predstavnik naših pisaca, koji imadu dužnost, da katoličke nazore učine sugestijama čitalaca. Njegova ga je bolest sprečavala, da se nije mogao u svakoj stvari uzdići do najviše visine, ali mnogi produkti njegova duha pripadaju među najbolja književna djela hrvatskoga katoličkoga pokreta. Prilikom desete godišnjice njegove smrti mi pomišljamo sa zahvalnošću na njegov plodni književni rad izričući kod toga priznanje naročito franjevačkoj bosanskoj redodržavi, koja imade u prvom redu pravo da se ponosi njegovom veličinom.

Petar Grgec.

KAT. DALMACIJA I FRANJEVCI

Već prije rata u Dalmaciji izlazi omladinski list »Mladost«. Pavlinovićevci se razmahaše na sve strane. Osnovaše lijep broj jakih omladinskih društava. Dođe rat, i omladinska društva utihnuše, ali poslije se rata počelo novim marom, te mi sada možemo govoriti o razmjerno jakom Katoličkom Pokretu u Dalmaciji.

Sada se taj pokret razvija u tri pravca: u gospodarskom, kulturnom i političkom pravcu, ali se ipak od ostalih odvajaju kulturno-prosvjetne organizacije i čine jedan jedincati pokret, čiji se važan dio u ovo zadnje vrijeme nazivlje i domagojskim pokretom. U taj domagojski pokret splili su se: bogoslovi, akademičari, srednjoškolci i srednjoškolke, i čine jednu jaku i kompaktnu organizaciju. A uz njih se u ovo zadnje vrijeme dižu i omladinska društva, neka od njih imenom: »Domagoj«, čime je naglašeno da su domagojci n a r o d n o društvo, da su tu radi našega naroda i da sve što rade, rade za Boga, narod i n a š hrvatski narod.

Premda se ne volimo razmetati brojkama i statistikama, ipak možemo spomenuti, da u Dalmaciji ima oko dvadeset (20) Liginih-domagojskih organizacija, a od tih dva-tri akademska kluba. Neke od tih organizacija su vrlo jake i razvijaju se u snažnom i samostalnom radu. Očiti su rezultati njihova rada i u sadašnjosti. Dosta je spomenuti »Milovana« u Makarskoj i dački Domagoj u Dubrovniku, koji je na korčulanskoj izložbi bio najbolje reprezentiran i po kvantiteti i po kvaliteti.

Gospodarski se u ovo zadnje vrijeme počelo raditi intenzivnije. Gospodarska Štedionica je na zamjernoj visini. Počelo se raditi i na zadružnom polju i u tu je svrhu ljetos osnovana »Zadružna Matica« u Splitu, koja je već dosad okupila lijep broj jakih jedinica. To su počeci. A nadajmo se, da će budućnost dokazati jaku vitalnu snagu Mahnićevog domagojskog daštva.

O političkom pokretu nije mjesto da ovdje govorim, samo ću napomenuti, da jedina izrazita katolička stranka među Hrvatima ima u Dalmaciji svoj najbolji izborni okrug.

U Dalmaciji je našlo plodno tlo i Orlovstvo. Ono je preuzelo tradicije predratnih omladinskih društava, te se radi toga dobro razvijalo. I Orlovstvo — kao i sve druge organizacije — vode naši zaslužni i radini seniori.

Na korčulanskom se je tečaju govorilo, da je katolički pokret u Dalmaciji razmjerno velik i bujan. Zanimljivo je istražiti uzroke tomu. Biti će to i radi dalmatinskog temperamenta. Dalmatinac je po naravi veseo, gibljiv, samosvijestan, teško pušta — štono je riječ — da mu drugi soli pamet. Pa stoga

su Dalmatinci u lijepom broju prigrlili nauku i ideje, koje propovijedaju Mahničevi učenici. Golemim je dijelom to zasluga našeg svijesnog i pravo orijentiranog svećenstva, a u prvom redu marnih franjevaca. Franjevci neumorno rade na preporodu katoličke misli u Dalmaciji. Opaža se, da se katolički pokret razvija najljepše baš u onim mjestima, gdje su franjevački samostani. Franjevci svojom osobitom agilnošću rade na kulturnom, moralnom i gospodarskom preporodu našeg naroda. Tiskara »Kačić«, »Nova Revija«, »Euharistijski Glasnik«, »Gospa Sinjska«, tolike organizacije vodene od franjevaca. Treći Red Sv. Franje itd. Zar to nije zamjeran, obilan i dragocjen rad? Osim toga franjevci vode dvije gimnazije s profesorima odličnih kvaliteta. (Eto ljetos je novoosnovano franjevačko sveučilište u Rimu tražilo za profesora filozofije fra Krstu dr. Kržanića — odličnog prijatelja domagojskog daštva — a sad prof. Sinjske franjevačke gimnazije). Sve to franjevci vode i tim dokazuju, da nisu »pasivni elemenat« i »mrtva ruka«, kako ih neki zlobno nazivlju. Dokazuju, da imaju duševne snage i da su dostojni nasljednici i onih svojih predšasnika, koji su krv lili i onih, koji su kulturni boj bili za slobodu i napredak Hrvatske. Ovdje je u nekim mjestima identičan pojam — katolički s pojmom — fratarski. Zapitaj starca: »Gdje si, striče, promijenio lire?« odgovorit će ti: »Na fratarskoj banci, jer su tamo za nekoliko para uvijek skuplje«.

Kako vidimo, franjevci su usko povezani sa cijelim kat. pokretom, a na osobiti način s domagojskim dačkim pokretom.

Evo ovdje se u Splitu dački Domagoj prvi put sastao u siromašnoj sobi franjevačkog samostana, i za cijelu godinu dana naši su se domagojci sastajali u tihim zidinama samostanskim. Mogao bih nabrojiti još sijaset takovih primjera, kako su franjevci prvi učestvovali u kulturnim i katoličkim podvizima, i kako je svaka katolička ideja i akcija nailazila na snažnu potporu i razumijevanje baš kod franjevaca.

Pa ako želimo — a to je naš životni zadatak — da ideje vodilice Katoličkog Pokreta: Bog, Narod, Socijalna pravda prožmu sav naš život, i javni i privatni, moramo odsad kao i dosada biti usko povezani s našim svećenstvom, a na osobiti način s franjevcima. Njihov mar i ljubav dat će nam snage i poleta u novom radu i nastojanju. Njihovo će brižno oko bdjeti nad nama, pa ako bi nastao kakav zastoj ili nered u našim redovima, njihovo će iskustvo i njihova kultura sve to prebroditi i izravnati. Oni će nas brižno upućivati u sve smjernice i želje Sv. Stolice i Presv. Episkopata. Oni jesu i moraju i unapred ostati ona zlatna kopča, koja će nas spajati s Naučavajućom Crkvom.

Split. *I. B. Sumić.*

DIJALOG VEČERI

Tama je svojim sumornim ukrašenim plaštem, počela obuhvaćati prirodu. Nebo postaje bljedo kao lice tuberkuloznog bolesnika, koga je ophrvala jesen i sve dublje tone k meni. Ja sam lutao svojim stazama, ali pogled mi je letio k nebu. Mrak je staze moje svojim crnilom pokrio a ja sam i dalje upirao sve snage i lutao tražeći moju utonulu putanju u noć, ali mi oči bjehu pokrivene koprenom mraka, i tonjah sve dublje... Neka mi je neodoljiva sila naglo podigla glavu gore i oštra svjetlost svijetli mi vid, odozgo sa visina progovori On: »Podi samnom, stazom mojom.« I rukom mi svojom pokaza osvjetljenu stazu putanje Njegove kroz noć.

Skoplje. *J. A. Marković.*

SREBRENA BRAZDA

V umje moem minuvši leta
Čas ot časy temnjei temnej
No zaronilas pjesnija eta,
Glyboko v pamjati moej.

P u š k i n.

I.

Poći ću tragom srebrne rijeke
kroz šume, aleje čempresa, bora,
na neznani put u zemlje daleke
kroz predjele puste put dalekih gora.
I u nutrini moje malene barke
biti ću sam na drhtavom valu
i slike naših mračnih silhueta
svijetlit će na dnu poput zamamne varke
Kroz tisuću noćiju i dugih ljeta,
na našemu putu ka neznanom žalu.
A za nama će ostajat srebrna brazda
sedefne vode i šuštaj grana
aleja naših što pjevaju vazda,
turobnu pjesmu minulih dana.
Te jednoga jutra sa umorne barke
saći u luku velikog mora
i sve svoje noći i sve svoje dane.
kroz tajanstvo mašte i azurne dvere
kroz trijemove ruža i uzdahe cvijeta,
doći u predjel najljepših zora...
doći na vrhunac sunčanih gora
te dalek sakriven od očiju svijeta
obasjanog čela od svjetlosti žarke.

II.

U misteriju bola, bit će moja snaga
moje prošle noći postati će sjajne
i na oltaru mojem poput drevnog maga
čuvati ću snagom svoje svete tajne.
Nestati će strasti vrtloga i vira
kroz moj život proč će vječna lira, mira,
spoznati ću sudbu i suštinu biti.
Ta najljepši snovi i cvjetovi svenu
a vrijeme grubo uvijek napred hiti
teški naš život tako brzo mine
poput tužnog cvijeta mirisne gardine.
Ta nemamo ništa, tek samo vječnu mijenu.

III.

Tako ja ocutih treptaje eonu
i na svoj život bacih anateme

i ladom otplovih u daleke sfere
u neznani predjel svetih perspektiva?
Al uvidjeh ipak da sanjarska sam luda
da shvatiti ne znam ovo sivo vrijeme
taj dosadni život pun tužnih motiva!
Ta nikud se ne leti iz ove atmosfere.

IV.

Kasni sati biju sa starog zvonika
mučenički u noći ove retke nižem
pred očima tvoja izvija se slika,
te joj sada u duši skromni spomen dižem.
U tvome se smiješku neko dobro skriva
one drage oči oživljuju same
moje ruke glade svilene ti prame
a ja mislim, seko, da si opet živa!
Te baš kao nekad u večeri kasne
pred očima mojim sve se opet zbiva
oživljuju priče i mirisne basne,
iz daleka nam se smije to lady Godiva.
A iz mraka tvoje gledaju me oči
a ja ti uvijek pričam priče i balade
o vrtovima bajnim kraljevne Šeherezade
i sve štogod znade iz »tisuć jedne noći«.
Kasni sati opet biju sa zvonika
tebe seko nema, noć je tako duga
pred očima mojim bljiedi tvoja slika,
te me obuhvata nestalgija i tuga.

V.

Tako meni seko u te teške noći
pred očima svijetli ta srebrna brazda
te kroz snove lude htio bih ja vazda,
nekuda ti poći kamo nije moći!
Podići bih htio na dalekoj gori
na sunčanom pragu carstva Niponova
svoju drevnu kulu osame i snova,
te pjevati pjesmu mladosti i zori. —
Ali sam uhvaćen u zemaljsku uzu
ko ranjeni albatros Charlesa Bodlera
te smrt će me ponjet do zamamnih sfera;
a hoće li tkogod za mnom spustit suzu?
Na drvetu negdje noćna ptica kuca
zacijelo stablo života razara,
sve ugine ludo što nam Netko stvara,
a »nit« života tako brzo puca! —
A tebe već seko, tako dugo nema,
već se zadnji rumen gubi sa cvijeta
u duši na tebe još mi spomen drijema
na umrle dane našeg malog svjeta!

Bože, kako brzo ginu naša ljeta
sve više se bliži konac našeg puta
pa ako baš sada posljednja minuta,
padne mi na život? Ništa to ne smeta.
Noć je danas tako sumorna i tiha
sve zaborav skriva što mi život sazda
ostaje tek »duša«, ta srebrna brazda
u srži i biti svakog mojeg stiha.

Staro Čiče, 10. XII. 1928. *Stjepan Devčić.*

TEBI

Moj Te ne dosiže um, Jehova silni.
Za Tobom luta od zvijezde do zvijezde
za Tobom luta
pa se skruti jednom ukočenom miślju
pred beskrajnim, silnim i vječitim žićem
Tvojim.
Ja se skupim u se i pobožno molim
ko sićušni mravak u zemaljskom prahu,
a srce mi titra pred veličjem Tvojim
u neznanom strahu.

A nekad mi se čini, u zorama bijelim
da si prošo poljem kroz dozrela žita
i stresao rosu. Nekada Te ćutim
u glasu prosjaka, kad mi kruha pita,
i vidim kad zađeš sa torbom i štapom
za ugao kuće.
Nekada Te ćutim iskreno i vruće
u večeri mekoj, kad se luči pale,
i na svakom cvijetu Tvoj osjećam dodir
i u svakoj zjeni dobre djece male.
Nekada mi priđeš k čežnji u samoću,
kad se sumrak hvata
o borove krošnje, i kosu mi gladiš
ko sekica mala kada mazi brata.

Ali ja ću jednom popeti se k Tebi
kroz kamenje oštro i krvave rane,
popet ću se, da Ti pružim svoje biće
Oblake ću grlit i cjelivat sunce
i kliktati vjetru gromovno i smjelo;
raskolit ću grudi i u šake dvije
prinijet ću ti srce krvavo i vrelo...
O, primi mu barem dašak što se vije
iz njega, ko dim iz žrtve Abelove;
o, primi ga, Oče, iz doline ove
u dom vječni Tvoj.
O, primi ga, primi, moj nebeski Bože
i Oče moj...

L. Jorgin.

NAŠA DNEVNA ŠTAMPA

Posvećeno svima onima, koji su dali i daju svoje živote, živce i mozak, da jednom i Hrvati katolici dobiju svoju veliku katoličku i hrvatsku dnevnu štampu.

I.

Hrvatski katolici imaju Pijevo Društvo i Dan katoličke štampe. Tada se piše i govori o važnosti štampe. Kaže se, da je štampa moderna velevlast, da bi i sv. Pavao bio novinar, da je još živ. Ispukne se još nekoliko fraza i na tome ostaje. Međutim nitko ne pokušava, da dublje zade u problem štampe, o čemu bi trebalo prikupiti opsežan materijal, da se vidi koliku zapravo ulogu u našem životu igra štampa. Ta uloga nije nikako neznatna, da bi se preko nje moglo onako suvereno preći, kao što se u nas prelazi. Razvitak jake katoličke štampe kod Hrvata od tako je velike potrebe, da možemo slobodno kazati, ako jednom naš pokret ne uspije, da će glavni dio izgubljene bitke biti upravo na području štampe.

A kod nas nema za to shvaćanja.

Kod drugih naroda nije tako. Imamo primjere gdje se katolici u prvom redu brinu za štampu, a kod nas imamo upravo obratnu činjenicu. Pobrine se za kojekakove nevažne stvari, a štampu se zapušta. Izdale su se goleme sume na parade, uložio se silan trud u izradivanje i formiranje bezbrojnih odbora i njima odgovarajućih poslovnika, dok se pri tom i ne misli da se može dogoditi da bude manje članova Katoličke Akcije nego njezinih odbora, a to sve radi toga što dopuštamo da ljude i njihovu psihu formiraju protivnici katolicizma, a po tom i Katoličke Akcije.

Baš posljednjih dana smo vidjeli koliko je jak upliv dnevne štampe. Svaki od nas, koji dolazi u doticaj sa raznim ljudima mogao je čuti, kako ljudi, za koje se ne može reći da nisu razboriti, ponavljaju uvodnik iz kojega zagrebačkoga dnevnika. Ljudi danas nemaju vremena, da o svemu misle i stvaraju svoje vlastite sudove. Oni ih jednostavno prihvaćaju u gotovoj formi, tim više što su novine anonimne, te po tome strašno imponiraju. Prosječan čovjek u onim izvještajima sa »naročite strane« vidi ministre ili još nešto više, dok je ta »naročita strana« redovito obična izmišljotina. Upravo je čudnovato, kako ljudi više vjeruju anonimnom izvještaju kojeg nepoznatog novinara nego recimo članku, koji je potpisao koji poznati kulturni ili politički radnik. Po svim principima zdravog zaključivanja imalo bi biti obratno. Ali tome nije tako, jer se za novine redovito misli, da su one silno informirane, da redakcije i novinari znadu »sve«. Ljudi, koji su se dulje vremena bavili novinarskim radom znadu pripovijedati, kako im njihovi znanci nikada ne vjeruju, da su napisali ama sve što znadu. Uvijek prosječni ljudi u redakcijama vide nešto misteriozno, nešto što nije pristupačno drugim ljudima. Kada sa takovim raspoloženjem pristupaju čitanju novina jasno je da podliježu sugestijama i padaju na lijepak raznim direktorima »velike štampe«, tim više što novine ne samo komentarišu dogodaje, već one o njima i izvještavaju na taj način kako je to u prilog onome, u čijoj službi dotične novine stoje. U posljednje vrijeme se kod nas dotjeralo do virtuoznosti. Skoro svi hrvatski dnevni listovi imaju dogodaje tendencijozno iznesene, a osim toga uz pomoć uvodnika i izjava raznih političara (često anonimnih) stvaraju zaključke kakove god hoće. Osim toga veliki se efekat može postići i sa samim naslovima i to radi više razloga. Neki u, pr. uopće ne čitaju novine nego samo naslove, a kod ostalih naslovi odmah stvaraju neku predispoziciju, te čitav tekst služi samo kao komentar naslovima i ako su u stvari oprečni.

Ovaj golemi utjecaj štampe je tim veći što se manje znadu prilike naših redakcija i štampe uopće. Neće biti rijetki slučajevi, da se i mnogi čitači »Luči« dadu impresionisati od naših dnevnika, što nje ni čudo u ovim burnim danima. Osim toga čitava je dnevna štampa kod Hrvata nekatolička pa stoga će biti dobro, da »Luč« donese par informacija o našoj dnevnoj štampi.

II.

U našoj državi imamo tek par centara za dnevnu štampu. Imamo Beograd, Zagreb sa jednakim brojem dnevnika (Zagreb ih ima devet), na trećem je mjestu Ljubljana, sa četiri dnevnika, a zatim dolaze neki veći gradovi, kao Sarajevo, Split, Osijek, Novi Sad, Subotica i Sušak. Svi ti listovi nemaju naročite tiraže, te se ne mogu po tome usporedivati sa ostalim listovima po zapadnoj Evropi, ali njihov uticaj nije ništa manji, jer i ako idu u relativno malenom broju primjeraka oni uza sve to stvaraju »javno mnijenje«, koje zapravo postoji samo po gradovima i varošima, a odatle kao zaraza prelazi i na sela.

Kod nas imamo dva tipa listova. Jedno su stranački, a drugo izvanstranački. U Srbiji i Hrvatskoj po svojoj tiraži i po svome utjecaju prevladavaju izvanstranački listovi (dakako da se skoro redovito može raspravljati o njihovoj izvanstranačnosti), dok u Sloveniij imamo sistem stranačkih listova. U Zagrebu imaju nad dnevnom štampom monopol dva poduzeća. To su »Tipografija d. d.« i »Jugoštampa d. d.« Tipografija izdaje u svojoj nakladi »Jutarnji List«, »Obzor« i »Večer«, dok tiska »Hrvat« i »Narodni Val«, te njezin direktor ima i na njih neki utjecaj.

»Jugoštampa« izdaje »Novosti« i »Morgenblatt«, a kod njih se tiska i »Jugoslavenski Llyod«. Jedina »Riječ«, list samostalnodemokratske stranke tiska se u svojoj tiskari. Tako smo nabrojili čitavu štampu. Sada će nam biti razumljivo, koji su utjecaji odlučni za pojedine listove.

Prama katolicizmu su svi ti listovi stalno neraspoloženi. Kod »Jugoštampe« je direktor jedan apostazirani katoličke svećenik, dok u »Tipografiji« imaju riječ pristaše loža i otvoreni protukatolici, a u redakcijama se također nalaze apostate. »Riječ« se otvoreno izjavljuje protiv katolicizmu.

Prama hrvatstvu se ti listovi odnose različito. »Tipografija« je dosada bila odlučno hrvatske orijentacije, dok se to ne može tvrditi, da je takova i sada, a to je radi nekih vrlo važnih promjena. »Jugoštampa« je bila unitaristička. Ona se zalagala preko »Novosti« za jugoslavenstvo, a u koliko je to prešućivala, to je bilo radi ulice. Za nju je to jasno jer je financirana od prepale »Slavenske Banke«, koja je bila u rukama samostalnih demokrata, a kasnije od ostalih novčanih zavoda koji stoje pod istim uticajem. Dakako da to financijska zavisnost nije uvijek postojala u jednakoj mjeri.

U političkom pogledu je slika malo šarenija. »Tipografijini« listovi su bili neovisni dok je bila snažna »Hrv. Esk. Banka«, koja je kasnije došla u slabe vode i morala se fuzionirati sa Hrvatsko-Slavonskom Hipotekarnom Bankom u »Hrvatsku Hipotekarnu Banku«, a ova opet sa nekim drugim zavodima u najnovije vrijeme u »Opću Jugoslavensku banku«. »Hrvatska Eskomptna Banka« je bila u rukama ljudi koji se nisu bavili velikom politikom, ali su držali hrvatsku liniju. U zagrebačkoj komunalnoj politici ta je grupa držala načelnika Heinzela. Čim je ta grupa bila potisnuta sa fuzijama, pri čemu su ojačali elementi skloni SDS tada je »Tipografijina« štampa okrenula leda Heinzelu i po-

vela dapače proti njega kampanju, koja je uz pomoć drugih listova, koje su vodili stranački interesi napokon i srušila g. Heinzela. Ovo iznosimo tek kao primjer, da se vidi koliki utjecaj ima plutokracija na naš javni život. Od toga vremena »Tipografijina« štampa nije više onako radikalno hrvatska. Pribićeviča, proti kojemu je prije vrlo mnogo pisala, uspješno je progutala i njegove izjave trajno i sa bučnim naslovima donosi na prvoj strani. Interesantno je kakovu metodu ima »Tipografija«. Ona izdaje »Obzor« za t. zv. »elitu«. »Obzor« se čuva da pravi nagle skokove, često je oportunist i skoro redovito skeptik. »Večer« je za onaj obični »plebs« sa senzacijama za ulice i sa pornografskim primjesama, dok je »Jutarnji List« »za sve«. Time je najbolje označena njegova vrijednost: Za sve i za ništa.

»Jugoštampa« ima »Novosti« koje su također za sve, ali sa malo višim pretenzijama. One donose gradivo za svakoga, pa čak i za djecu. Radi toga su u Zagrebu najraširenији list, ali provincija, barem ona šira nije za njih odušević̌ena. Osim toga Jugoštampa ima »Morgenblatt«, koji većinom čitaju Židovi i »Jugoslavenski Lloyd« za privrednike. Politički su njezini listovi u odnosu prema »Tipografiji« desničarski. Vrlo rado poduprу vladu, a sada su uz Pribićevića, što im nimalo ne smeta da i krupnije namiguju sa Beogradom i vladom.

Sve te redakcije ovise o par ljudi, koji donose ono što im se svida, a prešućujući ono što im se ne svida. Oni su dirigenti golemog orkestra novinara, koji su plaćeni instrumenti, koji se navijaju u bezbroj intonacija, onako kako dirigenti pronađu za zgodno. Onaj koji nije dovoljno elastičan toga jednostavno otpuste.

O utjecaju tih listova mogu govoriti brojke. »Jutarnji List« i »Novosti« se tiskaju u nakladi između 20 i 30 tisuća. »Obzor«, »Večer« i »Morgenblatt« između 5 i 10 tisuća. Ostali stranački listovi do 5 tisuća. To je za nas Hrvate, koji imamo tek par listova velik broj, dovoljan da izazove nemire i stvori buntovna raspoloženja, samo ako gg. direktori to zažele ili ako dobiju »dobru« narudžbu. Ova štampa je uslijed konkurence između ova dva nakladnika na prilično žurnalističkom nivo-u. Mnogo se troši na izvještaje, a osobito na one iz Beograda pak su ti listovi i skuplji nego oni iz Beograda, koji beogradske novosti dobiju uz daleko manje troškove. Uza sve to opaža se amerikanizacija, t. j. ograničavanje na senzacije i vijesti, porazbacane, bez reda i međusobno kontradiktorne.

Njihova sjena su naši provinciski listovi, koji izlaze najviše na osam, pa sve do dvije strane. Split ima »Novo Doba« sa priličnom tradicijom, koja je jugoslavenska i pomalo naprednjačka, ali prilično kulturna. »Jadranska Pošta« je tipičan bulvarski list, bez ozbiljnih pretenzija. Sarajevo ima »Večernju Poštu«, jedan od najantipatičnijih dnevnika, bez orijentacije i list, koji laska ulici. »Jugoslavenski List« pripada jednoj srbijanskoj stranci. Osijek ima »Hrvatski List« i »Stražu«, upravo očajni radikalski listić. Sušak, Novi Sad i Subotica imaju svoju lokalnu štampu, bez šireg interesa, ali za svoj kraj ipak nešto znače. Skoro bez iznimke svi ovi listovi očajno su uređivani i pišu na sve moguće načine. Oni koji su stranački ti su još najsimpatičniji, dok oni »izvanstranački« vječno okreću kormilo prama diktatu interesa.

Srbijanski listovi se sve više šire po našim krajevima. I to radi jeftinoće (oni stoje 1 dinar, dok zagrebački 1.50 Din) i radi originalnih vijesti iz Beograda. Najpopularniji i najveći njihovi listovi su »Politika« i »Vreme«.

»Politika« se odlikuje vanredno dobrim izvještajima o nutarnjoj politici. Upućena je u mnoge intrige, koje doznaje kroz tajne kanale. Na vri-

jeme okreće prama onoj strani gdje će biti vlast, a radi svoje raširenosti i bizantinskih metoda vrši u politici golem upliv.

»Vreme« ima golem kapital, svoju tiskaru, ali stoji uz političku grupu onih srbijanaca, koji su proti današnjoj vladi. Jedan od glavnih dioničara je bivši ministar Ninčić.

I »Politika« i »Vreme« osim unutarnjeg izvještaja i osim toga što »Politika« u posljednje vrijeme ima dobre telefonske veze sa inozemstvom nemaju naročitih prednosti. Treba im priznati, da više idu u susret književnosti nego zagrebački listovi. Nacionalno su svi beogradski listovi velikosrpski, a kulturno slobodoumni, dok politički ili određeno stranački ili kao »Politika« balansiraju. Tiraža »Vremena« i »Politike« je između 30 i 50 tisuća komada, te su to najraširenији dnevnici u Jugoslaviji.

Za njima znatno zaostaju »Pravda« (naprednjaci iz demokratske stranke), »Samouprava« (organ radikala), »Novosti« (list srpskih zemljoradnika), »Odjek« (organ demokrata) i »Jedinstvo« (velikosrpski »revolverblatt«). Njihova tiraža, niveau uređivanja i ostalo može se uzeti onim redom kako su nabrojeni. Njihov utjecaj je mnogo manji nego onih glavnih listova i služe kao govornica pojedinim političarima i političkim strujama.

Dok kod Hrvata i Srba imamo glavne listove, koji ističu, da su izvan stranaka, kod Slovenaca imamo obratnu pojavu. Tamo su vodeći listovi »Slovenec« i »Jutro« organi dvaju stranaka i dvaju mišljenja. Oni su antipodi, koji se stalno pobijaju u ogorčenim polemikama, kakove se rijetko gdje mogu naći. »Slovenec« je organ Slovenske Ljudske Stranke, list slovenski i katolički. »Jutro« je organ SDS, jugoslavenske i antikatoličke orijentacije. To su dva odvojena tabora, koja se, uslijed toga što SDS ima jaku inteligenciju, pobijaju sa prilično izjednačenim silama. Osim toga SDS znade, da joj je glavno uporište u štampi i njoj obraća svu pažnju, te baš pomoću nje uspješno tuče katolike. Ja se nikako ne mogu oteti dojmu, da je »Jutro« mnogo bolje uređivano nego »Slovenec«. Oba ova lista izlaze u 20 tisuća primjeraka. Daleko manju ulogu igraju »Slovenski Narod« i »Trgovski List«.

III.

Dakako da uz ovu nabrojenu štampu imamo golem broj tjednika, polutjednika, mjesečnika i polumjesečnika svih mogućih smjerova. U toj masi imaju katolici prilično udio, daleko veći nego u dnevnoj štampi, a po tiraži nekih listova imaju vodeću ulogu (glasnici), od kojih neki prelaze nakladu »Politike«. Uza sve to je, kako se iz ovoga prikaza vidi, uloga katolika u našoj štampi i preveć mizerna. Katolici u ovoj državi imaju samo jedan jedini dnevnik i to u Sloveniji, dok hrvatski katolici nemaju niti jednoga dnevnika.

Radi svega toga nam neće nitko zamjeriti ako se u »Luči« poveselimo, da hrvatski katolici početkom 1929. godine dobivaju svoj dnevnik i ako politički. »Narodna Politika« koju izdaju seniori »Domagoja« nakon velikih peripetija postaje opet dnevnik, da tako ne propane djelo u čije su temelje uzidani naši mrtvi vitezovi: Eckert i Rogulja.

»Narodna Politika« je nastavak »Riječkih Novina«, koje su na, danas nam otuđenoj Rijeci, visoko dizale stijeg hrvatstvu i katolicizmu. Baš radi toga su bile zabranjene, te u Zagrebu počinju izlaziti »Novine«, a iza rata »Narodnu Politiku«, kao logičan nastavak »Riječkih Novina« i »Novina«. »Luč« pozdravlja novi hrvatski katolički dnevnik, i ako je on politički. »Luč« kao organ jedne organizacije Katoličke Akcije apstrahira od politike i pozdravlja

u njemu katolički dnevnik, za kojega su radili toliki domagojci i u čijim su redakcijama sjedali toliki naši najbolji ljudi i brojni urednici »Luči«.

Mi se ne bojimo prigovora radi ovih redaka, jer su oni jedini logičan zaključak i jedino što se može napisati, kada se usvoji sve ono što je rečeno o našoj dnevnoj štampi, koja je i te kako strančarska i nehrvatska i nekatolička. Hrvati i katolici moraju izgraditi svoju dnevnu štampu, a naše domagojsko daštvo se mora pripraviti, jer ćemo mi trebati mnogo dobrih novinara.

Ivo Bogdan.

IZA ZAVJESA

Malko je bilo tamno. Sunce se skrilo negdje u zraku. Na moru tišina. Kao da će pljusak.

Anka je neprestano dotrkivala do prozora i ljutila se na vrijeme, koje joj može da uguši najveću radost. Danas će s majkom u Trogir. Čula je, da je to lijepi grad. Pun »karoca« i konja. Onakvih, kakvoga joj je na sv. Antu donio sa derneka braco. O njemu je jedne noći i u snu govorila. Svađala se sa drugaricama, koje bi ga iz djetinjske zavisti skrile gdje iza zida ili ispod šume. Zvala bi majku. Djeca bi se obično pobojala i žurno bacila u krilo Ankino konja sa bijelom grivom. Njoj je on bio jedan zaseban svijet. Pun toplog čara i ljubavi.

— Anko, dođi se obući. Brzo! Brod nas ne će čekati. Zovnula je majka iz sobe.

Mala je odmah potrčala. Majka ju je obukla kao andela. Bijela se haljina oko vrata skupila u jedan zavoj, a rukavi oko lakata stezali su mekane ručice. Sva blažena poskakivala je od je od stuba do prozora. Pazila svaki majčin korak. Bojala se, da joj ne bi utekla, kao ono malome Anti otac. U tren je naslikala u glavi ono jutro, kad je Ante plakao. Otac pošao u grad, a njega ostavio. A bio mu je obećao.

— Vidiš, uvijek isto vrijeme. Bog zna hoće li Matan poći? Mogla bi lako kiša. Tamo se je nad Visom nebo stvrdlo. Sigurno će odanle najprije da zapljusne. Govorila je Marija tiho u sebi držeći Anku za ruku. Mala se ožalosti. Vidjela je, kako svlači odijelo, a da nije bila u Trogiru. Kako je željela vidjeti jednog bijelog konja sa lijepom uzdom, mekim repom i zelenim očima. A na ulazu u grad veliko slavlje Trogir. A sada se sve rasplinulo. Zadirala je u bol.

— Kuma Marija, ajte! Doleti kroz prozor hrapavi glas uz žamor uzvitlanog razgovora na brodu.

Anka pljesne ručicama i radosno klikne, kad je vidjela brod pod kućom.

»Gajeta« je zadirala more. Sjekla modrilo, koje se pretvaralo u bijele povoje s obiju strana. Sunce provlači kroz oblake sve žutije poteze.

— Eno, Anko, Trogir. Vidiš, ono tamo. Ono je zvonik sv. Ivana. Pokaže prstom Marija put istoka.

— A ono u zraku?

— To je most. Preko njega se prelazi s jedne strane na drugu.

— Eno konj! Ovdje dolje! Zazvoni tanko mala zapljeskavši dlanima. Pocrveni. Pobudila je smijeh, a njoj je to bilo neugodno. Voljela bi, da je nitko ne gleda, da može nesmetano da se veseli.

Živim je pogledom gledala za onim konjem, koji je zamicao preko rive.

— Je li, majko, gdje piše Trogir? Upita Anka, kad su stigli.

— Nema, dušo, nigdje. Ovo se zna, da je Trogir, pa čemu bi pisalo?

A Anki se prelomi prva sanja...

Mislila je, da će na ulazu u grad biti uslovljeno velikim crvenim slovima Trogir; a nije nigdje opazila. Gledala je desno i lijevo. Sve nekako tude, okamenjeno, brzo. Prolazili su ljudi mrki, zamišljeni, a konji natovareni, izbičani, ovlaženih očiju. Nigdje nije vidjela konja, kakvoga je utvarala u pameti. Sve pokunjeno, tužno. »Karoca« nije ni vidjela. Začađena kola škripala su cestom, a ona se ježila i čudila. Na svaki majčin odgovor sve iznenađenija, mrkija i zlovoljnija. Prelomila se druga, pa treća i tako redom sve sanje u duši Ankinoj.

Na povratku je sve svršeno. Odbacila je halucinacije. Odlutale su kroz saznanja. Ostalo je tijelo na periferiji života, tijelo što tetura, i u njemu razmrvljeno srce. Oči izgubile blagi refleks. A um prestao da niže kolajne iluzije. Razmišljala je o radosnom, zanesenom odlasku i o tvrdom, olovnom rasplinjavanju...

Split.

M. Meštrović.

CHANSONS TRISTES

I. KOSCI.

Jutros su kosci posjekli
Osam rujnih svjetova
Srce nije moglo da odoli
Tužnoj sudbi makova.

I ono će jednom znade.
Postati žrtva sestrice smrti
Pa nije moglo, da odoli
Tužnoj sudbi makova.

II. SLUTNJA.

Sjetno pejvaju borovi
Pjesmu tmurne jeseni.
Mračni su danas dolovi
Tuguju viti jaseni...

Majko, stisli me bolovi
— Slutim, da neću doći.
Tužni su danas dolovi
Neću te vidjeti moći.

SVJETLA SE GASE...

Svijetla se gase u dolu
U polju zamrô je tić
Gube se boje na boru
Potočni zamrô je vir.

Umire dijete u dolu
Vani se gase svijetla...
Majčice moli se Bogu
Nestaje tvojeg čeda.

IV. NOTTURNO.

Mirnim jezerom pliva
Zlatni mjeseca krug.
Ribarče u čunu sniva
Talase reže čun.

Tihano tuku sati
Ribarče sumorno sniva
Kako ga umrla mati
Zove, tiho cjeliva...

A. Parčina.

ZA SOCIJALNI STUDIJ I RAD

Bez koristi su našemu narodu bile sve fraze o nacionalizmu, koje su se izgovorile uz čašicu, bez koristi sve fraze o njegovoj sadašnjosti i budućnosti, bez ozbiljnog studiranja svih narodnih problema i bez ljubavi za sve slojeve našega naroda. Danas je za domagojsko daštvo od velikog značenja i potrebe ozbiljno studiranje socijalnih i svih javnih pitanja. To su nam u amanet ostavili naši mrtvi vode, a Crkva nas često na to potiče.

Na kongresu u Dubrovniku blagopokojni biskup Marčelić nam medu ostalim reče: »Glavna je vaša dužnost, da radite na polju kat. Akcije, a o s o b i t o n a p o l j u s o c i j a l n o m. T o s u p o s v o j o j p r i r o d i z a m a š n a p i t a n j a. T u t r e b a o z b i l j n o s t i r a d a. T u t r e b a u s t r a j n o s t i, d a n e u s l i j e d i p a d«. Stoga ću nastojati, da u ovom članku inesem nešto o vrelima, sredstvima i načinu, kako ćemo se socijalno izobraziti i pripraviti za socijalni rad.

I.

Leon XIII. je rekao: »Da je Isus imao ustanoviti jednu ustanovu za vremenitu sreću ljudi, ne bi mogao nego Crkvu«. Budući radnici na različitim pomenima Kat. Pokreta moraju prostudirati enciklike svih papa posljednjega doba. U njima nam progovara glava Crkve s visokog vrhunca, odakle vidi sve, što se na svijetu događa. Papa govori u svojim enciklikama o svim potrebama čovječanstva. Stoga moramo u prvom redu proučiti papinske enciklike, u kojima se tretira socijalno pitanje, jer u njima nalazimo osnovna načela, kojih se ima držati kat. sociologija i socijalna politika.

U XIX. vijeku, kada je iskrsla bijeda radničkih slojeva u najvećem opsegu i kada su se počeli javljati radnički revolucionarni pokreti u sve oštrijem obliku, podupirući se i na naučnu osnovku socijalizma, veliki papa Leon XIII. izgradio je u svojim enciklikama čitavi sistem kršćanskog shvaćanja društvenoga poretka, pa te enciklike ostaju izvorom za izobrazbu i direktivama za rad svakom katoličkom radniku. Sve su one lijepa remek-djela, ali se među njima ističu njegove tri enciklike, koje se bave socijalnim pitanjem. Prva njegova socijalna enciklika je »Q u o d a p o s t o l i c i n u m e r i s«, napisana 1878. g. t. j. one godine, kad je Leon došao na Petrovu stolicu. U njoj upozorava na veliku opasnost socijalizma. Druga i najvažnija Leonova enciklika jest »R e r u m N o v a r u m« — 1891. Papa veli, da mu je bila namjera tom enciklikom poboljšati bijedno stanje radničkih slojeva. To je »Magna Charta« radništva. Treća je »G r a v e s d e c o m m u n i«, gdje govori o kršćanskoj demokraciji. Ove enciklike mogu se naći u »Kat. Listu« i drugim listovima biskupija.

II.

Kat. djela o socijalnom pitanju ima na hrvatskom jeziku vrlo malo. Bit će korisno za sve drugove, koij se bave i radom, da pročitaju članke u starim brojevima »Luči« od Dr. Eckerta, dr. Rogulje, dr. Deželića, dr. Juretića, dr. Šćetinca, u kojima će naći upute za socijalni studij i rad, zatim prikaze kršćanskog rada kod Nijemaca, Slovenaca, Francuza itd., a ujedno će upoznati našu domagojsku tradiciju, što je za našu socijalnu orijentaciju veoma važno.

Treba s t u d i r a t i s i s t e m a t s k a d j e l a. Kod nas imamo jedino na slovenačkom sistematsko djelo dr. A. Ušeničnika: »Sociologija«, (Ljubljana 1909.) i dr. I. Kreka: »Socijalizem«, zatim u hrv. prijevodu djelo dr. A. Ušeničnika: »Principi sociologije«.

Ova tri djela moraju se studirati onako temeljito kao školski predmet, »lekciju po lekciju«. Korisno je naročito za početak studija, da se pojedina poglavlja pregledno ekscerpiraju, a važne definicije i navodi da se ispišu na listiće, koji se mogu zgodno klasificirati. Ovi ekscerpti će dobro poslužiti za kasnije referate i članke, a naročito pomažu kod memoriranja.

Dobro je nabavljati pravila svih kat. udruženja, u domovini i vani, pa ih čitati, osobito pravila čisto socijalnih udruženja, n. pr. Radničkog Strukovnog Saveza«, »Zadružne Sveze«, »Samopomoći«, »Krekove omladine« i ostalih. Tako je činio i pokojni Rogulja. Dobro je čitati statute ostalih socijalnih ustanova u državi te pratiti njihov rad n. pr. Radničkih Komora, Berza Rada, Iseljeničkog komesarijata.

III.

Masaryk u knjizi »Kako treba raditi« omalovažuje putovanje. Kaže, da se danas sve može naučiti iz dobrih tekstova. Bit ću toliko smion i reći ću, da to ne stoji. Kreku je, dok je bio student, putovanje po domovini — pješke — otvorilo pogled na mnoge narodne potrebe. Znamo, da su naši najagilniij seniori na putovanjima po Europi mnogo naučili, kako treba raditi. Mnogo se nauči, kad se putuje pješke po domovini. To znam iz vlastitog skromnog iskustva. Tako se na licu mjesta upoznaju potrebe naroda, njegov život, običaji i mane. Tako se nauči razumijevati narod, što inače nije jednostavna stvar. Krek kaže: »Drugo pak sredstvo, koje je potrebno, da se steče povjerenje (naroda), jest, da socijalni radnik mora potanko poznavati one, za koje radi.« Poznati ih mora ne samo općenito, nego potanko. Naša je kultura, izobrazba takva, da študenta već u prvim godinama otuđuje narodu, i čovjek, koji je svršio bogoslovlje ili sveučilište, dolazi medu narod kao tudinac, te ne zna s njim ni govoriti. Nije dovoljno, da poznajemo samo vanjske čine njegova života: šta radi i šta jede, nego treba doći s njime u vezu oko u oko, da čujemo tako reći najtanje strune, što titraju u njegovu srcu. I tko na taj način prodre u dušu i prouči srce naroda, taj će znati, kako se duboki život u njemu razvija.

Sâm sam putovao pješke po slavonskim, dalmatinskim i hercegovačkim selima. Više sam puta prenoćio kod tamošnjih seljaka. Koja li razlika u njihovu životu i shvaćanju! Oni se meni tužili na svoje nevolje, a ja sam im govorio, kako bi se dalo pomoći. Rekoše mi: »E, moj mladi gospodine, govoriš ti tako sada, kad učiš, a kad svršiš škole, onda ćeš ti biti kao i druga gospoda«. Za socijalni se rad traži »socijalni osjećaj«. Njega može imati samo onaj, koji se potpuno uživio u nauku sv. Evanđelja i koji je dovoljno na licu mjesta proučavao s punim marom — nevolje potlačenih. Kako da ne stečemo socijalni osjećaj, ako smo samo jedanput pohodili i dobro pregledali jedan od naših cementnih ili sličnih tvornica. Došli ste do peći, gdje je silna vrućina. Deset metara ste od peći i vruće vam je. Čudite se kako onaj radnik može onako blizu stati i trpati u nju materijal. Pomislite u sebi, da on mora imati veliku plaću. Pitate ga, i on vam odgovara, da ima 45 dinara. On gori, a plaća mu je 45 dinara! Taj vam čovjek probudi samilost, saosjećaj. To je socijalni osjećaj, koga iz najboljih knjiga ne biste stekli. Zato svaki domagojac socijalni radnik mora uz teoretski socijalni studij i proučavati narod i njegove potrebe na vrelu, vlastitim opažanjem.

IV.

Naveo sam vrela i načine, gdje i kako se možemo socijalno izobraziti. Krek kaže: »Neka se nijednoj stvari čovjek ne veseli više, nego socijalnom

radu. Vrijeme, u kojem živimo, znamenito je uopće, još u drugom pogledu stoga, jer se upravo sada preokreće opći nazor o svijetu: materijalizam je ubijen, a na drugoj su strani demokratske stranke, koje hoće, da dobiju većinu u narodu ne samo teorijom, nego i praksom, t. j. time da zahtjevaju samo materijalne stvari. I u to vrijeme, kada bi rekao, da sve te neprijateljske struje stupaju osobito oštrim ostvama jedna proti drugoj, *jest neopisivo važno, da naš narod dobije dovoljno socijalnih radnika*«.

U današnje vrijeme proživljavamo naime socijalne preokrete. Zapadne se države bore protiv nadiranja komunizma oružjem i policijom. To nijesu podesna sredstva za suzbijanje boljševizma. Svijetom vladaju ideje. Treba iznijeti na površinu zdrave ideje pravoga društvenoga poretka, treba raditi, da se te ideje ostvare.

Domagojsko je daštvo pozvano, da u svom radu za obnovu svijeta u kršćanskom duhu, prione uz socijalni rad prema kršć. socijalnim načelima. Zato završujem s pozivom dr. A. Ušeničnika (Soc. Misao 1927. br. 11. »Kje smo«): »Treba raditi, da budu što veće čete onih, koji su pozvani, da vode kršćanski socijalizam do pobjede«.

Ivan Marušić, bogoslov.

TREPTAJI SRCA

I.

MODRI OTOCI.

Ja?... Pa ko sam ja? Dadoše mi ime, koje ne ćete ovog puta pročitati na koncu ovih redaka. Ali to ipak ja nisam, pa niti ono nisam, što ćete pročitati. Tako me nazivlju oni, vi, ja, svak. Ali se tako ja ne zovem. Ja sam — ja: malo dijete s dalekih, modrih otoka, dijete s plavim, vlažnim očima. Daleko su moji modri otoci; tamo u nedoglednoj pučini moj je dom. Moji se znanci i prijatelji prže na žarkom suncu, i uživaju u kaktusovu i palminu hladu. Jedu datulu i piju kaktusovo mlijeko.

Daleko su od strojeva; krika željeznice ne zaglušuje im ušiju, a strka auta ne priječi im šetnju. Sretni su bez novca, i žive veselo u neznanju. Malo imaju, a malo i trebaju.

Sretni ste vi, znanci i prijatelji! Ugodno živite na modrim otocima. A mene je val bijesnog mora odagnao s modrih otoka i doveo me na ova pusta i gola žala. Nije mi ovo domovina, tudinac sam. Ništa mi nije draže do lutati u sive sutone uz dugu obalu, i slušajući tihu pjesmu mora snivati o mojim modrim otocima. Iz velike daljine osjećam šumor mora, što zapljuskuje njihova žala, čujem prigušeni šapat kaktusa s palmama i vidim blijedu mjesečnu, kako plete meko, prozirno tkivo između palama i kaktusa. Lutajući tako mislim i snatrim o vama, moji mili, nezaboravni modri otoci! Kako vas volim!?... Do plača vas volim, i u duši milujem sve vaše modro cvijeće i svaki cvrkut vaših ptica. Grlim vas i sve svoje bijele nedosnovane snove, grlim vas i ljubim do ludila.

Amo žive ljudi praznih pogleda i još praznijeg srca. Ne znaju ništa, a ne žele drugo već blještavilo zlata i slatkoću užitka. Prazni su ljudi amo, pa zato čeznem za vašim obalama i za srećom vaših žala. Privlači me zanos vašeg plavetila i pjesma vaših vrela. Nek vam lahor i valovlje prenesu pozdrav od vašeg malog djeteta s plavim i vlažnim očima, djeteta, koje plače od žalosti i ljubavi lutajući po ovim tudim žalima.

II.

VALOVI SRCA.

Snijeg vije... Mraz pišti pod koracima prolaznika. Snijeg i mraz! To su smrznute suze bolnih duša. Duša, koje grcaju u plaču i pište u nevolji. Te su suze krute i bolne, da se od muke sleduju. I po njima gaze prljave noge bezdušnih ljudi. U njima se opažaju i otisci živinskih nogu. I pod takovim koracima nestaje snijega i puca led!...

Daleke zvijezde trepere tužno i neodredeno. Daleko su kao i naša nada.

Noć je gluha i teška. Dozivlje mi mutne uspomene... Oj vi mukom prosnivani dani, ne vraćajte se više! Oj vi brigom probdjevene noći, podite u nepovrat Oj vi gorke suze žalosnice, presahnite zauvijek!...

Zamire dan...

U meni se budi nada, ali nije veća od bojazni. Naviru mi uspomene... Jedna, dvije... Dosta, dosta! Mrzim vas kao vlastite boli i tude mržnje.

Zatvaram vrata svojih uspomena. Nitko ih ne će doznati. Pred njihovim vratima straži gorka pečal. U časovima umora zanijemit će je jad. Dokle će tako iza zatvorenih vrata bolno cviljeti uspomene? Dokle će jad i pečal uporedce čuvati tužnu stražu pred vratima zatvorenih uspomena? Grob je konac svoj sreći i jadu, ali do groba vode dvije staze: kratka i duga — — —

Sviće novi dan... Rojevi se bude — košnice migolje. Sudbina je daleka, a oči su nam kratkovidne. Ipak nada biva sve kraća, a sreća sve bliža.

Zbogom, minuli dani! Ostajte zdravo, gorke uspomene. Novi Dan sviće...

Čežnja moje duše ima neslomiva krila. Moja čežnja leti za novim danom kao ptica za toplim krajem.

Snijeg je okopnio, led se je skrabio — ishlapiše suze bolnih i ojađenih duša.

Sije žarko sunce. Osvijetljena su brda i doline. Kaljuže iščezavaju, biser-vrela rastu.

Svanuo je Novi Dan!

Što mislim, što osjećam htio bih reći jednom riječju, jer još stotina misli i osjećaja se taje u mom srcu, a ne mogu ih izreći... *B. B.*

U EKSTAZI SVITANJA

Dragulj titra predzorja iz gorja
i tajnenu svjetlost plavim nebom lije;
bljesak zviježda kao da će planut —
kad im više već i trepet mrije...

Čutim, stada muklo zvono zveči
u duboku moru, što u meni tone...
sinja magla rosnu s njega grivu diže,
za njom sjene u dubinu rone.

A prostori svi trepere tajni
od živoga sjaja — do smirene tame;
zvuk se zvukom valja pa se toči njima,
kô da svaka radost ljuljuška me...

O nebesa, o da imam krila!
k vam bih tamo na njima se,
do zvijezda onih, što vas kite redom,
doletio — onda nek se gase! —

Trgao bih jednu ushićeno,
kolijevci maloj donesao nju bih:
neka takva vatra kao darak bude
nevinosti, što će da me ljubi...

Šaravanja.

MODERNI MISIJSKI PROBLEMI

Tradicijonalna misijska politika Crkve imala je posve druge metode i bliže ciljeve no što to danas ima. Poznato je naime da je do konca XIX. vijeka glavna poteškoća propovijedanja kat. vjere u nekršćanskim zemljama ležala u jakosti i toleranciji predstavnika državne vjere i publike njihovu utjecaju podvrgnuta, a do nedavna bio je svaki poganski i muslimanski narod potpuno podvrgnut takovim zbilja klerikalnim utjecajima. Tek politički uspjesi katoličkih evropskih sila su od vremena do vremena omogućivali prodiranje u nove krajeve, i od vremena do vremena su se opet našli i tolerantni vladari, koji su puštali misijonarima da rade. Medutim sa novim duhom evropske civilizacije, koji je prodro i u nekršćanske zemlje (s izuzetkom afričkih Crnaca) promijenilo se stanje iz temelja.

Danas je glavna zapreka katoličkim misijama u nacijonalističkim strastima, koje su se razvile u poganskim zemljama. Taj netrpeljivi nacijonalizam nepodnosi t u đ i h učitelja, koji propovijedaju t u đ u nauku i koji šire t u đ u kulturu. To stanje u svojoj sadanjoj akutnosti datira tek od svjetskog rata. Crkvene vlasti su potcrtale ponovno, pa i sam sv. Otac Pijo XI. je u enciklici Rerum Ecclesias naglasio princip, da se Katolička Crkva po svom vlastitom shvaćanju ima u svakoj zemlji da stavi na vlastite noge t. j. da njeno svećenstvo ima da bude domaće. Ta enciklika je popraćena i djelom, osnivanjem domaće hijerarhkije u Kini i Japanu, kako je to već Benedikt XV. učinio u Indiji. Dovle nema nikakvog problema, jer zahtjev za asimilaciju Crkve u pojedinim zemljama i Crkva priznaje opravdanim, dapače je to i njen zahtjev. No poteškoće nastaju u tome što s jedne strane nema dovoljno domaćeg klera, a s druge strane evropske države i narodi ne susreću rado ovu, kako je nazvasmo, asimilaciju Crkve.[1])

Misije u većini zemalja su tek u drugoj polovici XIX. vij. mogle proraditi slobodno, a osnutak sjemeništâ pada u još kasnije doba. Prema tome je jasno da je domaći kler razmjerno malobrojan t. j. da još ne pokriva potrebu. Medutim se može uzeti sigurnim da će u nedalekoj budućnosti u glavnome biti dovoljan broj urodenika-svećenika. Druga je stvar s evropskim otporom protiv, recimo crkvene autonomije i ravnopravnosti misijskih katolika. Evropske države se boje domaćih biskupa, jer drže da im biskupi njihove narodnosti pružaju veće garancije za to, da neofiti ostanu vjerni u kolonijalnim a skloni u samostalnim državama. Tako je Engleska svojim otporom zapriječila dalje imenovanje urodenih biskupa u Indiji i u Africi, a i Francuska je jednaki otpor suprotstavila u Armeniji i Indokini (gdje imade milijun katolika). Taj nerazumni otpor je donekle paralizovao akciju za potpunom asimilacijom Crkve, jer inostrani crkveni poglavari kraj sveg svojeg nastojanja ne mogu da budu onako blizi i nesumnjivi vjernicima i poganima, kao što bi to bio domaći pastir.

[1]) Evropske vlasti su do nedavna imale u svojim kolonijama kao stalnu politiku protežiranje domaćih vjera do krajnjih granica. Tako je holandeska kolonijalna vlada u malajskom arhipelagu čak i zabranjivala misijonarima rad na nekim otocima. Slično je bilo u Indiji i u Algeru, bar obzirom na katoličke misijonare. Tu su države polazile putem asimilacije državne vlasti u idejnom pogledu, dok su pridržavali evropski personal. Sada kada Crkva prilazi daleko opravdanijem asimiliranju u personalnom pogledu evropska plutokratska štampa vrvi napadajima takovog postupka. Te kritike su se naročito pooštrile kada su se i kineski katolici izjavili za ukinuće evropskih privilegija u Kini. Medutim Crkva u takovim čisto nacijonalnim i političkim stvarima dopušta i kineskim katolicima slobodu da postavljaju svoje zahtjeve, kao što dopušta evropskim katolicima da brane svoje stanovište. Ta pitanja jednostavno ne diraju u njenu sferu, ne tiču je se.

Poznato je uostalom kako je baš Francuska i u Kini i u Japanu zapriječila opetovano direktne diplomatske veze s Vatikanom iz želje da ostane potrebni posrednik, ali je sv. Stolica ipak imenovala u obim zemljama apost. delegate, premda se Francuska i tome opriječila. Vjerojatno će Papa i obzirom na domaću hijerarhiju u spomenutim zemljama na koncu bez ili sa pristankom Engleske i Francuske provesti toliko potrebnu reformu za raširenje Kraljevstva Božjega na zemlji.[2])

Jedan problem za sebe je k u l t u r n a asimilacija katolicizma t. j. promjena svega akcidentalnoga što katolicizam u Evropi ima evropskoga, zapadnjačkoga u kinesko, indijsko, arabijsko, perzijsko i t. d. Tu treba pomišljati na to kako je Crkva tolerantno od nekadanjeg poganskog rimskog svijeta primila sve vanjske oblike, jezik i t. d. Tako će postupati i u misijama, ali dakako samo tamo gdje ima što primiti t. j. kod naroda sa vlastitom kulturom, kao primjerice kod naroda dalekog Istoka. Tim se putem također već pošlo i to pod direktnim utjecajem apost. delegatâ. Kineski plenarni koncil 1924. je n. pr. pod predsjedavanjem i na poticaj apost. delegata Msgr. Constantini-a zaključio da se sve crkvene zgrade, njihova dekoracija i t. d. imadu da drže u domaćem stilu, a da ne budu kopije evropskih, pa da tako budu puku i njegovim predodžbama jednako blize kao budističke i t. d.[3])

Tako stoji sa poganskim zemljama. U muslimanskim stoji drugačije. Tu je Evropezacijom koju su prouzročile skorašnje revolucije nastala religiozna apatija. Nema više onog proverbijelnog fanatizma, koji je onemogućivao svaki uspješni misijski rad. Prema zaključcima misijskog Tjedna u hramovima rad je danas i medu tim ljudima moguć, jer se više toliko ne opiru istini. Doduše nadošao je nacijonalizam, koji ih opet otuduje utjecaju tudinca, ali taj nacijonalizam ipak ne dosiže intenziteta fanatizma, kojeg je srušio. Značajna neke konverzije posljednjih godina daju prema mišljenju rečenog misijskog kongresa, opravdane nade da će se stvorit i u samim tim zemljama katolička elitna grupa, koja će učiniti mogućim dalji rad.

Prema svemu što smo izložili u toj kratkoj slici moramo zaključiti, da je danas za katoličku Crkvu najvažniji misijski problem, pitanje odnosa spram nacijonalizma nekršćanskih naroda, a naročito onda kada taj dolazi u sukob s onim evropskih naroda. K tomu problemu je Crkva već zauzela pravedno i posve ispravno stanovište nadnarodnog katolicizma, koje dobro izriče ona latinska: Suum cui qui. — Ujedno smo rekli da je u poganskom svijetu nastalo novo stanje savršene desorijentacije u vjerskom pogledu, koja omogućuje laglji rad i ublažuje mnoge poteškoće, koje su specijalno za muslimanske zemlje bile do nedavna nepremostive, dok je širenje bezvjerstva evropskog porijetla stvorilo nove zapreke analogne onima, koje se u Evropi suprotstavljaju Katoličkoj Akciji.

Emil Pallua.

[2]) Jednako je Francuska u prošlom stoljeću opetovano zapriječila diplomatski vez između Turske i sv. Stolice. To spada k tradiciji njene orijentalne politike.

[3]) Protestantske sekte su također u najnovije vrijeme (iza svjetskog rata) adoptirale ove metode kulturne asimilacije, ali su dakako nemajući ni stalnog cilja (jer im je dogma koju šire promjenljiva), ni autoriteta, koji bi držao njihov nastup u dužnim granicama pošli predaleko. Oni su naime i p o l i t i č k i direktno i aktivno djelovali, tjerajući urodenike na borbu s Evropejcima. To osobito vrijedi za američke misijonare medu Crncima u području Konga i Sudanu. Imade specijalnih sekta, koje se bave revolucijonarnom propagandom. U Kini pak imade protestanata krajnjih ljevičara nacijonalističkih (to su opet oni koje plaća Amerika, kojoj takovo držanje politički konvenira) i dakako da ataka ovih na katolicizam ne poznaje miere. To uostalom vrijedi za sve zemlje. — Borbe kat. misijonara s protestantskim imadu katkada karakter utrke, jer tko dode prvi redovno i uspije bolje, bar u početku, jer protestantski uspjesi konfesijonalno redovno ne traju dugo.

ZAPISCI IZ STAROG DOMA

I. STAROM DOMU.

Dome, želio svih ljudi. Jedina najljepša i najtrajnija željo, svih onih, koji nemaju, gdje da glave sklone. Jedini te beskućnici pravo cijene, ali samo zato, što im nisi dao, gdje da glavu sklone. Prolaze ljudi, a ostaju njihove želje i nade. A od tih želja i ti si dome, jedna želja, koja goriš, a nikad ne sagorjevaš u srcima ljudi. Zato budi pozdravljena od čovjeka, koji te iskreno ljubi!

II. NA PRAGU SREĆE.

Prag tvoj, onaj tvoj stari prag, sijelo sreće i patrijarhalnog života. Znam, da će proći godine i godine i bogzna koliko vremena, a međusobne ljubavi veće i sloge neće biti, nego što je na tebi bila! Bio si sretan, a gdje ti je sreća?!

III. RUŽIN GRM.

Kako si nikao? To ja ne znam, kao ni to, tko te je posadio. Znam to, da sam te zatekao tu tolikog, koliki si i sad. Nemilosrdno su te uvijek gulili, kad bi iscvjetao, i s tobom se kitili. K tebi sam i ja dolazio, ne da se kitim, jer ja onda nisam znao, što je ruža, nego zato, što sam dijete, da se zabavim. Onda sam naokolo svuda obilazio, zapitkivo, spotico se i od sreće plako. I uvijek sam ondje bio, gdje me nisu trebali. A danas, kad me trebaju, mene nema!

IV. KOSCI.

Sretni kosci kose! Oči im se sjaje i vedri se čelo. Snaga vidiš izbija im svuda, a sunce se na njih smije. Poredali se. Kad jedan stane, svi stanu, oštre kose, i opet zajedno pođu. Otkosi se redaju i slažu, isto lijepo i u redu, kao i kosci, što idu. Miris pokošene trave, napunja im grudi, a radost se na usnicama žari.

Sretni kosci, blago vama, jer ne znate, što su naši gradski jadi!

V. ŠUMA.

O velika, o jedina, o silna radosti onih, koji u tebi žive. Draža se im, nego sve na svijetu. Jer bez tebe ne mogu da žive. Ti im daješ život i sve što je potrebno za život. Oni te hvale i pjevaju ti nezaboravnu pjesmu. Svak na svoj način pjeva ti pjesmu, od krvoločnog vuka, do plašljivog zeca. Ti si nepojmljiva njihova radost. Tvoje bukve, jele, borovi, hrastovi i ostalo grmlje, sve su im to sami prijatelji i drugovi, a ti jedina njihova velika majka. Oni tebe nadasve ljube, o velika, o jedina, o silna radosti onih, koji u tebi žive!

VI. KUPINA.

Ljeto je. Kupine zriju. Šuma miri od svježine i od zrelih kupina. Isplelo se crno lato, pa se žare zrele glave, sve te hoće dalje da odvabe. Obilje ih ima, svuda u naokolo kupinovo grmlje, samo tako ih je tuda znalo biti. Kudgod podeš, na kupinu staneš, hoćeš od jedne da drugoj podeš, sve se čini ona ljepša, k njoj nisi ni došao, a već te srce vuče k onoj tamo.

Često sam vas brao, ali onda nisam znao šta je radost. Sada, kad vas ne berem, znadem, što je i ta radost bila.

Ali sjećam se, da sam i ja negda u kupine išo!

VII. GUVNO.

Čisti se i mete, sutra će se vrći. Neka radost na licu se sviju smije. Jedni kažu ovo, drugi ono, a ja uvijek jedno te isto: »Hoću l' i ja vrći«.

Svanulo danas, počelo se vrći, složno i ljudi i konji vrhu. Nekoliko puta se konji izveli iz vršaja, a ljudi prevrnuli i pretresli žito, dok i vršaj nije bio gotov. Skinula se slama i smelo se žito na jednu hrpu. Kušalo se sada, ima li vjetra, da se prebacuje hrpa. Ali njega nije bilo, pa je hrpa noćila na dvoru. Netko je kod nje i spavao.

Sjećam se, tada se rodio i krvav mjesec i ljudi su s uzdahom pričali o nekakvom zlatnom dobu!

VIII. ĆUK.

Mnogo je tome vremena prošlo, — kako su bile one noći, koje se neće nigda više povratiti, — kad je carevala noć nad šumskom prodolicom, a kuća se u prodolici krila u mraku. Mi se budili u noći i čuli glas noćnog ćuka u šumi, i odmah se stiskivali na majčine grudi i vikali mama! Ona bi nas primila i pogladila rukom po glavi, a mi bi ponovno zaspali slatkim snom.

A danas niti ga čujem, niti ga se bojim!

IX. SRNA.

Blago je ljetno popodne. Žega velika. Mi ne osjećamo baš toliko vrućinu, koliko radost u srcu. A ta je radost beskrajna, djetinja radost, nepomućena i netaknuta težinom života. Sve nam je pjesma, i u nama i oko nas. Dok najednom ne svratismo pogled na srnu, koja silazi iz šume u prodolicu na potok, da se napije vode. Mi stojimo i gledamo iz podaljega, a ona sade i napi se vode, i odmah ode u šumu. Prodolica odjeknu strašno, netko se naruga životu!

XI. JAVOR.

Mi smo te zvali svakako, a ti si ostao uvijek isti. Samo, što bi ti proljeće donijelo život, a jesen prividnu smrt. Tebe su osobito volile ptice, a mi i ptice i tebe. Niti si ti znao, da tebe vole ptice, a niti smo mi znali da tebe volimo. Nitko to nije znao, ali ipak tako je bilo. Vrijeme je prolazilo, a ljubavi je bilo. Ništa nam nisi za uzdarje dao. Mi smo čekali i nadali se štogod od tebe. Jedino, što si nam dao, bilo je to, što bi nam katkad koje ptiče spalo odozgor. I zato smo te više ljubili.

Pa ni danas ne znam, zašto te zapravo ljubim?!

XI. NAŠI MLINOVI.

Žive zadovoljno na vodi, jednostavno pjevajući, kao što je jednostavan i njihov život. Muklo kotrljanje i brzo zvrčanje, to im je život. Ispod sebe izbacuju brašno i satiru žive klice, da hrane smrtne ljude. Bez zavisti su i mržnje. Ljube život, uzdaju se i nadaju. Jednostavno žive, hrane se vodom, dišu kotrljanjem, očituju se da žive, trvenjem žita u brašno.

A ljudi se očituju u životu svakako!

XII. BRACINA PTICA.

Kad se izleglo žutokljuno ptiče, snebivalo se od čuda, kako je velik svijet, i u sebi reklo: »Stani dok i meni porastu krila.« Jednog dana prhne na kraj gnijezda i najednom se na zemlji nade. I odmah ga radost prošla, poželivši da se vrati u gnijezdo. Djeca ga nadu šćućerena u travi i ponesu kući. Hranili ga, što su bolje mogli. Jedno jutro braco viče: »M a m a, m a m a, u m r l a m i t i c a.« E moj, sinko, ptica živi na slobodi.

A šta je to sloboda?? Gdje je ona?!

Daphnis.

SANJA O DALJINAMA I O MALENOM PUTU.

Ne gledam više, nano
one dugačke pute
što vode daleko iz sela
žure se
i šute
nestajuć za planinom
puni umorne sjete
kô što sam čestoput znao
gledat' ih čitave sate
kad maleno bio sam dijete.

I pošô sam jednoga dana
cestama umornim dugim
iz našeg što vode sela,
i vidio sam, nano,
da daljine takove daljine
nipošto nisu daleko:

Planine u dugačkom nizu
što vrsima dotiču zvijezde,
pučina što s nebom se grli
i beskrajnu piesmu sluša
sve je to nama blizu
sve je to naša duša.

A ipak su moja prsa
puna mistične čežnje
za daljinama...
Al' do njih' ne dovesti neće
daleki putevi pusti
već ona malena cesta
što vodi iz našega mjesta
poljem do tihog kuta,
gdje moja braća sniju
i gdje je tiho zaspala
naša sestrica mala,
gdje tvoje predobre oči
nedjeljom kadkad za šetnje
nad tri malena mjesta
suze potajno liju...

Puna su moja prsa
plavetne, mistične čežnje,
zato ja uvijek snatrim
kad me duša zazabe
o daljinama
o onoj malenoj cesti
što će me do njih dovesti.

Ivo Lendić.

RAT.

Kada će rat da preko sinjeg neba
prode ko silna duga vijavica,
ruke će pustiti rad za tvrdost hljeba,
bijes i opojnost mračit vedra lica.

Nemojte, braćo, za tih teških dana,
kad pada duša i kad krvari tijelo,
kad pati srce od hiljadu rana —
gadat u brata svoga grud i čelo!

Onaj što dat je vam za cilj kuršuma,
ima ko i vi majku, ženu i sina —
i njega ko vas - bijednica sred druma!
živa i zdrava želi domovina.

Bacite pušku, nož, ubojnost plina! —
širokih ruku vedri, nasmijani
primite njega ko svog brata i sina,
cjelov će biti pakt vaš nepisani.

I kad bi nožem u srce vas živo
i pali mrtvi vi na rosnu travu —
drhtat će, tražit gdje bi se sakrivo,
plakat će, ljubit vaše oči i glavu.

Njegova majka u večer će svaku
molit i za vas ko za svoga sina —
krv vaša crvena na našem barjaku
znak bit će mira — ljubavi će traku
na nj prišit skupna naša domovina.

Božo Dulibić.

ŠTO BIH...

Što bih više želio da imam,
Kad sve Ti si meni dao svoje
Drugih želja više ja ne imam
Jer sve Tvoje, to je već i moje.

Što bih više mogao da želim,
Kad sve želje moje, sve su puste
Tek bi mogo s čeznućem cijelim
Da mi vječno tvoja milost bude.

Što bih više kad u meni sve je:
Sreća i mir i radost, proljeće.
Samo želim — ne ostavi mene,
Dok ne umrem u smireno veče.

A. Parčina.

O UPOZNAVANJU NARODA

(S OSOBITIM OBZIROM NA »KAJKAVCE«).

Dugo su vremena u Hrvata obrazovaniji ljudi gledali na puk kao na kakvu amorfnu gomilu, u kojoj se ne može nać ništa, što bi bilo vrijedno upoznati. Doduše i stariji su hrvatski pjesnici ponešto poznali pučko pjesništvo, no ipak se uglavnom sve, što je dolazilo od puka, smatralo kao prosto.

U doba ilirskoga pokreta nekoji su naši ljudi sa zanosom čitali štokavske narodne pjesme. Taj je zanos obuhvatao ponajviše samo spoljašnji oblik narodnoga — pučkoga života.

Treba spomenuti, da je ilirski pokret nastao u kajkavskim krajevima i da su se Ilirci zanosili za duhom narodne štokavske pjesme, ali je sada stvorio novi »gospodski govor«, koji je kao prije toga latinski ili njemački jezik bio oznakom razlike izmedu gospode i puka.

Obrazovaniji ljudi meka srca stali su žaliti kajkavskoga »kumeka«. Pisali su o seljaku čuvstvene crtice ili raspravice. Hvalili su »golublju ili janjeću slavensku narav.« Slavili su »vrijedne ruke marnih težaka« i »veselu pjesmu berača i beračica u vinogradu.« Seljaku su tepali kao djetetu. Tetošili su ga riječima »mili, dobri, milosrdni, ljubazni, pošteni i pametni, razumni hrvatski narod.«

Naš je puk nalik na teškoga bolesnika, a hrvatska liberalna inteligencija pije na njegov račun u njegovo zdravlje i tepa mu, da će sve biti dobro. U radićevskom je pokretu upravo stvoren sistem od takva odnosa izmedu inteligencije i puka.

U tome tepanju i tetošenju ima mnogo slatkih laži, kojima Hrvati varaju sami sebe. Zato još nema ozbiljne naučne knjige iz koje bi se saznalo, kakav su Hrvati narod. Srbi imaju debele knjižurine »Naselja srpskih zemalja«. U njima su pisci pojedinih izvještaja zapisali gotovo sve„ što su saznali o kojem kraju, o selima, ljudima, običajima, narodnoj nošnji, o narodnim pjesmama, bajkama i pričama, o ćudi puka, o njegovim duševnim sposobnostima, o njegovu značaju i gledanju na svijet itd.

Mi Hrvati nemamo takvih knjiga.

Donekle nevolja potječe i odatle, što su Hrvati skupa sa Slovencima bliže zapadnoj Evropi, pa nas jače hipnotizira vanjska zapadnoevropska kultura. Kad naš svijet dolazi iz uže Hrvatske u Zagreb, očarava ga gradsko blistavilo, fina odijela i naškrobljene košulje po dućanskim izlozima, kolači po slastičarnama, kavanska glazba, tramway, kino i druga čudesa, kojih nema u pokrajinskim malim gradićima i po selima. U novoj okolini uspoređuje došljak makar i nehotice jednostavniji život sela i gradića sa životom u veliku gradu. Meka duša hrvatskoga kajkavca ili slovenskoga seljaka lako prima utiske izvana. Silna gomila spoljašnjih utisaka tako pritijesni tu djetinjski osjetljivu ćud, da se gotovo gubi svaki osjećaj lične vrijednosti. Ljudi se stanu stidjeti svoga podrijetla i nevjerojatno lako primaju nove običaje i navade. Upravo nastoje glumiti, da su nešto drugo, negoli uistinu jesu. Prije prevrata nekoji su naši školovani ljudi nastojali imitirati čak i tjelesne kretnje aristokrata. Imitirali su čak i tjelesne pogrješke kojega velikoga gospodina. Stvarao se je tip ljudi, koji nemaju nikakve izrazite individualnosti.

Doduše čini se, da Slaveni naginju od prirode na to, da puštaju vanjskim utiscima, neka zgnječe njihovu individualnost. Kajkavci kao čišći Slaveni naginju također tome. Medu njima bi se možda također lako našao tip čovjeka,

kao što je Turgenjevljev »Hamlet ščigrovskoga kotara«. To je stašno negativan tip, intelektualaca. Originalan je samo u tome, što uopće nije sposoban, da pokaže štogod svoje individualno i originalno. Njegov inletekat prima mnogo, a ne daje ništa od sebe. Mnogo prima, ali pravo ne asimilira, već se sav guši od primljenih intelektualnih utisaka. On bi htio sve znati. Ide u Italiju i motri freske. Ali nema snage, da prizna, kako ne razumije umjetnosti. I najposlije se je izgubio negdje u pokrajinskom mjestu ili dvorcu ili selu taj nevoljni tip slavenskoga intelektualca, koji se je pasivno dao prevladati. U kajkavaca ima isto tako dosta te slavensko-keltske nesamostalnosti.

U novije vrijeme prikazao je književnik Miroslav Krleža tip Dra Križovca-Keresteša u noveli »U magli« i zatim naročito u drami »U agoniji«. To je kajkavski plemenitaš, potomak onih starih seljačkih plemenitaša oko Kalnika, »šljivara«, koji su imali tako staro podrijetlo, da se je i sama habsburška dinastija pred njima smatrala za novajliju u aristokraciji. Ali Dr Križovec je zapravo beznačajan s obzirom na svoje nacionalno uvjerenje. On laže i sebi i drugima. Plitka laž i samoobmana omata cijelu njegovu ličnost tako, da nikada ne vidite pravo lice toga čovjeka. Nikada ne saznajemo njegovih pravih misli. Ali on niti nema stalna mišljenja niti stalne volje. On govori o neznatnim stvarima, samo da ne treba govoriti o onome, što je glavno. Brblja o lepirici, o uličnoj svjetiljci, o svojoj dječačkoj sobi, o »Waffenrocku« itd., samo da ne mora govoriti o teškim pitanjima.

Najposlije u hrvatskoj je književnosti i Jurkovićev »Pavao Čuturić« isto tako i žalosna i smiješna pojava. Umišlja sebi, da je pjesnik. Utuvio je sebi u glavu tu fiksnu ideju. Kroz cio život ne zna, što bi počeo.

Istina je, da kajkavci zapravo niti ne mogu točno i otvoreno kazati, što osjećaju. Trebala bi strahovita smionost, da mi stanemo u književnosti ili inače pokazivati bar one instinkte, koji nas gdjekada bockaju negdje duboko u podsvijesti protiv Dalmatinaca, Srba, Slovenaca, štokavaca, Madžara, Židova itd. Kad bismo to sasvim iskreno izjavili; dalo bi to silna povoda protivnicima Hrvata, da stanu dokazivati, kako postoji zapravo više hrvatskih naroda, a ne postoji samo jedan. Kad bismo otvoreno kazali što osjećamo i o mnogim drugim velikim stvarima, koje se tiču općega života naroda, dospjeli bismo u tamnicu i ne bismo lako izašli. Ja primjerice držim, da radikali pašićevci, koji su pisali u novosadskoj »Zastavi« i onaj gosp. Dr Nedjeljković iznose nešto istine u svojim člancima, ali treba osuditi njihove težnje i zaključke.

Mi smo se kajkavci navikli zatajivati osjećaje. A ona galama po demonstracijama i manifestacijama samo je slab ventil za sve one gorčine, koje se skupljaju na dnu srca.

To zatajivanje svoje ličnosti uzrokom je, da se u nas pišu književna djela, u kojima se ne prikazuju živi ljudi, već same maske i grimase.

Ipak treba jedamput s time prestati. Dosta je samoobmane. Već od ilirskoga se pokreta u nas neprestance frazira. Pobrinimo se jedamput, da upoznamo svoj puk, kakav jest. Samo nemojmo padati u jednu pogrješku. Neki su naši pisci kanda najvoljeli prikazivati senzualne probleme u puku, kao da nema na selu ili u malim gradićima ništa drugo. Također nemojmo tepati puku. Treba ga proučiti sa svih strana. Liberalci nijesu za to sposobni. Oni sebi umišljaju, da su objektivni, a kada pišu o kojoj ličnosti, onda brišu iz slike sve ono, što je duhovno. Tako izlazi grdoba mjesto opisa živih ljudi. A treba prikazati potpuna čovjeka.

Josip Zidarić.

S VEČERNJIH STRUNA

I.

Prestanite pjevati, cvrci, a počnite sveta bročana zvona slati sutonski pozdrav svemirskom tišinom.

Ej, pastiri, što pasete u dalekom kraju, doba je sada, da počinete i ovce uvedete u njihove staje.

Prestani, mornaru voziti dalje i spusti sidro, jer vrijeme zove na tihi počinak.

Žuri se, djevojko mlada, i nosi kući hlađanu vodu.

Zapjevajte, momci, večernju pjesmu i zovite mjesec, što tvrdo za brdima spavä, da izade iza gore i počne sijati srebrnu radost.

II.

Oj, mjeseče mladi, sij tiše mekanu svjetlost, jer si mi prijazan i dobar u svomu ćutanju. Ti voliš tiha mjesta za intimne razgovore, gdje nemile duše ne kvare tvoje tišine. Večeras se dobro razumijemo, pa te molim, kaži mi: zašto duše sada sniju o dalekim i lijepim stazama? Zašto naša srca postaju osjetljiva i rado kucaju za drugoga? Zašto baš sve to u času, kad tvoji šapati iz tajanstvenih daljina dolaze k nama?

III.

Večeras, dok je mjesec tako topao prijatelj, rado vas se sjećam, prijatelji, što daleko od mene upijate večernje pjesme. Vjerujte mi, dragi, sada, dok mjesec tajno brodi, rado bih trpio za drugoga. Večeras moje srce dalo je mnoge kucaje vama. Vi se, možda, i ne sjećate mene ... Ipak vas ne zaboravljam, prijatelji moji, već tihom daljinom šaljem vam poklon, pozdrav ljubavi.

IV.

Plovi srebrni mjesec, drug nevinih, i sije riječi divne pričice. Svak ih ne čuje, jer on je drug nevinih. Pripovijeda: O mlada, divna srca ko lotosov cvijet, ne kvarite svojega mirisa. Zaklopite latice pred vjetrom iz pustare, da vam ne bi otrunio skupi prelud. Molite Velikog Gospoda, nek zalije cvjetove krčagom punim plodonosne vode, da vam vjetrovi ne ofrure i žega ne izgori dragi prašak ... Čujte i slušajte mene, jer sam dobar drug i potičem na dobro.

V.

Ej, čuvaru noćni plavetila nebeskog, što si se digao na vrh luka svoje putanje.

Oj, noćobdijo blijedi, što s visa noću tkeš srebrne žice i na strunama duše pleteš tkaninu mira.

Žuri se u sjaju niz stazu svoju, da završiš u crvenoj slavi noćno putovanje. Plovi brže, da te ne zateče svjetlo dana, koje te ponizuje i čar ti nosi. Zađi za goru prije zore kroz rumeno polje, da ne bi stao ujutro na nebu kao odraz isčezle slave ...

Pripalski.

PROSJAK.

Iz ciklusa »Božićne Elegije«.

Tiho na zemlju sipi snijeg.
Pahuljice lete svud;
Bjelinom zasiplju puteː
Priroda grli grud.

Starac jedan lomna tijela
Kroz snijeg i vjetar ljut
Putanjom tromo koraca,
Stara mu drhti grud..

Led mu je zamrzo žile,
Tjelo mu drhti svo;
Cvokoću usne modre,
A jeca srce to.

Pred vratima katedrale,
Prosit će prosjak blijed,
Danas je Božić — blagdan,
U crkvu ide svijet.

Pružit će drhtavu ruku,
Milosti prosit će on;
A snijeg će i dalje sipat',
Drhtat će starac bôn.

U crkvu ulaze vjerni,
Radost u dušama svim.
Samo starac leži,
Sa srcem smrznutim.

Al' kada zabruje zvona
I zemlji rodi se Bog;
Tada će Djetešce Malo,
Zagrijat prosjaka tog,

Skoplje. *J. A. Marković*

JESEN.

Prošla je jesen sred noći plave,
sa dahom smrti prošla je tiho.
Svaki je cvijet uzdrhto od strave
i list se svaki od bola zanjiho.

Pa kuda ledna nečujno stupa
sred crne noći i nesnosne tame,
tud za njom tuga i očaj pupa
i niču grobni humci i jame.

Stjepan Hrastovec.

NOĆNE REFLEKSIJE.

Dok usnulim gradom tišina caruje
Otkucava ponoć na starom zvoniku,
Kroz oblačje sivo, mjesec putuje,
Sjene tužno trepte u mladom boriku.

Kroz tišinu katkad jeziv glas se čuje,
U starom dvoru sova zoru očekuje.
A nekad se pjesma u noć tihu snenu
Češće čuti mogla, kako odjekuje.

Žarkom su bojom sjale odaje duge,
Davale se gozbe, bučili su ljudi,
S ropskom poniznošću klanjale se sluge
Dok jednog dana udes stiže da sudi.

Sad u starom dvorcu noćne ptice
gnjezde,
Kroz prozor vire zvijezde u noć snenu
A doba je davno na minule dane
Ostavilo samo slabu uspomenu.

Korčula. *Antun Ljubibratić*

POPJEVKA.

Tamo gore
pod jasenom
voda izvire,
hej,
voda izvire...

Ovdje dole
u grudima
mladost umire,
hej,
radost umire...

Tamo gore
pod jasenom
voda izvire,
hej, o hej!...
Tamo dole
pod čempresom
život uvire,
hej,
život... umi...rêee...

Na Mrtvi dan 1927.

Ivo J. Lendić.

NAŠA SUVREMENA GLAZBA

Revolucija nastala u svim umjetnostima počam od konca XIX. stoljeća, nije mimoišla ni muziku. Modernizam u muzici počeo si je brzim koracima krčiti put i došao do naročitog značenja.

I u njemu su nastale frakcije: impresionizam, ekspresionizam, futurizam, koje se mogu, doduše prilično ranije, opaziti i u slikarstvu, kiparstvu i književnosti. Jedno je zajedničko svim tim frakvijama, a to je želja za ostvarenjem nečega novoga. To novo moglo je nastati samo (da se teoretski-principijelno izrazim) odbacivanjem staroga, i baš prema tome dali je to odbacivanje bilo posvemašnje ili djelomično, imaju su dijeliti i posmatrati nove struje.

Moderni muzičari uvidaju, da se sa starim sistemom više ne može mnogo šta kazati. Njegova je kulminacija prošla, on je dao sve iz sebe i mora da prepusti polje novom rivalu, novoj muzici. Stari su zazirali od disonance u smislu »l' art pour l' art-a«; ona im služi kao sredstvo za modulaciju i u teatralnim efektima opisivanja nečega strašnog i groznog. (Haydn: Stvaranje svijeta). Modernisti osjećaju, da u disonanci struji poseban život, da se i njom mogu opisivati osjećaji, pa tako malo po malo konsonanca (sklad) počima igrati podredenu ulogu.

Neki od modernista zadržali su pri svemu tomu staru karmonijsku okosnicu, a drugi odbacuju i nju, pa imamo »atonalnu muziku«, muziku bez tonaliteta, kod koje, logički, otpada uporaba povisilica i ponizilica u ključu.

Extremisti (danas još u malom broju: braća Hába) idu dalje i carstvo disonance obogaćuju upotrebom t. zv. »međutonova« (četvrt-tonska i šesnaest-tonska ljestvica). Za reprodukciju takove muzike potrebiti su čak i instrumenti posebne grade (?): četvrt-tonski klavir i harmonijum.

Obzirom na afirmaciju moderne muzike, može se reći, da je uhvatila korijena i počela nailaziti na razumijevanje kod publike, bar što se tiče one umjerenije modernistike. Historijski datum atonalne, a u glavnom i ostale moderne muzike, pada u god. 1908., kada je Arnold Schönberg prvi put objelodanio svoje atonalne kompozicije za klavir.

Obzirom na koncepciju izračavanja, može se čitava moderna muzika podijeliti u 2 grupe: kosmopolitsku muziku, koja je jednog timbra, i nacijonalnu, koja podražava narodnim muzičkim tvorevinama.

Kod nas je moderna muzika uhvatila korijena, no do danas je ona pretežno nacijonalnog smjera. Sva naša muzička produkcija u starom muzičkom sistemu, nije dala tvorevina, koje bi se mogle staviti uz bok onima drugih naroda; jedini je Lisinski imao sve preduvjete, kako bi nam osvjetlao lice pred kulturnim svijetom, no na žalost, rana smrt nije mu dala, da izvrši do kraja svoju uzvišenu zadaću. Ono što je ostavio, služilo je kao putokaz generaciji, koja ga je slijedila, a što ga nije ni dostigla, a kamo li prestigla, ima se pripisati odviše jakom vanjskom utjecaju (Zajc).

Naša današnja muzička produkcija stoji na visokom nivou. Izvjestan broj naših kompozitora stekao je priznanje i pred međunarodnim forumom i time prokrčio put našoj muzici i u strani svijet. Imajući u vidu namjeru ovoga članka, nastojati ću u kratko upoznati čitaoce sa nekolicinom naših priznatih kompozitora.

Na strani Hrvata spadaju u prvi red: Dr Božidar Širola, Jakov Gotovac, Josip Štolcer-Slavenski, Krsto Odak i Krešimir Baranović.

Dr Božidar Širola, dao je jednu od najjačih afirmacija hrvatskoj muzici, svojim oratorijem »Život Sv. Ćirila i Metoda«. Osim njega ima on i operu »No-

vela od Stanca«, balet »Sjene«, oratorije »Žrtva Abrahamova« i »Posljednja pričest Sv. Jeronima«. Dr. Sirola je komponovao mnogo pjesama na tekstove starih dubrovačkih pjesnika, kao i na tekstove moderne; ima i komornih (medumurski kvartet d-mol) i orkestralnih kompozicija (suita »Otmica«). Napisao je i »Povijest hrvatske muzike«. Po muzičkoj tehnici pristaša je umjerenog modernizma.

Jakov Gotovac, odlikovao se dragocijenjenim doprinosima našoj zbornoj literaturi (dvije pjesme čuda i smijeha, »Koleda«) te orkestralnoj (Simfoničko kolo). Posljednje mu je djelo pozorišnog karaktera vanredno uspjela scenska muzika za Gundulićevu »Dubravku«. On mnogo obećava. Nije pristaša extremista.

Josip Štolcer-Slavenski je po mišljenju mnogih, najjači talenat. Pristaša najmodernije struje, dao je Slavenski mnogo komornih kompozicija (kvartet, sonate), orkestralnih, te zbornih (»Molitva dobrim očima«« i »Ptiček veli«). Njegove se kompozicije izvadaju širom svijeta. Ima (rijetkost za Hrvata!) i svog nakladnika (Shoot).

Krsto Odak, također priznat javno svojim kvartetom op. 7., napisao je mnogo uspjelih zborova i pjesama, kao i komornih kompozicija. Zadnje mu je djelo »Staroslavenska misa«. I on mnogo obećava, naročito jasnoćom svog stila prekaljenog prilično dozom modernizma.

Krešimir Baranović je uz Gotovca najviše nacijonalan. Njegov balet »Licitarsko srce« to jasno očituje. Silnu tehničku spremu pokazao je u svom kvartetu.

Svi spomenuti kompozitori obrađuju marljivo narodne pjesme i veći dio svoje djelatnosti posvećuju radu na osnovu narodne muzike.

To bi bili videniji kompozitori na strani Hrvata. Oni su ujedno i jači nego kompozitori srpski i slovenački.

Od srpskh kompozitora treba spomenuti Dr. Miloja Milojevića i Stevana Hristića kao zastupatelja neke vrsti prelaza od staroga na novo.

Izrazito moderni su: Jovan Bandur, Predrag Milošević, Boris Zovko i Svetolik Pašćan no i oni su za sada samo talenti.

Od Slovenaca, kao izrazito moderne auktore moram navesti Kogoja, Škerjanca, Osterca, Lajovica, Ravnika i donekle E. Adamiča.

Svi su već dali jake muzike. operne, (Kogoj: Krst pri Savici«, »Crna maska«; Osterc: »Iz komične afere«), orkestralno-komorne i vokalne.

Današnja naša muzika si je utrla put i stupa po njemu odvažno, postavljajući se mirno duše uz bok modernoj muzici drugih naroda. Ipak, nije ona još zauzela mjesto, koje ju pripada, nadati se je, da će ga daljnjim afirmacijama u najskorije vrijeme i zaposjesti.

Josip Andreis.

JESENJA SLIKA

Prolazim alejom listopadskog drveća. Vjetar šušti granama i titra sa lišćem, što no je posulo cestu. A kad gledaš kud vodi cesta, vidiš, da se proteže daleko, daleko kao i naše čežnje za nečim, čega i gotovo nijesmo vrijedni.

Lišće se preljeva u bojama zelenim, crvenim, smedim pa tamno krvavim kao krv srca. Svud su okolo naokolo tamne i samo beskrajne sjetne nijanse boja. Popuhne li vjetar pa zanese lišće na hrpicu kraj grabe i tu se zaustavi i pomalo legne, da kratko otpočine, dok ga opet lagani vjetrić dalje ne ponese. I taj hladni vietar šušti kroz lišće, gmiže od hrpice do hrpice, da malo jače dune i ponovno sve te hrpice složi.

I baš tu jesen volim onako, tu milu jesen, jesen kasnu, jesen požutjelog lišća, golih grana i hladnih vjetrova. I veže me uz tu jesen uspomena za uspomenom. Kad sam još bio dijete za jesenskih sam dana volio, kad se smračilo u tamnoj sobi kraj vatre, što no je živahno plamsala, slušati šum lišća pomješanog sa hladnim vjetrom, a to me je sve obuzimalo nekim tjeskobnim veseljem: ne veseljem pustopašnosti i igre, već veseljem beskrajne čežnje, da to potraje uvijek, u beskonačnost i da svega nestane, pa da ostanemo samo: tamna soba, šuštanj lišća i ja. Duboko sam vjerovao, da bih bio zauvijek sretan.

Kad sam pošao od kuće u školu, vratio sam se natrag baš u kasnu jesen u pohode. A bila je prava jesen, ovakova jesen, koju volim. Spavao sam kraj otvorenog prozora. Kroz san zatitrala je pjesma: pjesma puna topline i beskrajne čežnje za dragim bićem. Pjesma se naglo oglasila, pa se onda stala gubiti u daljinu, a sa sobom je odnjela moju jesenju čežnju. I to je bila jedna od zadnjih jeseni, koje sam osjetio.

I prošlo je mnogo vremena od onda. Nijesam vidio prave jeseni već nekoliko godina. Jer gradska jesen i nije jesen.

Dogodilo se, da sam opet mogao doživjeti pravu jesen. No moje je srce već bilo otuđeno njoj. Ja sam volio proljeće i ljeto, ma što bilo da bilo, samo da je puno smijeha, cike i podrhtaja duše i srca. Ali sam zavolio ovog puta jesen više nego ikada. Proljeće, obijesno i bez pameti me je natjeralo, da u jesenskoj ljepoti tražim mir. Sve me je ostavilo, samo nije jesen, ona je došla mirna i dostojanstvena.

I ja sam opet šetao alejom jasenova, lišće je već popadalo, šuštjelo je isto onako bezazleno kao i nekada, dok sam ja bio dijete i dok nijesam ni slutio, što će me sve vezati sa jesenjom ljepotom. I to lišće šušti i kao da mi govori: »Pa mi smo još uvijek isti prijatelji kao i nekada,« ono mi lišće šapće, da me voli kao i nekada, dok smo još razgovarali kad sam ja sjedio u tamnoj sobi, a ono se vani poigravalo. A ja ga volim, volim ga do beskrajnosti, jer je ostalo isto, kao što je bilo, a ja tako volim ono što je »kao nekada«.

Žalost me stala obuzimati, jer vidim iako sam još mlad, da već za nečim moram žaliti, što je bilo, a više ne može da se povrati. Ne može više biti onako ko prije, dok sam još malo toga poznavao, i dok nijesam imao za čim žaliti, jer ničega nije bilo.

F. Krleža.

NOĆ.

Prsti su mjeseca noćas
takli se mojih vjeđa
Pogledam: raskošna Noć
đerdane biserne reda.

Putevi zasuti sjajem
i grane sedefom šute
Mirne ropkinje Noći
ljube joj noge i skute.

Tamni daleki kraji
čine se kao dvori
Sjene se pomakle malo:
to u snu šeću bori.

Mlazovi srebra mi pune
sobu, miluju vlasi
Osjećam, kako polako,
svečano odmiču časi...

Antun Paulić.

VII. KONGRES „PAX ROMANAE" U CAMBRIDGEU

Rat je bio internacionalni sukob, sukob gotovo svih naroda svijeta radi interesa materijalnih i političke prevlasti. Mir — traži sanaciju zala stvorenih ratom, na isto tako širokoj, internacionalnoj osnovici. Iza posljednjega Velikoga Rata nastoje narodi, da dodu u što užu i iskreniju vezu, da stvore neke zajedničke institucije, u kojima će uklanjati unaprijed uzroke sukoba na političkom području (»Društvo Naroda«), socijalnom (»Medunarodni Ured Rada«) i ekonomskom (»Dawesov plan«, različite konferencije). Održavaju se internacionalne konferencije, da se dode do materijalnog razoružanja, ali se naglašava da je preduvjet ovoga — »duhovno razoružanje«, a do duhovnog razoružanja će doći, kada sve ljude i narode prožmu načela humaniteta. Poslije Rata su nastali mnogi pokreti, a naročito medu omladinom, koji idu za zbližењem svih naroda, za bratstvom i iskrenom suradnjom. Osnovane su internacionalne organizacije, u koje su učlanjene stotine hiljada članova, đaka, ali ipak njihov rad za ideju Mira i bratstva nije urodio velikim plodovima — jer te velike ideje kod njih nemaju osnovke, nego lebde u zraku, ili su što više u kontradikciji sa životnom filozofijom njihova svjetovnog nazora, koji se upire eventualno na Hobbesa (Boj svih proti svima), Nietzschea (»nadčovjek« sile) i slične.

Zato istinski i uspješno može raditi za Mir, jedino kršćanstvo, jer ono naučava ljubav prema bližnjemu, ljubav za sve ljude, koji su svi djeca jednoga Oca Nebeskoga.

Poslije Rata je nastalo živo gibanje medu kat. đačkim organizacijama različitih naroda, da se udruže na ovoj osnovci, da rade za Mir svih naroda, Mir Kristov.

Godine 1921. na inicijativu švajcarskih kat. akademskih društava sastali su se u Fribourgu predstavnici kat. đačkih organizacija iz 23 države i zaključili osnutak internacionalne kat. đačke organizacije, kojoj su dali ime s obzirom na njezin cilj, da radi za Mir Kristov »Pax Romana«.

»Pax Romana« je razvila odmah živahnu djelatnost. Svake godine se održaje veliki kongres, na koji dolazi nekoliko stotina kat. akademičara iz svih kontinenata. Na njima se raspravljaju pitanja: kako će se različiti narodi najlakše upoznati, kako će kat. đaci upoznati stanje katolicizma u pojedinim državama, kako će se koristiti iskustvom i uzorom drugih, zatim se raspravljaju pitanja razvijanja i širenja kršćanske misli i kulture, pa medusobne materijalne pomoći, praktičnih uputa za studij, putovanja; određuje se kolaboracija u različitim kat. internacionalnim akcijama.

Korespondencija, izmjena revija, medusobni pohodi, zajednički sastanci uistinu su mnogo pridonijeli medusobnom poznavanju, shvaćanju i bratstvu.

Na svoja prva 4 kongresa (I. i II. u Fribourgu, III. u Salzburgu i IV. u Budimpešti) Pax Romana je izgradivala svoj idejni program, a na 3 dalja kongresa (V. u Bologni, VI. u Amsterdamu i VII. u Warszawi) iznijela je program praktičnoga rada.

Na II. kongresu (Fribourg) fiksiran je P. R. svoj cilj ovako: »*P. R. ide za potpunim razvijanjem kat. mišljenja na svim područjima omladinskog duhovnog i socijalnog života, nadovezujući kod toga na najbolju tradiciju kršćanske prošlosti i kušajući zadovoljiti zahtjevima vremena.*«

Od praktičnih zaključaka valja spomenuti: poziv članovima, da medusobno izmjenjuju knjige i časopise, akciju za izmjenu studenata za praznika, za olakšanje putovanja, akciju za materijalnu pomoć oskudnim đacima (naročito u Austriji, Čehoslovačkoj i Rusiji), fundaciju stipendija, akciju za kat. Misije,

poziv za osnutak stolice za kat. filozofiju i kat. svjetovni nazor na svim sveučilištima, poziv kat. sveučilišnim profesorima, da formiraju svoju internacionalnu organizaciju.

VIII. kongres u Cambridgeu je imao specijalnu zadaću: ispitati, s kakovima se teškoćama bori kat. student, da očuva svoj kat. svjetovni nazor kraj dominantnih protivnih nauka na sveučilištima.

Izmedu kat. shvaćanja u filozofiji, etici i povijesti te shvaćanja vladajuće nauke danas su — polomljeni mostovi!

Zato je i opći naslov svih tema — Broken Bridges (»Polomljeni mostovi«).

Mogu li se uspostaviti ti mostovi? Može li se polučiti i opet jedinstvo u nauci tako, da svijet izade iz anarhije misli, da se može jedinstvom ideje stvarati i jedinstvo odgoja, a preko toga stvoriti u istinu čvrsta osnovka Mira duševnoga i materijalnoga za cijelo čovječanstvo?

Ova pitanja riješavaju na kongresu u svojim magistralnim konferencijama najodličniji kat. učenjaci.

Glasoviti engleski pisac Hilaire Belloc prikazao je u svome predavanju u »Historijskom mostu« razliku historijske perspektive katolika i nekatolika i ustanovio, da se može uspostaviti most jedino s gledišta metode izučavanja tako, da prihvate obje struje izvjesne metode, koje će onda dovesti barem do približnih rezultata.

Profesor kat. sveučilišta u Washingtonu Fulton J. Sheen prikazao je u predavanju o »Filozofijskom mostu« razliku izmedu skolastičke i neskolastičke filozofije i tražio zajedničku osnovicu u metodi, ali i u sadržaju, bolje reći predmetu. U današnjoj filozofiji je humanizam zamijenio prirodnu teologiju (jer se ona ne bavi više Bogom, bitkom i prirodom nego samo čovjekom), a kozmologija psihologija (jer se današnja filozofija ne bavi više dušom, njezinom prirodom i svrhom nego se bavi svemirom). Da dode do nekog mosta izmedu skolastičke i neskolastičke filozofije, treba da se moderna filozofija bavi filozofijom vjere i filozofijom znanosti.

Mr. Joseph Clayton je iznio u predavanju o »Etičkom mostu« poteškoće, da se nade most izmedu katoličkog i nekatoličkog shvaćanja o moralu.

Predsjednik P. R. g. Edward Bullogh je u svojoj adresi, uvodnom predavanju, iznio sintezu svih tema.

Na predavanja se nadovezala diskusija.

Predstavnici pojedinih nacionalnih udruženja su referirali o prilikama u svojim zemljama, naročito o stanju kat. nauke na njihovim sveučilištima; o odnosu prema protivnim naukama; o shvaćanju inovjeraca; držanju državnih vlasti prema katolicizmu; o zakonskim ustanovama, koje su uperene protiv kat. naziranja; o borbama, teškoćama i uspjesima katolicizma.

Diskusija je bila vrlo živa i interesantna uslijed šarolikosti učesnika. Tu su se ogledale sve osebine, apartnosti, rasa, nacija, kultura, predjela, koje ipak veže u jednu cjelinu kršćanstvo.

Mistični Indijac isporeduje kršćansku filozofiju s braminskom, rasiže u davnu prošlost, spaja je sa sadašnjosti i postavlja opće principe, koji vrijede za sve vijekove, sav je u svijetu ideja, apstrakcija. Živahni Francuz plastično prikazuje sadašnjicu, posljednje borbe i trofeje, briljira formom i zanosom, ide za nečim vidljivim u vanjskom svijetu, za akcijom i skladnom formom. Ukočeni German sistemizira rezultate svoga rada, ide za »stvarnim« i praktičnim, želio bi čitav svijet svesti u red.

Tokom kongresa različiti su se narodi bolje upoznali. Članovi kongresa su se osjetili uistinu kao jedna familija, stado Kristovo, koje se skupno bori i trpi. (Malo je bilo izuzetaka u ovoj harmoniji).

Osim ovih glavnih tema teorijske prirode, koje su imale osvijetliti prilike, u kojima se nalazi izobrazba i odgoja kat. studenata, povela se diskusija, povodom referata njemačkog delegata dr. Becka, o praktičkim olakšicama za kat. studente na inozemnim sveučilištima. Dr. Beck je predložio, da se izda putna knjiga (vade mecum) s informacijama i adresama, kojima se mogu poslužiti studenti na putu po pojedinim zemljama.

Ligina je delegacija nadopunila taj prijedlog svojim prijedlogom, da P. R. izda listu kat. organizacija i institucija u pojedinim zemljama i katalog katoličkih djela iz svih područja znanosti i književnosti.

Osobit je interes pobudilo predavnje naše zemljakinje, koja živi u Londonu kao novinarka, Miss A. Cristitsh o »Sjedinjenju s Istokom«. Na kongresu su bila reprezentirana 23 naroda sa 129 delegata, a kongresu prisustvovalo preko 200 osoba.

Rad je kongresa bio obilan i plodan.

Raspravila su se najaktuelnija pitanja izobrazbe i odgoje kat. studenata. Iznesle su se mnoge pobude za rad. Sklopile i učvrstile mnoge prijateljske veze, koje će koristiti radu za kraljevstvo Božje. Kongresu su prisustvovale odlične ličnosti svjetovne i duhovne. Kongres se održavao pod pokroviteljstvom kardinala Bourne-a (koji je bio pred 8 godina u našoj zemlji te je i sada pitao Ligine delegate o našim prilikama). Mnoge visoke crkvene ličnosti iz različitih država su poslale svoje pozdrave, poslanice i blagoslov, a sv. Otac podjeljujući svoj blagoslov potaknuo je kongres na ustrajan rad.

Značenje toga kongresa su vidjele i državne vlasti mnogih država te su kod puta išle u svemu na ruku delegatima.

Pax Romana je uistinu velika organizacija, koja okuplja danas predstavništvo kat. studenata 25 naroda, a broji oko 20.000 akademičara (s kojima sarađuje oko 100.000 srednjoškolaca).

Veliki su ciljevi te organizacije: odgojiti kat. inteligenciju, pomoći kat. studentima, stvoriti na cijelom svijetu jednu zajednicu kršćanskog duha.

Značajni su i dosadašnji plodovi njezina rada.

Hrvatsko katoličko domagojsko daštvo organizovano u J. K. Đ. Ligi stupilo je u organizaciju P. R. već kod njezina osnutka te je spremno surađivalo u svakoj akciji tako, da je rad hrv. kat. daštva poznat u svim kat. zemljama i praćen s vidljivim simpatijama.

U organizaciij P. R. naći će domagojsko daštvo izvor uzora i oslonac u teškoćama. Sve ovo brojno daštvo, organizovano u Pax Romani, miljenac svojih duhovnih poglavara, uzdanica svojega naroda, zadojeno je istim idejama kao i hrv. kat. domagojsko daštvo, formira isti tip — »literarni tip« — tip, koji će širii horizont znanja, oplemenjivati srce, gojiti bratsku ljubav i međusobnu pomoć, i učiniti iz svih naroda jednu familiju sloge, bratstva i ljubavi, u kojoj vlada Pax Christi — Pax Romana!

Dr. J. Šćetinec.

PLAČ BEZ SUZA

(Dnevnik mog intimnog prijatelja Infeliksa).

Tri dana sam bio sjetan. Uvijek šutio — snatrio. Samo sam triput uzdahnuo, kad sam gledao na zapadu vojnike — s crvenim košuljama i sa sivosmeđim hlačama, s plamenim mačevima u ruci, sa strasnim željama u srcu — koji su zametnuli boj.

Nestaje ih... Spušta se krvava zavjesa.

Na licu nijesam više osjećao poljupce sunca. Sakri mi ga zavjesa. — Sav potresen vratio sam se do mizernog ležaja — i tu sam očekivao sjutrašnje sunce.

*

Zvono oteže: bolno jeca. Uvijek isti razmak bata o jedan kraj. Ono tužno zvoni, navješta žalost, plač, suze...

Zrak je vruć, pun prašine, smrdljiv. Potreban je da ga čovjek udiše, dok još živi. Ali jedan stanovnik danas ga ne udiše. Njegovo tijelo čeka hrpa crvi. Pojesti će ga, jer nitko ne može njima izbjeći. To je stalno, kao što nas iza noći čeka dan. Duša!? Nju čeka Istina, koja je stalnija i od crva i od noći i od dana. — Išao bih na sprovod, ali daleko. No znam što će tamo biti: na odru blijedo i ukočeno tijelo, a naokolo sve zamazano suzama ili povučeno u svoj nutarnji bol.

*

Danas htjedoh plakati, ali mi se plač uguši u dnu drhtavog srca. Čitavo mi tijelo drhće. Ali teško je živjeti. — Živjeti znači ići smrti u susret — tako kaže pjesnik »Božanske komedije«. Smrti u... Sama pomisao na to tjera me, da padam i plačem, plačem i jecam. Plači, padaj, veni i jecaj bijedno moje srce! Posrći!... Pjevaj elegiju zapadu sunca i jutarnjem gašenju zvijezda.

*

U mojoj glavi izmjenjivanje prošlosti. Tu stoji tužni dan »Veliki Petak« i pjevanje »Puče moj...« Tu opet blagi susret onih... — pogled na plave oči i smeđe kose. Ne samo to, nego još mnogo i mnogo... Ah vi misli sjećanja! Jedna drugu gurate, cerite se... Vi se same hvatate u koštac, ratujete — i na koncu užas, krv, čitavo polje izrezanog mesa...

Ali se opet radate i ponavljate svoj akt. A jadni čovjek muči se, stenje i nezna što bi činio.

Ali vi: užas, strah, trepet, plač...

— Što više zuriš, što jadaš? Podimo šetati — dovikuje mu neki intimni glas.

Pošao sam i šetali smo se dugo, ja i moja mrtva i šutljiva sjena.

*

Ruku mi jeza hvata, a ja sam opet pisao: »Lišće žuti i bolno se previja padajući na mokru zemlju. Jedna sjetna tuga dode mi s ovom sumornom jeseni. Srce mi se grči i pritajeno kriči. Njegove krikove nitko ne osjeća osim mene.«

Ferny.

* * *

Z. D. u album.

O jubavi, sarcu
ča ću da Von provjon;
Zoč da Von na parsi
Teški kamik stovjon?...

Moje hlepi sarce
Na to more sinje.
Slutim škoje. S mene
Meso ko da linje...

Kako dikmom divnju
Bušiju ih bote,
Kad se trudan vroti —
S poja iz rabote

Plivodu u suncu
Boci, barda, mišta;
Stine lasketaju
Svoja parsa čista

Zimorod, kaduja,
Cmij, mak i murtela
Stin non se pričinjo
I vonjo kapela

A u svaken mistu
Zvoni brenculaju:
Petegule naše
Tako ćakulaju...

Iša ća son otle,
Al još vavlin sveja,
Sve se to u meni
Suko kako preja:

I crikve i zvoni
I more i poja.
Dvo mi čorno oka
Ne doju pokoja.

Kako prut mi misal
Svije se i lušći,
Bolećivo sarce
Od tuge papušći.
— — — — —

O jubavi, sarcu
ča ću da Von provjon;
Tamo je na škoju:
Jo s njim ne uprovjon.

Pok kad se sitite
Ove duše moje,
Pensojte na more,
Na sunce i škoje.

Pere Dulčić.

SMRT LIJERA.

Noć je tako tiha
Ni mjesecca nema
Zadnji kucaj bola
Narav nekom sprema.

Nebo tako sivo
Zemlja nešto skriva,
Dušu moju mori
Neka sanja siva.

Bez zviiezde i sjaja
Bez samrtne svijeće
Zadnji lijer bijeli
Put vječnosti kreće.

Tmurno žalostivo
Suze rose lica
Tajnu neku tešku
Tek sakriva tmica.

P-a Y-y.

U BOLESTI.

U mojoj malenoj sobi
na stolu svjetiljka tinja
i žutu prosiplje svjetlost
i umire tiho ona a i ja

A mati me nijemo gleda
i suzama oči joj se rose
a misli joj zdravlje ni prose

Svjetlo se svjetiljke gasi tinja
Tiho, polako. Tako
umire ona to i ja...
Tako — polako

Split. *Branimir Gabričević.*

FEUILLETON

DOKUMENAT NEDAVNE PROŠLOSTI

O godišnjici smrti blagopokojnog biskupa dra. A. Mahnića naša se misao zaustavlja kod vanrednog i svima nama milog lika velikoga biskupa. I ma da su tijekom vremena iznesene mnoge nepoznate okolnosti, u kojima s kretao rad Osnivača katoličkoga pokreta medu Hrvatima, još se uvijek medu bilješkama i uspomenama ljudi, koji su imali sreću, da dodu u neposredni doticaj s biskupom drom A. Mahnićem, nalazi materijala, koji osvjetljuje pojedine faze njegova života. To vrijedi osobito za posljednje dane boravka biskupa dra. A. Mahnića medu nama- nakon povratka iz talijanskog zatočeništva. Suton njegova života postao je predmetom javnih diskusija. Za pravilno razumijevanje toga važnog razdoblja katoličkoga pokreta u Hrvata, držim da će poslužiti i dokumenat koji niže donosimo. To je promemorija, koju sam u ime upr. odbora JKĐ Lige izradio za biskupa u cilju, da ga svestrano i ispravno obavijestimo o stanju katoličkoga dačkoga pokreta u vrijeme njegova povratka iz Italije. Na tu je promemoriju odgovorio biskup poznatom mariborskom poslanicom. Evo teksta promemorije:

Presvijetli gospodine!

S velikom je radošću saslušalo cjelokupno jugoslavensko katoličko đaštvo vijest, da Vam je nakon dužeg vremena ipak dozvoljen povratak u domovinu. Mi smo svi radosno očekivali taj sretni čas ne samo zato, jer je i nas boljela nepravda, koja Vam je nanesena, nego i zato, jer smo živo osjećali potrebu, da se uteknemo za savjet k Vama, koga nam je Providnost poslala, da ugrije naša srca za svetu stvar obnove našega naroda u Kristu.

Maleno stado, kojega ste Presvijetli, pred 17 godina okupili, naraslo je danas na brojnu vojsku katoličkoga đaštva. Od znatnih promjena, koje su se zbile za vrijeme Vašega odsustva u našim đačkim redovima, je najradosnija ta, da smo danas i formalno ujedinjeni u jednoj centralnoj organizaciji svi Slovenci i Hrvati »Jugoslavenska katolič. Đačka Liga« u Zagrebu je naša vrhovna centralna organizacija. I u ime te velike vojske mi se ćutimo sretnima, da Vam možemo izraziti čuvstva sinovske odanosti i ljubavi, kojom je zadojen prema Vama svaki najmlađi naš drug i drugarica.

Presvijetli gospodine! Ali mi imamo i poteškoća u radu, neriješenih pitanja, koja iskrsavaju u svakoj organizaciji, koja se razvija. Ta se pitanja javljaju osobito prije velikoga đačkog sastanka u Mariboru, koji će se obdržavati od 29. VII. do 1. VIII. o. g., a kod kojega će, koliko do sada sigurno znademo, sudjelovati do 1500 katoličkih đaka. Zato se poput starijih naših drugova obraćamo na Vas, Presvijetli, kao na svog Učitelja, da nam kažete svoju riječ u pitanjima važnim za našu budućnost. Kao uvijek do sada, tako ćemo i ubuduće bez ograničenja poslušati Vaš savjet.

I. Prva i najglavnija stvar koja nas tišti, je suradnja s pravoslavnim studentima u našim organizacijama. U praškom akad. društvu »Krek« ima sad jedan pravoslavni Srbin kao gost, i ta je okolnost potakla »Krek«, da stavi gornje pitanje na dnevni red. Iz rezolucije, koju je »Krek« poslao svima našim akad. društvima, razabire se, da »Krek« zastupa mišljenje: prvo principijelno, da čitava naša đačka organizacija napusti konfesionalnu bazu katolicizma, te se u stvari suradnje s pravoslavnima stavi na interkonfesijonalnu bazu pozitivnog kršćanstva. Prema tome bi imala doskora, u skladu s mišljenjem »Kreka«, pravoslavne u našim đačkim organizacijama kao jednakopravne članove i tako bi se najbržim putem došlo do željenog vjerskog jedinstva. »Krek« dakle hoće jedinstvenu organizaciju katoličkoga i pravoslavnoga (naravski pozitivnovjerskog) đaštva. 2. »Krek« traži za sebe, da se specijalno njemu odmah dozvoli promjena konfesijonalnog stajališta u interkonfesijonalno, radi osobitog položaja u slavenskom Pragu, gdje je misao narodnog jedinstva tako jaka, u Pragu, gdje je zamah češkog materijalizma najjači, i gdje se mora najprije postaviti zajednička fronta svih onih, koji misle barem kršćanski.

Upravni odbor J. K. Đ. Lige mnogo je o tome mislio. Tražio je informacija kod Seniorata u Zagrebu i u stručnjaka teologa. On se upitao za mišljenja, koja vladaju o tom u akad. društvima, pa je mogao doznati ovo. Seniorat zagrebački traži u principu

samostalne konfesionalne kulturne organizacije, dakle i đačke konfesij. organizacije. Pravoslavni đaci, pozitivno vjerski orijentirani, neka se organiziraju u svoje posebne đačke organizacije, s kojima ćemo stajati u bližem doticaju, priređivati od vremena do vremena zajedničke nastupe, kako to rade naše đačke organizacije u Beogradu. Dotle, dok pravoslavni ne budu dovoljno jaki, da osnuju svoju organizaciju, pridržat ćemo ih kao gostove u svojim akad. društvima. Sa strane jednog profesora stručnjaka dobili smo odgovor, da je i on u principu protivan interkonfesionalnim đačkim organizacijama, ali bi za »Krek« to dozvolio uz uvjet, da svi članovi stupe u koju religijoznu organizaciju i da dobiju duhovnog vodu, svećenika. Svakako mora to prije episkopat odobriti. U akademskim društvima vlada podijeljeno mišljenje. Uglavnom, Slovenci traže »kršćansku« bazu za cijelu đačku org. i za »Krek«, dok Hrvati ostaju kod strogo konfesijonalne katoličke baze i poistovjetuju se s odgovorom zagr. seniorata. Svi se pak slažu u tom, da episkopat ima da kaže posljednju riječ. Ovo će pitanje doći pred mariborsko zborovanje i upravni odbor JKĐ Lige želi, da se radi ovog pitanja ne cijepaju sile, jer bi naši protivnici mogli to iskoristiti i anatemisati nas kao intolerantne protivnike vjerskoga i narodnoga jedinstva. Želimo, da se ovo pitanje, koje još danas nije praktički tako goruće, ali je svakako od odsudnog zamašaj za budućnost, riješi što skladnije, bez buke, bez raznih partija i bez nadglasavanja. Mislimo, da u tom moramo biti jedinstveni. Zato se obraćamo na Vas, Presvijetli, s molbom, da nam prije mariborskog sastanka auktoritativno riješite ovo pitanje. Pripominjemo, da upravni odbor J. K. Đ. Lige, zabacujući principijelnu promjenu konfesijonalne baze đačkih organizacija, misli, ako bi se već dozvolila promjena konfesijonalnog stajališta »Kreku«, da se onda to mora smjesta dozvoliti i »Jugu« u Beču, koji je u tudini, a nacijonalni motivi bi vrijedili za njega, kao i za »Krek«. S vremenom moralo bi se to dozvoliti i »Domagoju«, jer se u Zagrebu s protestantske strane spprema kršćanska organizacija pravoslavnih Srba. Tako bismo za malo vremena, ako u danom slučaju s »Krekom« odstupimo od principa konfesijonalne đačke organizacije, sasvim izgubili katolička akademska društva, tu srčiku cjelokupne naše organizacije.

Molimo dakle Vas, Presvijetli, da kažete svoje mišljenje: 1. je li principijelno dozvoljena interkonfesionalna organizacija; i 2. je li oportuno, da se to dozvoli »Kreku«; 3. da nam označite granice i način, kako bismo uredili svoj odnos prema pravoslavnim studentima. Vrlo bi nam drago bilo, kad biste sva ta pitanja možda u formi poslanice raščlanili i obrazložili, da budemo što više na čistu.

II. Druga stvar, koju Vam želimo saopćiti, je činjenica, da su u kolo organizovanoga katoličkog đaštva počele pristupati i učenice. U »Domagoju« imadu akademičarke svoju žensku sekciju od 12 članica. Akademičarka imade i u »Danici«, a po raznim srednjim školama osnovano je do danas 10 ženskih organizacija. Sve su te organizacije samostalne, neovisne od muških, samo su akademičarke zajedno s kolegama u akad. društvima. U odboru J. K. Đ. Lige imademo i posebni ženski sekretarijat, koga vode Domagojke. Mislimo, da je dobar dosadašnji odijeliti način organizovanja muških i ženskih, osobito u srednjim školama. Valjda će se s vremenom razviti i samostalna ženska akad. društva. Našoj bi ženskoj organizaciji vrlo koristilo, kad biste i za nju upravili nekoliko riječi o zadaći ženskoga katoličkog đačkog pokreta, o načinu organizovanja i potakli ovu novu granu našega pokreta, koja se s velikom nadom u budućnost razvija brzim tempom.

III. Akademska su društva ojačala brojem. »Domagoj« i »Danica« broje svaki po 100 članova, »Krek« u Pragu i »Jug« u Beču po 40, dok se »Dan« u Beogradu nalazi u prvom razvoju. Tek se opaža, da našim akademičarima fali dulja vjerska izobrazba, neko pomanjkanje vjerskog života. Ratne strahote, kroz koje su prolazili naši akademičari, ostavili su stanovitih tragova u njihovim dušama, pretrgani kontinuitet idejnog razvoja i društvenoga života priječe, da se do sada nije mogao u nekim akad. društvima razviti onaj bujni život, kojim su odisala naša akad. društva prije rata. Ali, malo po malo se i to popravlja. Vaša bi pobudna riječ, Presvijetli, za načelno izobražavanje i načelnu jasnoću, za praktični vjerski život u akad. društvima ovaj razvoj sigurno ubrzala.

IV. Mnogo briga imamo u srednjoškolskim organizacijama. I one su pomnožale, ali im prijeti pogibao sa strane naših liberalnih, a još više sa strane indiferentnih vlada, kakova je današnja zagrebačka vlada. Ne će, da nam potvrde pravila JKĐ Lige, sistematski smetaju rad kongregacija, pače nastoje, da ih ukinu. Moramo biti svaki čas na oprezu, da nas kojim nenadanim napadajem i naredbom zaskoče. Inače je u praksi posve riješeno pitanje organizacije i njenog odnosa prema kongregaciji. Kongregacija je preuzela brigu za vjersku izobrazbu i praktični život, a sve ostalo potpada pod organizaciju.

To su, naše brige i skrbi, koje s pouzdanjem iznosimo pred Vas, Presvijetli, u kom smo gledali i gledamo Oca i Učitelja svoga, i za koga toplo molimo Boga, da Ga uzdrži krepka i zdrava u ovim sudbonosnim danima za našu svetu stvar. Prinoseći Vam u ime svoje i cjelokupnoga katoličkoga đaštva osjećaje ljubavi i odanosti, ne možemo, a da ne odamo velike želje naše, da možemo svečano proslaviti 70-godišnjicu rođenja Vašega. Preporučujući Vam svoje brige molimo, da nam podijelite svoj očinski biskupski blagoslov, da ga mognemo primjeti pred tisuće naših drugova na veličnu slavlje mariborskog sastanka.

Dr. N. K.

KNJIGE I ČASOPISI

SELO I GRAD. Naša literarna sekcija »Domagoja« pod vodstvom prof. Petra Grgeca zamislila je da ove godine okupi naše ljude okolo almanaha »Selo i grad«, koji će u svojoj nakladi izdati Društvo Sv. Jeronima. Almanah je ovih dana izišao iz štampe s naslovnom slikom, koju je izradio s. V. Kirin, bogat u sadržaju sa preko četrdeset pisaca.

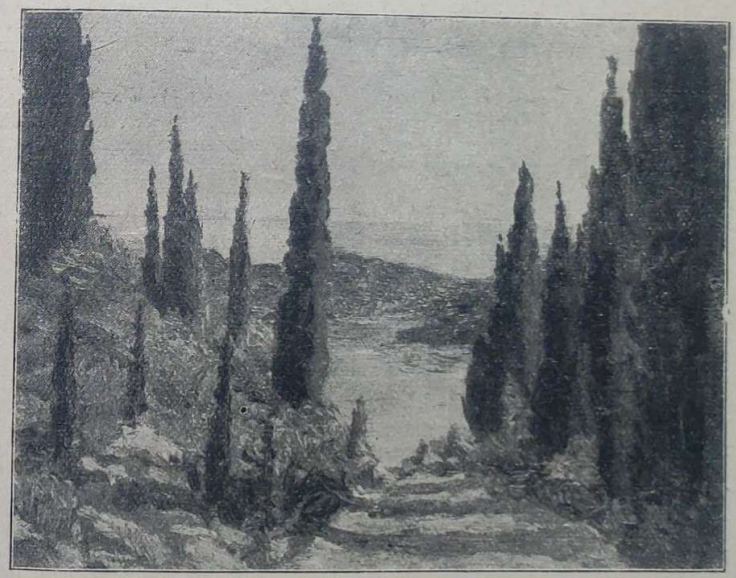

Cvito Fisković: Dubrovački pejsaž (ulje).

Prvi mu je bio cilj, da okupi što veći broj naših intelektualaca na zajedničku suradnju, da čim dade mogućnosti ispoljiti vlastite snage i nastojanja te da ih ujedno poveže sa prvom našom izdavačkom kućom, koja pod zaštitom našeg Velikog Sveca neumorno radi za proširenje dobre štampe u što šire slojeve naroda. Htio je, da proizvoda od života i društva ukine i time sve nejasnoće što se buncaju u nekom transu i sva pijana naklapanja.

U tom smjeru mislio je, da će najbolje uspjeti, ako zaniječe pravo autokratskog šepirenja jedino onoj »lirici«, koja danas vlada, a koja je čisto egoističkog stava i zauzimanja, koja je vazdušasta i prazna. Htio je da naglasi ne teorijama nego djelom, kako ne završava naše literarno pisanje sa cjepidlačarskim kopanjem jedino

po našim sitničavim momentima, jer je ljepota kudikamo šira i pravi osjećaj kudikamo dublji i opsežniji.

»Selo i grad« znači isčahurivanje iz pukih ličnih tužaljki i naglašavanje duševnog zajedničkog života svih nas iz grada s onim iz sela i svih onih iz sela s nama iz grada. Ne radi se samo o stihu »pučkom« i »nepučkom«; to je sporedna jedna potreba, koja svugdje nije provediva; radi se o zajednici duša, o zbliženju i potpunom shvaćanju, o saosjećanju, o pravom socijalnom i kršćanskom čuvstvu, koje se mora da ispolji i u znanstvenim našim djelima i u onim beletrističkim isto kao i u svakidašnjim susretima u našem životu.

Ovogodišnji Almanah okupio je priličan broj saradnika, od onih najviših i najpopularnijih do onih najmladih, koji i u »Luči« sarađuju. Donio je neke stvari i onih, koji se odavna nigdje nijesu javljali. Okupio je za početak mnogo, premda se sve nije dalo koordinirati u najbolji sklad. Tokom će vremena postati sigurno bolji i jači, jedno žarište, čija se potreba već davno osjećala. Ali mnogo toga zavisi i o prvom uspjehu materijalnom; stoga preporučamo svima drugovima i prijateljicama, da ga u što većem broju protiskaju uz cijenu od 20 Dinara. Naručuje se kod Društva sv. Jeronima, Trg Kralja Tomislava, 20. — Zagreb.

Na djelo, braćo Domagojci, to je naše!

L. P.

REVIJA DUHOVNOG ŽIVOTA. »Duhovni život«, tako se zove nova revija, koju su pokrenuli naši hrvatski oo. dominikanci. Da je čitava stvar ozbiljna i dobra već nas puti i samo ime revije. Izabrana je riječ »duhovni život«, koja u sebi nema ničega reklamnoga, već koja naviješta solidan i dubok sadržaj.

Red sv. Dominika u našem narodu ima lijep broj redovnika, koji su široj javnosti nepoznati, jer su njihovi samostani skoro isključivo u primorskim krajevima. Ima u Dalmaciji lijep niz njihovih samostana, od kojih neki, kao n. pr. onaj u Dubrovniku, predstavljaju pravo blago starina i tradicije. Mnogima će od čitača »Luči« biti nepoznato, da u našem senioratu ima lijep broj seniora sv. Dominika, da je u svoje vrijeme u Ligi bio učlanjen zbor »Akvinac«, koji je bio društvo dominikanskih bogoslova.

Naši oo. Dominikanci slijedeći uzore svoje braće u stranome svijetu, koji stoje na čelu jakih grupa inteligencije (svima je sigurno poznata »Revue des Jeunes«) odlučili su se na težak i riskantan korak, da za Hrvate izdavaju reviju, koja bi se isključivo bavila mistikom i askezom, ispunjajući na taj način jednu veliku prazninu, i u isti mah ne dolazeći u sukob sa svrhom revija, koje sada postoje.

Imam pred sobom prvi broj ove revije, koja je bez sumnje i po svome obliku za nas nešto nova, te mogu samo da kažem, da smjer i gradivo ovoga broja daju vrlo mnogo garancije za veljki uspjeh ove akcije. Urednik je O. Jacint Bošković, već poznat našim čitačima, a medju ostalim suradnicima susrećemo imena uglednih suradnika »Luči«.

Kako je u našim organizacijama uvijek aktuelan problem duhovnog života, mislimo, da će sve drugove obradovati vijest o izlaženju jednoga ovakovoga lista, te da će i čitači nastojati, da ga populariziraju u svojoj okolini. Ova revija je naša potreba i prema tome treba, da se i održi. Revija ima 64 stranice elegantnog formata, a naručuje se kod oo. dominikanaca, Zagreb, Maksimir. Cijena je 32.— dinara. Đaci imaju poseban popust.

NAŠI LITERATI OKO »LUČI«. Nitko ne može zanijekati, da se naš toliko ozloglašeni »literarni tip« nije opoštenio. Čitav naš domagojski pokret pokazao je u ovo posljednje vrijeme mnogo životne snage i od sebe je dao vrlo mnogo na području opće narodne kulture. Baš u posljednje vrijeme naš je pokret razvio golemu produktivnost. Dosta je sabrati ona posljednja književna djela što će otići širom naše domovine, što su ih napisala pera ljudi našega pokreta. Kada se zbroji sve ono što je ovaj posljednji mjesec izašlo, bilo u raznim knjigama, bilo u božićnim brojevima naših listova, mora se priznati, da je naša literarna produkcija (ne mislimo na literaturu u najužem smislu riječi) očevidno došla do vrhunca stvaranja. Sami decembar 1928. dao je više nego čitave godine starih perioda.

Ova pojava sama po sebi vrlo mnogo znači. Doduše dade se i tu prigovarati koješta, kriticizam je umjestan, ali moramo svi puni poštovanja stati pred činjenicom, da domagojski pokret na ovom području stvara vrlo mnogo. Toliko, da se sa te strana ne trebamo bojati pogibelji od akcije liberalnih elemenata. Udaraju se temelji i junački se izgraduje naša katolička štampa, koja će biti temelj i oslonac svake naše buduće akcije. Oni mladi inteligenti, u prvom redu svećenici, koji će doći kasnije u život imati će nešto što će moći dati narodu. Imati će u rukama snažno oružje, kojim će moći postići vrlo, vrlo mnogo pobjeda, jer preporodu naroda mora prethoditi era snažnog talasanja i goleme produktivnosti inteligencije. Ta narodna inteligencija skuplja se u našem pokretu.

Da će tako biti i u budućnosti bjelodano nam dokazuje i rad naših đačkih organizacija, koji se u našoj »Luči« manifestuje po predstavnicima jednoga dijela toga rada. Činjenica, da naš pokret ima mnogo smisla za pravilan odgoj svih sposobnosti svakoga svoga člana, u malome se odrazuje i u »Luči«. Literati moraju naći polje svoga rada i tu im ususret dolazi »Luč«. Naše vrijedno domagojsko članstvo shvatilo je to i ono u velikoj mjeri iskorišćuje prigodu za rad i svoj daljnji razvitak. Našim redovima se prelio novi zamah, osjetio se žar nastojanja da svaki pojedinac doprinese zajednici, kolikogod mu bude više moguće. Oko »Luči« se zatalasao čitav mali pokret. Pokazalo se da naše đaštvo nikako ne shvaća šaljivo (kako su to neki nastojali) naziv »literarni tip«. Mi smo se bunili, da nas se zatvori u jedinu literaturu, ali smo opet znali, da smo mi pokret inteligencije, koja k narodu i k duši narodnoj mora preći i preko pisane riječi. Osjetili smo kako je smiješno i jadno, da organi raznih omladinskih organizacija, sa prosvjetnim pretenzijama, lete u oblacima nebuloznog nabacivanja pobranim frazama o narodu i njegovim svetinjama. Znali smo i vidjeli, da je to pjesma valovima morskim, da je to fata morgana, koja zabliješti, ali koja nikada ne postaje realnost, zvuk koji ne dolazi do srca i do mozga, istina, koja ne ostaje u nama.

I eto i mi mladi i zeleni htjeli smo i hoćemo, da se učimo, da nađemo pravu riječ i pravi način, kako se to i dolikuje narodnoj inteligenciji. Pocrtavamo i ono narodna inteligencija. Moramo biti narodni, ali ne moramo, ili još bolje, ne smijemo shvatiti narod, ili kako se neki izvoljevaju izražavati »masu«, takovim, da su mu dovoljni i naši otpadci. Mi hoćemo, da temeljito nabrusimo svoja pera i da ih stavimo u službu velikih ideja.

Put je do toga spor. Hoće se mnogo napora i vremena. Na prvi mah ne vidi se ništa od svega toga. Ali sve naše misli i sve naše želje na to su upravljene. To je zavjetna misao svakoga od nas, a u koliko nas sve ta misao nije obuhvatila, ona mora da nas čitave prožme, da budemo svijesni toga u svako doba.

M. Čotić: Idila (rad u drvu).

Na taj način sav ovaj naš rad, osim toga što sam za sebe predstavlja vrlo utješljivu pojavu, dobiva daleko dublje značenje, stavlja se u službu jednoga čitavog pokreta, za kojega smo svi mi uvjereni, da je jedan od najsvijetlijih tačaka naše narodne historije.

Mi nećemo, da budemo grupa đaka, koji su možda slučajno okupljeni oko jednoga đačkoga lista, koji nam se sviđa radi svoga lijepoga omota ili bilo radi čega drugoga,

po našim sitničavim momentima, jer je ljepota kudikamo šira i pravi osjećaj kudikamo dublji i opsežniji.

»Selo i grad« znači isčahurivanje iz pukih ličnih tužaljki i naglašavanje duševnog zajedničkog života svih nas iz grada s onim iz sela i svih onih iz sela s nama iz grada. Ne radi se samo o stihu »pučkom« i »nepučkom«; to je sporedna jedna potreba, koja svugdje nije provediva; radi se o zajednici duša, o zbliženju i potpunom shvaćanju, o saosjećanju, o pravom socijalnom i kršćanskom čuvstvu, koje se mora da ispolji i u znanstvenim našim djelima i u onim beletrističkim isto kao i u svakidašnjim susretima u našem životu.

Ovogodišnji Almanah okupio je priličan broj saradnika, od onih najviših i najpopularnijih do onih najmladih, koji i u »Luči« sarađuju. Donio je neke stvari i onih, koji se odavna nigdje nijesu javljali. Okupio je za početak mnogo, premda se sve nije dalo koordinirati u najbolji sklad. Tokom će vremena postati sigurno bolji i jači, jedno žarište, čija se potreba već davno osjećala. Ali mnogo toga zavisi i o prvom uspjehu materijalnom; stoga preporučamo svima drugovima i prijateljicama, da ga u što većem broju protiskaju uz cijenu od 20 Dinara. Naručuje se kod Društva sv. Jeronima, Trg Kralja Tomislava, 20. — Zagreb.

Na djelo, braćo Domagojci, to je naše!

L. P.

REVIJA DUHOVNOG ŽIVOTA. »Duhovni život«, tako se zove nova revija, koju su pokrenuli naši hrvatski oo. dominikanci. Da je čitava stvar ozbiljna i dobra već nas puti i samo ime revije. Izabrana je riječ »duhovni život«, koja u sebi nema ničega reklamnoga, već koja naviješta solidan i dubok sadržaj.

Red sv. Dominika u našem narodu ima lijep broj redovnika, koji su široj javnosti nepoznati, jer su njihovi samostani skoro isključivo u primorskim krajevima. Ima u Dalmaciji lijep niz njihovih samostana, od kojih neki, kao n. pr. onaj u Dubrovniku, predstavljaju pravo blago starina i tradicije. Mnogima će od čitača »Luči« biti nepoznato, da u našem senioratu ima lijep broj seniora sv. Dominika, da je u svoje vrijeme u Ligi bio učlanjen zbor »Akvinac«, koji je bio društvo dominikanskih bogoslova.

Naši oo. Dominikanci slijedeći uzore svoje braće u stranome svijetu, koji stoje na čelu jakih grupa inteligencije (svima je sigurno poznata »Revue des Jeunes«) odlučili su se na težak i riskantan korak, da za Hrvate izdavaju reviju, koja bi se isključivo bavila mistikom i askezom, ispunjajući na taj način jednu veliku prazninu, i u isti mah ne dolazeći u sukob sa svrhom revija, koje sada postoje.

Imam pred sobom prvi broj ove revije, koja je bez sumnje i po svome obliku za nas nešto nova, te mogu samo da kažem, da smjer i gradivo ovoga broja daju vrlo mnogo garancije za veljki uspjeh ove akcije. Urednik je O. Jacint Bošković, već poznat našim čitačima, a medju ostalim suradnicima susrećemo imena uglednih suradnika »Luči«.

Kako je u našim organizacijama uvijek aktuelan problem duhovnog života, mislimo, da će sve drugove obradovati vijest o izlaženju jednoga ovakovoga lista, te da će i čitači nastojati, da ga populariziraju u svojoj okolini. Ova revija je naša potreba i prema tome treba, da se i održi. Revija ima 64 stranice elegantnog formata, a naručuje se kod oo. dominikanaca, Zagreb, Maksimir. Cijena je 32.— dinara. Braći imaju poseban popust.

NAŠI LITERATI OKO »LUČI«. Nitko ne može zanijekati, da se naš toliko ozloglašeni »literarni tip« nije opoštenio. Čitav naš domagojski pokret pokazao je u ovo posljednje vrijeme mnogo životne snage i od sebe je dao vrlo mnogo na području opće narodne kulture. Baš u posljednje vrijeme naš je pokret razvio golemu produktivnost. Dosta je sabrati ona posljednja književna djela što će otići širom naše domovine, što su ih napisala pera ljudi našega pokreta. Kada se zbroji sve ono što je ovaj posljednji mjesec izašlo, bilo u raznim knjigama, bilo u božićnim brojevima naših listova, mora se priznati, da je naša literarna produkcija (ne mislimo na literaturu u najužem smislu riječi) očevidno došla do vrhunca stvaranja. Sami decembar 1928. dao je više nego čitave godine starih perioda.

Ova pojava sama po sebi vrlo mnogo znači. Doduše dade se i tu prigovarati koješta, kriticizam je umjestan, ali moramo svi puni poštovanja stati pred činjenicom, da domagojski pokret na ovom području stvara vrlo mnogo. Toliko, da se sa te strana ne trebamo bojati pogibelji od akcije liberalnih elemenata. Udaraju se temelji i junački se izgrađuje naša katolička štampa, koja će biti temelj i oslonac svake naše buduće akcije. Oni mladi inteligenti, u prvom redu svećenici, koji će doći kasnije u život imati će nešto što će moći dati narodu. Imati će u rukama snažno oružje, kojim će moći postići vrlo, vrlo mnogo pobjeda, jer preporodu naroda mora prethoditi era snažnog talasanja i goleme produktivnosti inteligencije. Ta narodna inteligencija skuplja se u našem pokretu.

Da će tako biti i u budućnosti bjelodano nam dokazuje i rad naših dačkih organizacija, koji se u našoj »Luči« manifestuje po predstavnicima jednoga dijela toga rada. Činjenica, da naš pokret ima mnogo smisla za pravilan odgoj svih sposobnosti svakoga svoga člana, u malome se odrazuje i u »Luči«. Literati moraju naći polje svoga rada i tu im ususret dolazi »Luč«. Naše vrijedno domagojsko članstvo shvatilo je to i ono u velikoj mjeri iskorišćuje prigodu za rad i svoj daljnji razvitak. Našim redovima se

M. Čotić: Idila (rad u drvu).

prelio novi zamah, osjetio se žur nastojanja da svaki pojedinac doprinese zajednici, kolikogod mu bude više moguće. Oko »Luči« se zatalasao čitav mali pokret. Pokazalo se da naše đaštvo nikako ne shvaća šaljivo (kako su to neki nastojali) naziv »literarni tip«. Mi smo se bunili, da nas se zatvori u jedinu literaturu, ali smo opet znali, da smo mi pokret inteligencije, koja k narodu i k duši narodnoj mora preći i preko pisane riječi. Osjetili smo kako je smiješno i jadno, da organi raznih omladinskih organizacija, sa prosvjetnim pretenzijama, lete u oblacima nebuloznog nabacivanja pobranim frazama o narodu i njegovim svetinjama. Znali smo i vidjeli, da je to pjesma valovima morskim, da je to fata morgana, koja zabliješti, ali koja nikada ne postaje realnost, zvuk koji ne dolazi do srca i do mozga, istina, koja ne ostaje u nama.

I eto i mi mladi i zeleni htjeli smo i hoćemo, da se učimo, da nađemo pravu riječ i pravi način, kako se to i dolikuje narodnoj inteligenciji. Pocrtavamo i ono narodna inteligencija. Moramo biti narodni, ali ne moramo, ili još bolje, ne smijemo shvatiti narod, ili kako se neki izvoljevaju izražavati »masu«, takovim, da su mu dovoljni i naši otpadci. Mi hoćemo, da temeljito nabrusimo svoja pera i da ih stavimo u službu velikih ideja.

Put je do toga spor. Hoće se mnogo napora i vremena. Na prvi mah ne vidi se ništa od svega toga. Ali sve naše misli i sve naše želje na to su upravljene. To je zavjetna misao svakoga od nas, a u koliko nas sve ta misao nije obuhvatila, ona mora da nas čitave prožme, da budemo svijesni toga u svako doba.

Na taj način sav ovaj naš rad, osim toga što sam za sebe predstavlja vrlo utješljivu pojavu, dobiva daleko dublje značenje, stavlja se u službu jednoga čitavog pokreta, za kojega smo svi mi uvjereni, da je jedan od najsvijetlijih tačaka naše narodne historije.

Mi nećemo, da budemo grupa đaka, koji su možda slučajno okupljeni oko jednoga dačkoga lista, koji nam se sviđa radi svoga lijepoga omota ili bilo radi čega drugoga,

Nećemo ni to da budemo grupa, koja će biti bez zajedničke misli, kao recimo oni oko »Mladosti« i »Omladine«. Za nas »Luč« nije samo literarna simpatija. Ona je nama daleko više, ona je za nas tek jedna emanacija đačkog pokreta, koji se kao dio i organizacija onih najmlađih u Katoličkoj Akciji sprema na to da nesamo sebe, svoje zdravlje, novac, već i svoje pero stavi u službu preporodilačke akcije našega naroda.

Da ćemo mi to jednom htjeti i moći pokazati će skora budućnosti. Naše se sjeme neda zatrti. Naše korijenje je duboko, a granje se pruža, raste, raste, da u jednom svetom i snažnom zagrljaju obuhvati čitav narod.

I. B.

ĐAČKI SVIJET

ZNAČAJNA 25-GODIŠNJICA. Jubilej Marijine kongregacije akademičara. — Ove godine se slavi 25-godišnjica osnutka Marijine kongregacije akademičara. Bilo je to godine 1903. kada je o. Ersin pokušao da probije led na tada već liberalnom sveučilištu u Zagrebu i da osnuje kongregaciju, u koju bi stupili svi oni, koji ne zaziru i od same pomisli na jednu vjersku organizaciju. Medutim to je išlo teško i jedva jedvice se sabralo 12 kongreganista. Medutim odmah po osnutku kongregacije pojavila se u redovima zbornika ideja da bi trebalo osnovati katoličko akademsko društvo. Kada je ta ideja oživotvorena osnutkom Domagoja stupili su u nj gotovo svi zbornici. Ta uska veza izmedu kongregacije i katoličkog đačkog pokreta održala se uvijek, jer i kasnije unatoč ratnih zapreka i poratnih prilika članovi su Domagoja kasnije i drugih akademskih katoličkih društava stupali u kongregaciju akademičara, kojoj su nekada pripadali naši ponajobljii vode. Naročito mi Domagojci moramo s ponosom konstatirati da su najugledniji naši današnji vode nekadanji Marijini zbornici i stoga jubilej Marijine kongregacije akademičara i naš je jubilej, jer nije na manje njena zasluga ako su naši stariji odgojeni u onom duhu predanosti i požrtvovnosti za svetu stvar Crkve, koji je pomogao da se stvore preduvjeti za razvitak Katoličke Akcije i sviju institucija Domagojskog pokreta. — Proslava ovog jubileja biti će čedna, a izvršiti će se na intiman način u februaru.

E. P.

DANAŠNJE FRANCUSKO ĐAŠTVO. Na zadnjoj općoj sjednici »Societè d'education et d'enseignement« držao je g. Achille Mestre profesor prava na sveučilištu u Parizu vrlo važno predavanje o savremenim težnjama francuske omladine. Počeo je sa žalosnim priznanjem, da je današnja omladina, pa i ona elitna, strašna neznalica. Baca krivnju ne na nju samu, koja se često crveni sa svog neznanja, nego na sistem nastave, koji ne može da obuhvati sve ono što hoće da obuhvati. I onda iznosi veliku griješku metode, od koje trpe francuske škole: »Sve, veli on, traži kontinuitet. Nema ništa gore do neprestanih preradivanja, i to vazda naredenih izbornom politikom, do onih neprekidnih volijca i do protivurječnih pedagoških eksperimenata u kojima nesretna djeca ostavljena i zbunjena igraju nezavidnu ulogu zamorčeta. Ja bih resumirao moje pedagoško iskustvo u tri rečenice: program ne smije biti jedna enciklopedija, već izbor; sve radije nego neprestano mijenjanje metode; nema ni pouke ni odgoja bez auktoriteta. Kad naši sveučilišni profesori iznašaju melankolične impresije, gledajući mediokritet kandidata koje sude, oni su skloni da ih sude oštro; ali bi morali biti svijesni, da pred sobom imadu više žrtve nego krivce.

Jedan dan, kad se dode do zdravijeg gledanja na stvari, nema sumnje, da će francuska omladina lako naći sve svoje prednosti. Znakovi novog života i obnove obiluju. »Prije svega, veli G. Mestre, današnja omladina jest realista, u dobrom smislu riječi, koja je izgubila svaku vjeru u moć šupljih formula. Izmedu meta, u čiju smo čast mi u našoj mladosti palili idololatrijski tamjan, bio je krivi Bog, koji se zove Napredak, u koji oni više potpuno ne vjeruju«.

Trebalo je samo malo lične refleksije, malo jasnog pogleda na stvari, da se rastjera dim, koji je taj napredak okruživao. Vidjelo se, kamo vodi žalosna težnja, da se ustanovi u svijetu jedan red stvari potpuno neovisan od svakog vjerskog pojimanja. Lanac katastrofa, nevolja društva i privatnika, krize svake vrsti razvile su se nad našim narodom. Oni, koji se sjećaju god. 1914.-1918. ne mogu više vjerovati u »Napredak«. Mladi Francuzi čuvaju se da ne pobrkaju kvalitetu sa kvantitetom i svjesni su, da napretka ne može da bude nego u redu kvalitete.«

Nijedan razuman kršćanin ne mrgodi se na izvanredna otkrića savremene znanosti, jer zna dobro, da bogatstvo stvorenja slavi

Stvoritelja. S druge strane sav svijet zna, da su kršćanski učenjaci imali veliki dio pri tim otkrićima. Ali sadašnja mladost, nadarena kritičnijim sudom i višim duhom mudrosti, nego li prijašnji naraštaj, zna dobro, da ta čudesna otkrića, kako mogu poslužiti boljitku čovjeka, tako mogu biti okrenuta i protiv prave civilizacije i povesti nas k novom barbarstvu. Mnogi studenti imaju pravo što se odviše ne dive današnjem društvu, koje je tako oštro prema njima kao prema svim onima, koji se posvećuju desinteresiranom radu. Oni trpe, ali im se mora priznati, da su odvažni. Živa je istina, veli Mestre, da današnji

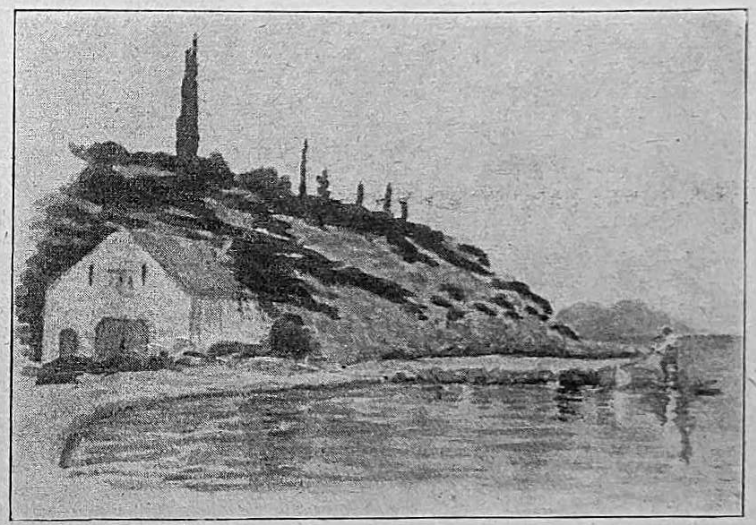

Cvito Fisković: Iz Orebića (akvarel).

daci puno rade. Veliki broj njih zaslužuje svoj svagdanji kruh, koji im njihova obitelj ne može osigurati. Oni se prihvaćaju nadziranja u internatima, repeticija, kojekakvih tajništva, vidi se medu njima i šofera pa sve do poslužnika u restoranima. Uza sve, to oni su gorljivi na poslu, i točni na kurzu.

Koji je odnos te intelektualne mladosti prema Crkvi? G. Mestre, koji živi medu njima, veli: »Čitava ova elita upravlja svoje oči prema katoličkoj Crkvi, koja je toliko puta kroz vijekove činila čuti velike riječi spasenja. Vrijeme sarkazama, ironije i obzira ljudskog je prošlo. Dapače i oni, koji ne ulaze u veliku ladu, već stoje do vratiju, gledaju prijateljskim očima kipove predvorja, i za čas glas orgulja, koji odzvanja sve do trga, uzmnaža njihovu nostalgiju. Oni svi znadu, i vjernici i polu-vjernici i isti nevjernici, da je Crkva puna mudrosti, znanja i svetosti, da je ona stvorila našu civilizaciju; da je ona od svih postojećih institucija ne samo najčasnija, nego i najsolidnija; da je ona majka i prototip svih nadnaravnih formacija; da se ona ne boji ničesa, pa ni istih kušnja, progonstava, jer je ona još dižu!

Zaključak odličnog profesora jest pobudan i slaže se sa zaključcima mnogih drugih pomnjivih posmatrača dejnih pokreta poslije rata: »Obnova kršćanskoga svijeta jest pred našim očima i intelektualna elita francuske omladine, koja se velikodušno posvećuje toj zadaći s pravom zaslužuje priznanje, udivljenje i poštovanje. Kad smo napastovani da žalimo, ili dapače da očajamo, pogledajmo veličanstven primjer, koji svojim starijima pruža francuska omladina god. 1928.«

Tako ovaj odlični Francuz o novoj francuskoj đačkoj generaciji. (Vie Spirituelle, octobre 1928).

ORGANIZACIJA SVENJEMAČKOG ĐAŠTVA JUGOSLAVIJE. Nacionalističko njemačko đaštvo organizovano je u Zemaljski savez njemačkih akademičara Jugoslavije (Landesverband deutscher Akademiker Süd-

slaviens), kojemu pripadaju slijedeće studentske organizacije: »Academia«, Novi Sad; »Banatia«, Vršac; »Franconia«, Bijela Crkva; »Gothia«, Vel. Bečkerek; »Lotharingia«, Katerina; »Pfalz«, Novi Vrbas; »Württemberg«, Sekič i Verein deutscher Hochschüler«, Franzfeld. Očito sva ova društva nisu sposobna za samostalni život, zato traže pomoći iz vana. Koncem kolovoza održana je u Novom Vrbasu u Bačkoj treća glavna skupština Saveza pod predsjedanjem cand. phil. Andreasa Kleina, kojoj je prisustvovalo oko 100 visokoškolaca. Održana je škola, »nedjelja predavanja« (Schulungswoche«, na kojoj su od domaćih predavali o zadrugarstvu predsjednik »Agrarie« Johann Keks i revizijski činovnik »Agrarie« Hans Bischof. Po prvi put predavali su i posebni izaslanici iz inozemstva sveučilišni profesori Kuehn iz Leipziga i Koellreuter iz Jene te pastor Harth iz Beča.

Sličnu svrhu imala je prije toga »Freizeit« prva »teološko-pedagoška nedjelja« za protestantske pastore i učitelje, koja je također održana u Novom Vrbasu, a imala je uz to i čisto protestantski konfesionalni karakter. Ovu je otvorio biskupski administrator dr. Phillipp Popp iz Zagreba, a predavali su bečki protestantski profesori teologije dr. Gustav Lutz, Hofrat dr. Karl Beth i školski ravnatelj iz Beča Müller, koji je govorio o temi »Luther der Deutschen Prophet«.

IZ SOCIJALNE SEKCIJE DOMAGOJA. I ove je godine u Akademskom Domagoju pod vodstvom g. dr. Šćetinca naša Socijalna Sekcija razvila svoju djelatnost. Odredio se već na početku jedan stalni program: Najprije će se obraditi razvoj socijalne ekonomije od najranijih početaka do savremenih teoretičara i praktičnih provadatelja. Zatim će se preći na razglabanje najglavnijih savremenih socijalnih sistema, gdje će se osobitu pažnju posvetiti pitanju komunizma.

Način tog studija ima oblik seminarskog studiranja na univerzi. Dr. Šćetinec iznaša predavanja, a mi bilježimo važne misli, jer neke stvari nije dosta čuti, nego ih treba naučiti: i zatim se razvija razgovor, gdje drugovi pitaju ili iznašaju svoje opaske, koje opet g. predavač sve tumači, popunja i koordinira.

Ni time se ne iscrpljuje sve. Najveću korist ima se od onoga, kad sami drugovi uz preporučenu literaturu obrađuju stalne teme. Nepotpunosti ima više, i debata je življa. Već su se dosad iznijele ove radnje: Luka Perinić: »Pjesnik u socijalnoj djelatnosti«, drug Krajčević: »Merkantilizam i fiziokratizam«, drug Pavao Vrnoga: »Stanje radništva prvom polovicom XIX. stoljeća«.

Interes drugova najbolja je garancija uspjehu ove naše sekcije.

POSLJEDNJI DOGAĐAJI NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU. U posljednjem smo broju, govoreći o radu »Domagoja«, istaknuli, kako ćemo već u narednom broju moći, da izvijestimo o izborima za Hrvatsko Akademsko Potporno Društvo. Međutim sticaj je prilika bio takav, da od izbora nije bilo ništa. Naime izbori su se imali održavati 2. decembra, a 1. decembra je u Zagrebu došlo do poznatih krvavih događaja pri čemu su i akademičari imali znatnog udjela. Takovi događaji, osobito u većim gradovima, kao što je Zagreb izazivlje mnogo komentara i mnogo debata. Ti komentari znadu biti tako živi, da u raspravu ulaze i šake. Predvidajući to državna je vlast zabranila studentsku skupštinu i prema tome izbore. Đaci su taj akt shvatili kao mjeru za održanje poretka i nitko se nije bunio.

Dotle je sve dobro. Ali u kombinaciju je došla činjenica, da su radi sudjelovanja u akcijama, koje su izazvale krvoproliće, zatvoreni brojni omladinci, a među njima i akademičari. Dakako, da su klubovi tih akademičara učinili sve, kako bi im olakšali zatvor, ali policija je tvrda srca i nije se obazirala na ove želje.

Kako, nažalost, na universi imamo klubove, koji su skoro isključivo politička društva, razumljivo je, da je daljnje držanje akademičara bilo u vezi sa općom političkom situacijom u čitavoj zemlji. Kako su u to vrijeme političke borbe bile na vrhuncu, nije čudo, da su svi hrvatski klubovi, osim »Domagoja«, kojega nije nitko za ništa pitao, zaključili da će provesti štrajk.

Kao povod za štrajk navedeno je to, što su zatvoreni akademičari, a svrha štrajku je ta, da se policiju prisili, da pusti zatvorene akademičare na slobodu. Istina, bilo je ljudi, koji su vjerovali, da će policija zbilja popustiti; da će tako štrajk imati svrhu. Ali svi pametniji su morali znati, da se policija neće dati smesti, jer se policijske vlasti vrlo malo tiče što studenti ne idu na predavanje, te su radi svega toga govornici javno naglašivali, kako štrajk ima i p o l i t i č k i karakter i kako je on protest proti režimu.

Dakako da su se predvidanja skeptika ispunila te ni nakon osamdnevnog štrajka, koji je u svojoj provedbi potpuno uspio radi toga što se rektor poslužio u interesu reda i mira svojim pravom, te na osam dana zatvorio univerzu. Međutim, usprkos dosljednoj provedbi štrajka policija je uhapšenike i dalje zadržala, te je produživanje štrajka bilo beznadno. Protesta je i onako bilo dosta, te nije preostajalo ništa drugo nego zaključiti štrajk.

Do toga nije odmah došlo, jer se najednom u beogradskoj štampi pojavila rezolucija, na kojoj je bilo potpisano nekoliko klubova, a među ostalim je, neovlašteno dakako, dospjelo i ime »Domagoja«. Ta rezolucija je uzbunila duhove, jer se u njoj govori pogrdnim riječima o štrajku i štrajkašima, a ministru prosvjete je upućen zahtjev, da se otvori sveučilište, jer da svi u ove neugodne stvari, kasnije ćemo vidjeti čijom zaslugom, bio upleten i sam »Domagoj«.

Sama činjenica, da je ime »Domagoj« osvanulo na onoj rezoluciji upućuje nas na to, da je moglo doći do ispada proti »Domagoju«, uza sve što je »Domagoj« odmah u štampu dao protuizjavu. Neki ljudi, koji su mislili, da time što ispucaju nekoliko fraza proti »Domagoju« osobito koriste hrvatstvu našega sveučilišta, nahuckali su studente, tako da su oni razbili domagojsku oglasnu ploču, koja stoji u predvorju sveučilišta.

Time je dovedeno u pitanje sudjelovanje

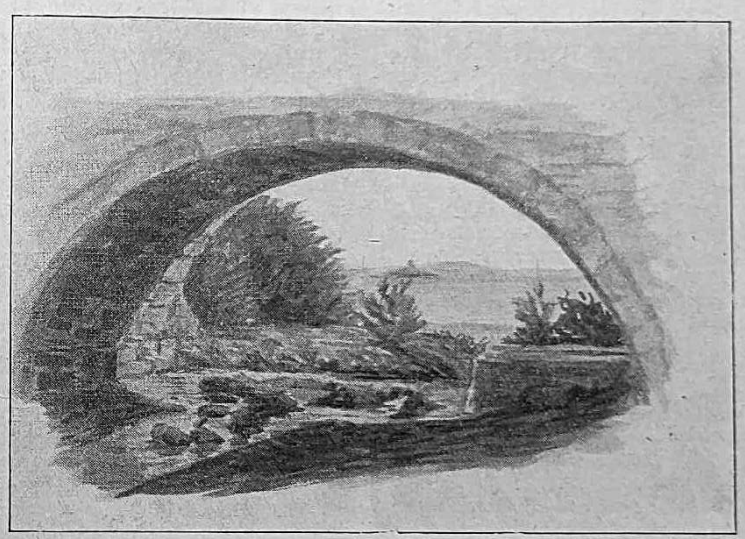

Cvito Fisković: Sa Pelješca (akvarel).

đaci nisu za štrajk. Dakako da je sve to bilo spetljano iz političkih motiva, kao što je i štrajk vođen, kako istaknusmo, isključivo radi političkih razloga.

Štrajkaši su na to reagirali na taj način, da su održali skupštinu, na kojoj je zaključeno, da se štrajk produžuje još za 48 sati radi toga, da se »štrajkbreherima« pokaže, kako se štrajk može održavati i proti njihove volje. Tako je došlo do toga, da je štrajk potrajao još dva dana.

Kako drugovi vide, ovaj štrajk je obično politiziranje, od čega i iznad čega »Luč« daleko stoji, ali »Luč« kao glasilo Hrvatskog Katoličkog Narodnog Društva, čija je najjača organizacija Hrvatsko Katoličko Akademsko Društvo »Domagoj«, ne može a da se ne osvrne na ove događaje, jer je »Domagoja« u zajedničkim akcijama hrhrvatskih klubova. »Domagoj je svijestan, da je uvijek pokazao najbolju volju, da zajednički radi. Lanjske je godine »Domagoj« bio jezičac na vagi i on je hrvatskoj misli na našemu sveučilištu iskazao golemih usluga. Samo uz pristanak »Domagoja« mogla se povesti uspješna borba proti jugoslavenskim grupama.

Uza sve korektno i hiperkorektno držanje »Domagoja« na divljački su način naši kolege iz hrvatskih klubova, oni isti su kojima smo se lanjske godine borili, sa kojima smo dijelili dobro i zlo, sa kojima su skupa bili ranjavani i domagojci, ti isti kolege razlupali su našu oglasnu ploču, satrli naš znak i tako do dna duše uvrijedili svakoga Domagojca, tim više što je svaki m-

kao znati, da se »Domagoj« ne može i ne želi miješati u stvari ovoga štrajka, jer je to čisto politička stvar, a Domagoj je nepolitičko društvo. Ni jedan čas nisu mogli posumnjati u našu lojalnost, kada je ona izjava iznešena u beogradskoj štampi, jer je bila opće poznata stvar, da takove izjave »Domagoj« nikada nebi potpisao. Poznato je i to, da je odmah sazvana izvanredna skupština, koja je za javnost izdala slijedeće saopćenje:

»Hrv. Kat. Društvo »Domagoj« na svome plenarnom sastanku od 7. XII. raspravljajući o situaciji na zagrebačkom sveučilištu jednoglasno konstatuje:

I. Hrv. Kat. Akad. Društvo »Domagoj«, nije bilo obaviješteno, i ako je »Domagoj« bio uvijek član Saveza hrvatskih akademskih klubova, da neki naši drugovi sa sveučilišta spremaju generalni štrajk i neke druge protestne akcije, zato »Domagoj« kao društvo nije ni mogao u priredjivanju generalnog štrajka i kod drugih protestnih akcija imati ikakvog učešća.

II. Hrv. Kat. Akad. Društvo »Domagoj«, nije ovlastilo nikoga, da u ime društva potpisuje ili izdaje bilo kakove izjave ili rezolucije prigodom ovoga štrajka, pa prema tome izjava, koja je izašla u novinama nije izjava Hrv. Kat. Akad. Društva »Domagoj«.

III. Hrv. Kat. Akad. društvo »Domagoj« izjavljuje, da je po pravilima i društvenoj tradiciji, a nada sve kao društvo Hrv. Kat. Akcije je nepolitičko, pa prema tome uopće ne želi davati ili potpisivati političke izjave.

Sa plenuma sjednice društva.

Zagreb, dne 7. prosinca 1928. Ovjerovitelji .

Iz teksta ove izjave se vidi, da je »Domagoj« postupao upravo onako, kako je bilo najbolje. Medutim to nije koristilo, jer su naši zlatni kolege učinili junačko djelo i kukavički se osvetili na drvenoj ploči.

Bez sumnje ovi događaji nam mnogo kažu i radi toga jer je sada vrijeme kada se mora provesti odlučna revizija naših odnosa prema ostalim klubovima, kada Domagoj mora biti svijestan sam sebe i suprotstaviti se svim svojim javnim i potajnim neprijateljima.

U prvom redu moramo, kada se radi o odnosima sa ostalim klubovima, istaknuti jednu vrlo neugodnu stvar, koje se dosada nismo doticali. Naime pred godinu i pol, našla se grupa ljudi, koja je istupila iz »Domagoja« proglasivši se nezavisnom. Ta disidentska grupa je akademskli orao »Mahnić«. I ako su to bili disidenti »Domagoja«, domagojci su uvijek ostali gospodari svojih osjećaja, nikada nisu dali da se prelije val gorčine, te da učine nešto što bi moglo povrijediti te naše disidente. Pri tome smo zaboravili činjenicu, da je narav disidentska takova, da disidenti uvijek nastoje naškoditi društvu iz kojega su istupili. Nažalost smo se opijali iluzijama, da su to katolički disidenti, ali baš iskustva od posljednjih dana, a pomalo i ona iz prošlosti, bjelodano je i onim najvećim dobrišinama pokazalo, da je sve to bila prava pravcata iluzija.

»Domagoj« je svojevremeno pozvao službeno i na jednoglasni zahtjev svoga plenuma, koji je izrazio želju, da svakako na izborima nastupi skupa sa akademskim orlom, odboru akademskog orla pismo, u kojem je izražena ta želja, radi jedinstva katoličkih akademičara, tim više što su oba naša društva aktivni članovi Katoličke Akcije. Na to smo pismo dobili odgovor da akademski orao ne kani istupati u izbore, već da će prepustiti svojim članovima potpunu slobodu.

Domagojcima je, dakako, bilo žao, da će tako afirmacija na zagrebačkom sveučilištu biti otešćana, ali kod svega toga nam je ostala utjeha, da je »Domagoj« i ovaj put jedini, koji na našoj univerzi diže visoko stijeg katolicizma. Razumjeli smo i odgovor akademskog orla, jer smo znali, da je svakome nepolitičkom klubu teško postići da članovi glasuju onamo kamo se to odredi, jer je nesumnjivo, da bi članovi akadem. orla pristaše HSS glasali za HSS, federalisti za federaliste, frankovci za frankovce, dok bi relativno malen broj glasao onamo, kamo to odbor odredi.

»Domagoj« je shvatio tu nepriliku akademskog orla, koji je radi toga da ne bi došlo do flagrantne povrede društvene disciplne osudio sam sebe na neaktivnost, ali nikako nismo mogli shvatiti, kako je kasnije onaj isti službeni delegat akademskog orla u HAPD i u Savezu Hrvatskih Klubova kandidirao na jednoj listi, koja je išla protiv »Domagoja«, a osim toga je obojena jakom stranačkom bojom i istupala je sa političkim parolama. Odgovor, da je taj član to učinio na svoju ruku vrlo malo vrijedi, jer sama činjenica, da članovi akademskog orla kandidiraju na jednoj jednoj listi i to upravo službeni delegat, koji i kasnije vodi pregovore i ponaša se kao delegat svoga kluba, znači da je članstvo toga društva u golemoj većini za takovu kombinaciju i da je onaj odgovor »Domagoju« tek obična smicalica, samo da se može ići mimo »Domagoja« i protiv »Domagoja«.

Možda bi i ovaj puta šutjeli, te nebi sve ovo iznosili, da se nije desilo nešto što

je prešlo granice, potrebitih obzira. Naime, na spomenutoj skupštini, na kojoj je razbijena ploča »Domagoja« govorio je službeni predstavnik akademskog orla u Savezu Hrvatskih klubova i napao je na »Domagoj« i što je još najgore sa političkim argumentima, koje mi vjerni svojim principima, da smo kao društvo izvan i iznad politike nećemo ni spomenuti. Svakako je glavno to da je svakome bilo jasno, da misli na »Domagoj«. Iza toga je svečano izvršen onaj junački čin razbijanja ploče. Svi demanti, da je to dotični napravio na svoju ruku, da nije bio ovlašten, da to učini, sve to su obična izmotavanja, jer koliko »Domagoj« zna dotičnog gospodina nije nitko pozvao na račun, a odbor akademskog orla se drži kao da ništa ne zna. Još do danas nije ništa poduzeto u smjeru, da se bar »Domagoju« razjasni, da odbor akademskog orla ne ulazi u samu stvar, i ako bi to bila prosta izlika.

Medutim stvar nije gotova, jer jedan detalj u ovu stvar unosi još čudnije svijetlo. Kako se može razumjeti spomenuti gospodin je napao Domagoj radi one rezolucije, i ako je on dan prije bio u prostorijama »Domagoja« i tamo je dobio jedan primjerak citirane rezolucije. Da je u njega bilo dobre volje morao je nastupiti kao branitelj »Domagoja«, a ne kao netko koji haranguira i optužuje.

P'sac je ovih redaka čuo kako neki ljudi nackolo šire vijesti, da su članovi akademskog orla par dana prije događaja, o kojima govorimo spasili ploču »Domagoja«, što nije istina, jer su ploču branili i drugi, a od akademskog orla je pri tome sudjelovao samo jedan jedini, a i to sigurno nije bilo radi toga što bi on u akademskom orlu bio formiran tako, da brani »Domagoj«, već zato jer je to prije disidenstva bio član »Domagoja«, te prema tome pozna »Domagoj« i u njemu još ima vrlo mnogo domagojskog duha, koji je širok, te može da mnogo toga obuhvati, shvati i oprosti.

Iznio sam ovih par redaka radi toga, da se jednom kaže nešto naški, a ne da se prešućuju stvari koje se ne smiju prešutjeti. Neka se jednom iznese bar jedan detalj iz borbe protiv »Domagoja«.

Kada je »Domagoj« prošao ovako sa strane jednoga »bratskog društva« nesumnjivo je da su druga društva mislila da je došao čas da se utuče »Domagoj«. Ispoljio se opet »antiklerikalizam«, koji uvijek postoji i prikriva se dok im je »Domagoj« potreban, ali kada se osjete bez spona tada opet pokažu pravu ćud i nastoje »Domagoju« zakrenuti vratom, na veliku zabavu i opći smijeh »domagojskog naroda«. Niti za vlas sa ovakovim postupcima ne može se naškoditi Domagoju, koji se u ovakovim časovima umije naći složan i jednodušan, kao nikada. Svi se Domagojci sakupe spremni da podu u borbu proti svim starim i mladim liberalčićima i antiklerikalizmu.

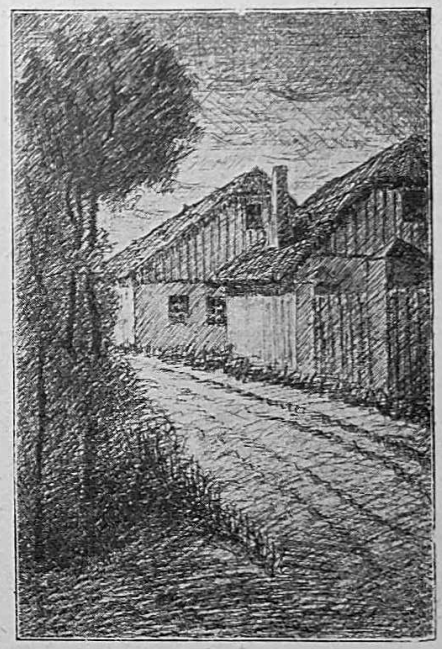

Vladimir Vrana: Slika sa sela (tuš).

Pretvrda je »Domagoj« kost za njihove slabe zube. Sa svojim postupcima nam samo mogu koristiti, a nikada škoditi. Baš prilikom ovih napadaja primio je »Domagoj« toliko iskaza simpatija i toliko bodrenja, da će Domagoj ostati na visini svoga položaja i učiniti ono što će biti najbolje. Službeno nisu još pale odluke i nisu proglašene od društvenog foruma i zato je red da se o tome šuti, da o svemu tome progovorimo u narednom broju.

Medutim stoji jedno. Svi naši prijatelji ne trebaju biti zabrinuti. Mi nismo i nećemo postati malodušni. Izazovi i napadaji nas samo dižu. Mi znamo, da je iza nas stao uvijek domagojski pokret i svi ljudi dobre volje. To je naš oslon i mi se ne bojimo.

I. B.

INTERNACIONALNI PREGLED

KATOLICI I SAVEZ NARODA. Groi Gonzugue de Reynold, član medunarodne intelektualne korporacije i poznati katolički internacijonalac objavljuje članak, u kojem se bavi pitanjem: Budućnosti Saveza Naro-

Cvito Fisković: Samostan u Rijeci Dubrovačkoj (crtež).

da. Po njegovom mišljenju Savez će moći da uspije tek onda ako bude saradivao s Crkvom, jer samo Crkva zbilja radi za mir, a da kraj toga zadržaje trijezan pogled na stvarnost. Najveći naime neprijatelji Saveza Naroda su oni utopisti, koji mu nameću zadaće koje se ne daju riješiti kao na pr. opće razoružanje. Tu gdje je uspjeh nemoguć mora da se razbije i sam kredit te institucije. S druge strane socijaliste i ako samu ideju Saveza Naroda usvajaju nisu članovi mira, jer stavljaju kao vrhovni politički princip klasnu borbu, unutarnji rat. Samo Crkva svojim radom za opći, medunarodni i socijalni mir, i svojim shvaćanjem za stvarnost, koja ne podnosi neprirodne skokove, već se miienia tok polagano nijanirajući, radi zbilja za Savez Naroda. Sama ženevska institucija po svojem ustrojstvu je jedna potreba sadašnjosti, jer tek ona svojim opstojanjem daje mogućnost da ideje medunarodnog mira i medunarodnog stalnog poretka napreduju u savremenom svijetu i da se u budućnosti ustale.

Ovaj članak odličnog katoličkog učenjaka u dominikanskoj Revue des Jeunes značajan je nesamo po originalnosti svojih izvoda, već i zato, jer su baš u Francuskoj mnogi reakcionarni katolici dugo vremena uporno htjeli vidjeti u Savezu Naroda tek djelo sporazuma, dok je taj članak davnog prijatelja S. N. glas protivne strane koja u toj instituciji vidi nužnu ustanovu za svjetski mir. Stoga i bilježimo. (Revue des Jeunes).

PRVI JUBILEJ PRVE KATOLIČKE UNIVERZE U KINI. Ove godine slavi 25-godišnjicu opstanka prva kineska katolička univerza »Aurora« u Šanghaju. Kina je u doba osnutka ove univerze (1903.) ulazila u razdoblje teških unutrašnjih kriza, koje još traje. Inicijativom jednog laika Josipa Ma osnovana je Aurora, koja je kasnije prešla u isključivo vlasništvo Družbe Isusove. Ta univerza se kasnije razvila sve jače, tako da danas imade pravni, filozofski, medicinski fakultet. Medutim filozofski fakultet prema francuskom sistemu raspada se na fakultete: znanosti, literature francuske i literature kineske. Univerza ima svega 47 profesora, a prima pored darova katolika subvencije od francuske i kineske vlade. Te subvencije su jako mršave, ali i bez njih ne bi univerza mogla živjeti.

Kvalitet onih koji svršavaju nauke na tom katoličkom zavodu je u svakom pogledu prvorazredan kako to i poganska javnost priznaje. Naročito liječnicima, koji iz njega proizlaze odaje se najveće poštovanje, ne možda ponajmanje zato jer njihov doktorski savjet obasiže i specijalno kršćanske dužnosti liječnika. Treba uostalom naglasiti da su se i mnogi đaci ove univerze, koji su bili pogani obratili na kršćanstvo.

Glavna važnost ovog instituta jest u tome da zapriječi širenje bezvjerske ili protestantske »prosvjete« stvarajući jedne katoličke ili prokatoličke inteligencije, koja će znati Kinu povesti putem modernoga razvitka ne dajući da se kida i s onim što je dobro i ispravno u kineskoj tradiciji. Danas o svom jubileju Aurora nije više sama, jer je medutim osnovana i u Schingu benediktinska katolička univerza, koja pokazuje već lijepu aktivnost.

SAVEZ NARODA I KATOLIČKA INTERNACIONALA. O. de la Brière D. I. posvećuje u pariškim »Etudes« jedan članak posljednjem zasjedanju Saveza Naroda i tu posvećuje osobitu pažnju jednom interesantnom incidentu.

Savez Naroda je svojedobno organizovao posebnu komisiju za zaštitu žena i djece. U tu komisiju su i pojedine internacionalne organizacije, koje se bave tom zaštitom imenovale svoje prisjednike, a medu ovima i katoličko internacijonalno Djelo Zaštite mladih djevojaka, kao i židovska internacionala. Katolička ženska internacionala u Utrechtu, koja broji 25 milijuna članica se ispočetka apstinirala, ali je ove godine odlučila da stupi u saradnju s komisijom Saveza Naroda te zamolila Savez da joj dopusti imenovanje prisjednika u tu komisiju. Komisija zapitana za mnijenje je preko čilenskog delegata Vijeća podastrla povoljan izvještaj za prijem saradnje ove ove velike ženske internacionale. Medutim britanski delegat Lord Cushendum, inače fanatični protestant, ustao je protiv toga s obrazloženjem, da je nemoguće da jedna konfesionalna organizacija ude u saradnju sa nadkonfesionalnim Savezom Naroda, a osim toga da je i broj članova te

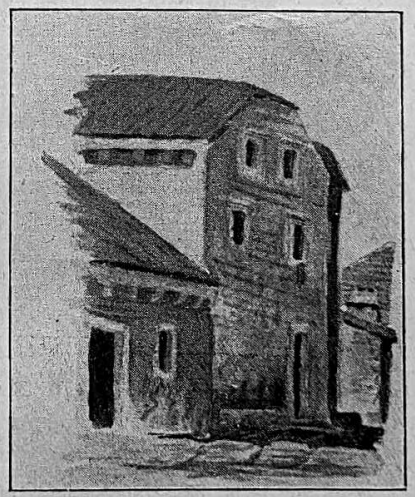

Cvito Fisković: Rodna kuća Celestina Medovića (akvarel).

komisije odveć velik, te bi mogao odviše narasti, ako bi se primalo predstavnika kojekakovih internacionala. (?)

Čilenski delegat Villagas je sve te prigovore stvarno odbio, ali predrasude lorda Chustenduma su ostajale, pa je stoga bilo najvažnije spasiti ovaj prijedlog obzirom

Cvito Fisković: Belvedere (akvarel).

na budućnost. Zato je kanadski delegat Dandurand, također katolik kao i Villega, postavio prijedlog, da se definitivne odluke o molbi Katoličke ženske Internacionale odgode do slijedećeg zasjedanja.

Ovaj je incidenat zato vrlo značajan, jer otkriva koliko mogu da preotmu maha konfesionalne predrasude i u predstavnika najkulturnijih velesila. U ovom se slučaju radilo o čistim predrasudama, jer utrechtska Internacionala je jedna organizacija, koja mnogo znači, daleko više od većine onih, koje su već zastupane u komisiji S. N. i jer prigovor konfesionalnosti ne može da ima važnost u poredbi s činjenicom realne jakosti jedne organizacije.

RIM I ANGLIKANCI. Prigodom rasprave o »Prayer Book-u«. Neke su londonske novine tvrdile, da su se prigodom njegova pretresivanja čule i ove teške riječi: »No Popery« (Ništa papinsko!) i da je to u Engleskoj imalo nepogrešivi efekt, (»infallibile«).

Očevidno je, da krivo misle.

Od nekoliko se decenija čuje u Engleskoj, da ne će više biti svjetski centar London, nego će biti i stalno ostati Rim. To je neke peklo, pa su pokušali, da to ovom zgodom ometu.

Nedavno je bio dan slavnog događaja u Irskoj, kad je neumrli vođa Irskog naroda

O' Connel dolazio u ovaj isti parlamenat, ustrajno se borio, dok napokon nije izvojštio sjajnu pobjedu za svoj potlačeni narod.

Od skizme Henrika VIII. nijedan katolik nije smio u engleski parlamenat. Ako bi ga kakvi zajednički poslovi pozvali, morao se zakleti na 39 anglikanskih tačaka, među kojima ima i ova: «... Rimski papa nema, niti može imati kakve moći ili duhovne vlasti u ovoj kraljevini.«

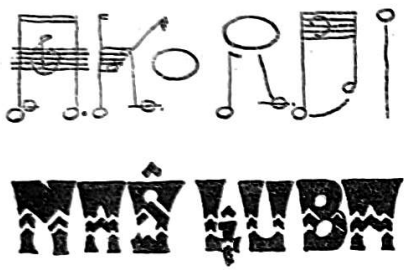

Drago Brahm: »Akord« i »Naš Ljuba«, dva lijepo stilizovana naslova iz »Preporoda«.

Prvi put 5. VII. 1828. O' Connel neustrašivo se tomu suprotstavio. Irci su bili kao i naša raja: bez ikakvih građanskih prava, stvoreni za isisavanje, a uvijek kriva: kriva zato što je živa.

»Poklici slobode, veli O' Conel, svagdje su: oni prolaze kroz doline, napunjaju brežuljke, žubore u vodama i rijekama; i naši uzvici odjekuju u planinama: Irska je oslobođena!« Ode u parlamenat i onu riječ zakletve baci pod noge vičući: »Ova je zakletva puna laži: ja ju ne mogu izreći!«

P. Ventura, u svom nadgrobnom govoru o O' Connel-u spominje jednu njegovu zgodu, poučnu i za nas. Kad je velikom oslobodiocu netko predbacio pogrdnu riječ: »Papist«, on odvrati mirno i bez okijevanja: »Jadniče! Misliš, da si mi nanio nepravdu; ne to mi je na čast. Papista znači, da moja vjera potiče, po neprekidnom nasljedstvu papa, od samog Hrista, a ne od Lutera, Kalvina, Henrika VIII. i Elizabete. Biti papista znači to vjerovati: svak je lud, tko misli, da vjera zavisi o materiji, papa o kralju, sabor crkveni o parlamentu..«

Propala je zakletva. No Popery jest odraz onih, koji se hvataju za utopljeničku slamku. Oxfordski pokret, obraćenje Newmannovo i još mnogih glasovitih (Faber, Manning i dr.) napravili su preokret u javnom mnijenju Engleske.

Prayer Book, novi ritual anglikanske crkve primljen je u gornjoj (lordskoj) kući s 517 proti 135, a u donjoj sa 205 proti 238.

Brojevi su značajni.

Uspostavili su staru liturgiju. Obnovili čine starog kulta i novi Prayer Book prima čuvanje Euharistije, i ako je isključena javna adoracija. Čini se, da su glavni stožeri protestantizma rasklimani. No Popery izgleda da je zadnji uzdah onih, koji se protive povratku Majci Crkvi.

Strašan je bio čas. Svaki problem i nacionalni i internacionalni skinut je s dnevnog reda. Ministar unutarnjih djela Johnson Higs najavljuje borbu.

»Opasnost je od papizma« upozorava i obara se na novi ritual, osobito u koliko ide za katoličkom Crkvom u pogledu čuvanja Eharistije.

»Misiim, nastavlja on, da je došlo vrijeme, da se definitivno rastave anglokatolici i evangelici (dvije oprečne struje u anglikanskoj crkvi). Ta dva umijenja ne mogu opstojati. Lord Halifax, leader anglokatolički, jest nišan za uniju s Rimom. Mi evangelici ... recimo anglokatolici: Ne, vi ne morate ići više nego... Jednostavno, morali bi se odlučiti: Ako će za Rim, neka idu u Rim, a mi, koji smo jedina prava crkva, završava g. Ministar, mi ćemo ostati u drž. crkvi. Ne treba komentara!

Dodajemo samo to, da se i bez dozvole g. Ministra, London sve više orijentira prema Rimu.

Molimo!

Novine su govorile, da je Canteburyski nadbiskup, kad mu je dano da glasuje, naslonio glavu od boli, suze su mu tekle, koje očituju žalost, i sasvim polako je otišao iz parlamenta. Možda je duh kardinala Merciera, velikog apostola unije, u tom času nad njega sišao i bdio; uzeo njegove gorke suze i odnio ih pred dragog Boga.

I ove suze, nadamo se, da ne će biti uzalud proljevene. (Prema reviji »Vita e Pensiero«).

Milan V. Ilovača.

IZ UPRAVE „LUČI"

I. G., OPUZEN. Kako si u pismu naručio, učinili smo. Što se tiče posjeta slovačkim akademičarima, treba stvar riješiti u Ligi.

LJ. K. ČAKOVEC. Tako valja raditi! Sve smo uredili, kako ste u pismu zaželjeli. Kad bi svi naši prijatelji radili kao Vi, onda bi sve lako išlo naprijed. Da ste nam mnogo puta pozdravljeni u Kristu!

I. V. SPLIT. Poslali smo još dva primjerka, kako ste željeli. List ćemo Vam točno slati tako, da ćete biti zadovoljni Vi i Vaši prijatelji. Radite i nadalje na proširenju lista.

Dr. I. K., PRELOG. Poslali smo drugi broj lista prema Vašoj želji. Ostale brojeve točno ćemo slati na Vašu adresu.

V. ILOVAČA, VISOKO. »Almanah« smo poslali, kako ste naručili. Trebalo bi tamo među đacima proširiti »Luč«. Pripravni smo dati popust na pretplati, ako se javi više pretplatnika. Pišite nam, što o tome prijedlogu mislite, da se dogovorimo. Uopće bi nam bilo vrlo drago, da s Vama stojimo u što užoj vezi.

I. J., SARAJEVO. Vaše nas je pismo vrlo razveselilo. Mi držimo, da bi se na širenju lista u Sarajevu dala povesti veća akcija. Veseli nas Vaš dolazak u Zagreb, da se o svemu dogovorimo i razgovorimo.

M. B. SENJ. Vrlo je lijepo, da će nam biti naskoro plaćen i lanjski dug. List šaljemo, kako ste nam označili u pismu. Treba poraditi, da se »Luč« što više širi.

N. M. GOSPIĆ. Vašoj ljubavi prema našem pokretu i prema našem listu treba se diviti. Sve smo učinili na dlaku, kako ste nam pisali. Komu ćemo drugom učinit, ako ne ćamo Vama? Bog Vam na svemu platio!

B. J. ZAGREB. Uredili smo, kako ste željeli. Vaš rad za svetu stvar dat će nam nove pobude.

F. M., OTOK KOD SINJA. Primili smo u ime pretplate 60 dinara. Vjerujte nam, da nas je Vaše pismo vrlo razveselilo, jer dolazi iz jedne tako poznate katoličke seljačke kuće. Neka se u Vaš svijetli primjer i drugi ugledaju!

A. M. KRILO-JESENICE. Primili smo sa zahvalom 60 dinara u ime pretplate. U Vas bi se trebali ugledati oni, koji ne će platiti lista siromašnih katoličkih daka, a držali su ga kroz godinu i više.

J. S. DUBROVNIK. Poslali smo naručene »Knjige Života«. Nastojte, da se »Luč« što više proširi.

V. H. BJELOVAR. Uredili smo sve onako, kako si napisao u pismu od 3. XI. Ti si upravo divan čovjek! Tako treba nastaviti, pa će onda biti sve dobro.

M. K., SPLIT. Sve smo točno izvršiu, kako ste napisali u pismu od 14. studena. Bog neka Vam naplati na velikoj brizi za našu zajedničku svetu stvar.

M. R. SPLIT. Kako ste pisali, onako smo uredili. Bog neka Vam plati na trudu za svetu stvar.

L. C. PRIDRAGOV. BABINA GREDA. Popust, koji ste tražili za list, dali smo Vam. Vaše pismo vrlo nas je razveselilo, jer u njemu vidimo hrvatskoga katoličkoga mladića, koji toliko želi za svetim idealima. Bilo bi dobro da počnete raditi među tamožnjom omladinom za naš list »Mladost«, koji izlazi u Zagrebu i koji je baš i namijenjen za seljačku katoličku omladinu. »Mladost« je uređivana tako, da će svako s njome biti zadovoljan, jer mu ona donosi lijepe članke iz povijesti, ljudskoga znanja i umijeća. Cijena joj je za mladiće samo 30 din. na godinu, a dobije se za te novce 320 stranica za čitanje.

K. M. SARAJJEVO. Uredili smo točno onako, kako ste zahtijevali u Vašem pismu. Neka Vam Bog nagradi Vaš trud za svetu stvar!

Z. I. KOTOR. To je krasno, da ćemo dobiti pretplatu, jer nam baš sada za uredno izdavanje lista treba novaca. Mjesto pet komada šaljemo četiri. Trebalo bi list u Tvom kraju proširiti.

Dr. I. V. Uredili smo na pošti, da Vam se list točno šalje. Molimo da oprostite.

I. D. TRAVNIK. Uredili smo, kako ste zahtijevali.

M. L. BILEĆE. Šaljemo i »Mladost« i »Luč«.

PRETPLATNICIMA »LUČI«. Evo izdajemo 4. i 5. broj »Luči« kao dvobroj. Uredništvo i uprava lista učinili su dakle sve, da list redovito izlazi i da bude dobro uređivan. Na našim je sada prijateljima, da prilikom ovih Božićnih praznika i prilikom Nove Godine uplate pretplatu za list. Najbolje je, da se pretplata uplati za čitavu godinu unaprijed, jer smo evo već na polovici školske godine. Za đake i ostale omladince stoji list 30 dinara, a za sve ostale 60 dinara. Pretplata se mora što prije poslati radi toga, da možemo nesmetano izdati i daljnji broj lista, koji će izaći početkom mjeseca veljače kao redoviti šesti broj.